

THE
WORKS
OF
SIR WILLIAM JONES.
—
WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

IN THIRTEEN VOLUMES.

VOLUME VI.

—
LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

—
1807.

Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON, SEU MISCELLANeorum LIBER.

	PAGE
PROEMIUM	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis	22
CAPUT III.—De Idyllo Arabico	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis	98
CAPUT VI.—De Translatione	118
CAPUT VII.—De Comparatione	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere	189
CAPUT XI.—De Venustate	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ	275

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI.—De Laudatione	288
CAPUT XVII.—De Vituperatione	301
CAPUT XVIII.—De Descriptionibus	314
CAPUT XIX.—De variis Arabum, Persarum, ac Tur-	
carum Poetis	329
CAPUT XX.—De Asiaticâ Dictione	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM
LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;
SUBJICITUR
L I M O N,
SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

FLORENTISSIMÆ
ACADEMIÆ OXONIENSI,
LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,
ALMÆ MATRI SUÆ,
TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,
POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,
QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,
ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,
D. D. D.
GULIELMUS JONES.

PROÆMIUM.

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quâm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potius rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puerō deditus fueram, subitò deserere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualisunque eram, aut si quis essem omnino, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam redditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem politiores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermisserim, aptior erit exponendi locus, si quando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuosum sanè interitum justo prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alias, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cùm Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, per pauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasio docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admòdum certè laudandæ fuerunt, vox canora, sermo politus, oratio volubilis, lepos festivus, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis; sed alterius pœnè Demosthenis; ad summam, quemadmodum

serè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensiùs causâ dolere videamur, quâm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quâm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adjutorem amissimus, cuius judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortasse etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum censem! etenim licet ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbulum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causa scripta sunt, quām reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset caritum, cultius saltem et limatus in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quām aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manus hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cuius adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiose tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et disponendo *menses* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quām de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudine, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus ; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfactum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas ; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cuiuspiam exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versus quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minus intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem ; quo vitio me semper vacare non audeam dicere : sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantum ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur ; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poetica judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omnino carui, et posteâ sum magis caritrus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem ; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum *ἀρχέτυπα*, quæ negligentiùs aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quam illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberior, vel aptior ad excudendum opportunitas : quod

si quis in sermonibus Afiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, si quando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versūs Afiaticos, qui in hoc libro solutā oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, σύνταξι ordinemque grammaticum perspicere, nā ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpres, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undeque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Afiaticā, colloqui. Cūm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revoarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, si possem, fini minūs, breviter simpliciterque redderem; parūm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si justa voculæ cujusvis *Perſicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis facile carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquam hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longius petitum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituisssem, vitarem cum omnes in libri margine notationes, tum in primis diversorum sermonum uno in libro concusionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideoque à Romanis et præcipue à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcunque Græcis literis eruditи fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variae, quæ in commentariis nostris inferuntur linguae, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solum ut minus solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterrantur, cum horridius nescio quid et incultius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensiùs, quam solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quam seipso ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse ducem sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenues Gallorum libellos lectare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latinè sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani*, *Russi*, *Germani*, *Poloni*, *Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canesce-
mus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles
didicerimus, cùm una solummodò nobis suffec-
tura sit, modò Latinè scribendi consuetudo
fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *rei-
publicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis perman-
serit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si
nihil præter utilitatem spectemus, non est om-
ninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scri-
bere, cùm in subselliis nostris ac fori cancellis
ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes,
si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed
cùm nihil sit ad memoriam confirmandam aptius,
aut ad linguas condiscendas magis con-
ferat, quàm stylum exercere, nescio cur versùs
aut orationes, utcunque eæ sint inutiles atque
imperfectæ, in lingua quâlibet contexere vete-
mur: epistolæ nimirum ad doctiores in exteris
regionibus viros mittere, perfæpè nobis usu ve-
nit, quas satius est elegantes esse atque urbanas,
quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint,
nescio; ego multa me Latinè scripsisse confi-
teor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec
vereor affirmare, si qua mihi sit in linguis edif-
cendis facilitas, ab hac eam exercitatione et
profectam esse et promotam. Quæ cùm ita
sint, mirari satis nequeo, quare vir eruditus,
Ernestus, et ille, non minùs in geometriæ ac
philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

tiis versatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, ne quis posthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contexat. Quo tandem sermone uti debet is, qui poetico se ingenio inflammari sentiat? Num Gallico? at sermo ipse à poesi est alienissimus. Num Anglico? at in unâ tantùm insulâ legetur, et uno fortasse seculo. Nec verò cuivis persuadere velim, ut peregrinis sermonibus usque eò studeat, donec linguæ obliviscatur suæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici suo jure sibi vindicant, adeò tenui atque umbratili studio impendat; sed interdum, varietatis aut honestæ relaxationis causâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere si quis rectè possit, cur irrideatur non video. Evidem *Alemberti* libellum, qui inscribitur *de recentiorum scriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, nisi id, de quo nemo sanus disputaverit, *recentiores scilicet, cùm Latine scribant, non tam purè ac perfectè scribere, ac si M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ florissent, nec veterum nos linguarum elegantias æque perspicere ac si Romani essemus; præclarum sanè άξιωμα sed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur!* Sermonis Latini suavitatem non sentimus, ut Romani; sed ita tamen sentimus, ut delectemur: cur ideo, cùm tantæ sint in vitâ molestiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod au-

tem afferit vir ingeniosissimus, se dubitare, an quisquam è recentioribus philologis, quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit, sentire possit; id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit, in Britanniâ ninirum, qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ canticem, ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum: sed non mirabar amplius, cùm viderem ab eodem scriptore *Ruæi* nescio cuius hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis, nostram: illud autem oramus; ut, quoniam ipse *Albertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se, omnino sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis aut Gallorum amatoribus opus hoc nostrum sit placitum, solliciti parùm sumus; dummodo civibus nostris, et nobilissimæ, quæ nos aluit, *Academie*, in quorum honorem et cœpti sunt et perfecti, labores nostri arriserint; quid eniñ aliud optamus, quæ ut illis jucunda sint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi sumus in posterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur

vale dicere: dolet autem? nonne potius lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo melius et efficacius oppressos levare, miseris opitulari, tyrannidem avertere poterimus? Si enim quæratur, Ecquis hominum sit *maximus*? Ille, inquam, qui *optimus*: si rursus interroger, Quis *optimus* hominum sit? respondeam, Is, qui de humano genere sit optimè meritus. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per moliores animi lusus, de hominibus tam bene mereri possimus, quam agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat: equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor; nunc in pulvrem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quam, proiectâ tandem ætate et excuso spatio, ad Academiæ dilectissimos recessus, tanquam ad portum, confugere; ubi non inertiâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfri potero, et studia hæc diu intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulterius prosequi non sinit.

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM
PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensis effe deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &c, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacra Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditus auctoris singulare judicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Hamilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditionibus, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Prætereà, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poesin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodo se facilè insinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimum laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

si cùm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparetur elatissima Europæorum poësis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

*Ut lana tincta purpuram citrè placet,
At si contuleris eam lacerne,
Conspectu melioris obruatur*,*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantiæ sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est †.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide *De Sacra Poësi*, Praelect. vi. and vii.

efin incultam esse autumant, & horridam. Iliis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potius atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuræ, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stesichori gravitatem, mollitatem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sue* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui-que* pulchritudinis colores, ad quorum laudem poesis *Europæa* haud-quaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin iī poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas raro nubibus obscuratur; ubi summâ fiorum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodo & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata conveftirier *.*

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëſeos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Perfidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terro-ris depromantur imagines, quæque adeò ad *ela-
tionem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: ſa-
pe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

— — — *Via altâ atque arduâ*
Per speluncas faxis fructas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida conſtat crassa caligo.

Ob has præcipue naturæ proprietates, & ob hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque* imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, ideòque poeticam, quæ his ima-
ginibus potissimum conſtat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Asiaticas* transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul.* Quæſt. lib. i.

ad nos pervenit cognitio: sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinen-sium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poesi antè dicere, quām ad Arabum sylvas, & uber-
rimos Persarum hortos, accesserimus.

In Sinensium linguā, quæ, si magno scriptorum gregi* fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur: trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, Sinensium; cuius † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subjun gere: verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas cu-
ravimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
Argenteus rivi latex;
Virides ut aura stridulo modulamine
Arundines interstrepant!
Sic, sic ameno cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1, fol. 7. p. 2.

Ode Sinica
Antiquissima.

Vol. III. pa. 6.

verendus!	ceu.	est	Vide
𠙴	如	有	瞻
𠙴	qui radit	decorus	illius
𠙴	𠙴	斐	彼
𠙴	ceu.	virtutibus	ague
𠙴	如	君	rivum
𠙴	qui polit	Princip. noster:	virides
𠙴	𠙴	子	arundines
𠙴	gemmae; clavatae!	如	竹
𠙴	如	切	jucunde
𠙴	in jinem	如	猗
𠙴	Sugax!	如	猗
𠙴	non regia!	如	猗
𠙴	celebris!	如	猗
𠙴	O quam	如	猗
𠙴	赤	如	猗
𠙴	ebur,	如	猗

Citatur in Confucii libro qui dicitur. Ta Hsio.

大

(L) *Ode Sinica antiquissima* ?

Vol. II. p. 7.

verendus	ceu	est	vide
眞兮有發	如	有	瞻
眞兮有發	qui radit	decorus	illitus
君	原	斐	彼
君	ceu	virtutibus	ugur
子	如	君	其
子	gemmas	Princeps	rirum
如	elatus	noster	virides
如	瑟瑟	子	uruandis
瑟瑟	ceu	如	竹
瑟瑟	elatus	切	juvante
終	如	如	猗
終	qui seruit	切	hacuriant!
不	切	如	猗
不	ceu	如	猗
可	如	切	sic
可	qui limat	如	
諳	elatus	毋	
諳	ceu	如	
眞兮	o quam	毋	
眞兮		如	
有		毋	
發		如	
君		毋	
君		如	
子		毋	
子		如	
如		毋	
瑟瑟		如	
瑟瑟		毋	
終		毋	
終		如	
不		毋	
可		毋	
諳		毋	

Citatur in *Conscientia libro* qui dicitur: *S. I. 11.*

大約

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quâm verenda micat in oculis lenitas !
 Minantur & rident simul ;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incessu decor !
 Scilicet amœno, cincte virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris instar, seculum
 Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum ;
 floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico lauda-
 tur, circiter octingentos ante Christum annos :
 docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris,
 & gemmarum politore ductis, quâm remoto
 seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes
 coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt
 poemata † ; sed Indi recentiores, post Mogolo-
 rum *dv̄asas* à Timuri nepotibus restauratae,
 Persicè omnino scribunt, ideoque sunt *Perſis*
 subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti Scient. Sin.* pag. 10.

† Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Parif. in quâ etiam Carminum
 Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex versibus quibusdam (licet subinsulis) intelligere possumus, quos contexuit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cùm dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cælum effert, & verbis hisce tuimidis ac ridiculis alloquitur:

*Uicunque celeris terga sonipedis premas,
Agitata subitè terra contremiscere;
Oclloque elephantes, vasta mundi columina,
Sub impetu aſcendentis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cùm hæc recitarentur, *Bernierus* medicus *, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, insulam hominis irridens adulatioñem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “Cave igitur sæpius “equum concendas, princeps, ne miseri po-“puli tam crebris terræ motibus pessimè mul-“tentur.” Tum ille comiter, “Ob hanc rem, “inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poesis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

228

* Vid. *Bernieri de Statu Imperii Mogulici Librum.*

† Lecticâ) Indostanicè پالکھ vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Asiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non desidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cuiusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebat cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excelsum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspici potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendiisse:

بِزْمِ مَرْدَانِ عَرْصَهْ رَزْمَسْتَ وَعِشْرَتْ دَادْ وَكَبِيرْ
بَادَهْ خُونْ دَشْهَنْ وَجَامْ دَهَادَمْ تَبِغْ وَتَبِيرْ

hoc est ad verbum, *Locus campotanis fortium virorum est belli campus; lætitiae autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladius ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porrò scriptor gravissimus, Ibn Arabshah, “Incolas *Corasmiæ* & *Sogdianæ* pariter esse poeticæ deditos, sed his illos esse præstantiores; adeò ut in urbe eorum præcipuâ, pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus & cantioni finitimi vagiant*.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musicâ* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non invenisti; & ab Herbeloto laudatur *Syrus* nescio quis, qui Homeri poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Per pauca tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. كمح

وأهل خوارزم كأهل سيرقند في اللطافة وانضل من اهل سيرقند في الحشمة والظرافة يتعاونون المشاعرة والادب ولهم في فنون الفضل والمحاسن اشياء عجيبة خصوصا في معرفة الموسيقا والانغام ويشترک في ذلك الخاض منهم والعام ومهما هو مشهور عنهم ان الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آه فان ذلك يكون في شعبية دوکاه *

Nimis hæc sunt facilia, quam ut interprete egeant. Ultima vox ex Persica, Musicæ propria. Vid. etiam Herbel. Bibl. Orient. pag. 1001.

extant carmina; nam, cum Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combusserint, sacerdotes, plus æquo superstitionis, eos tantummodo è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigisse; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex *Asiâ* sine dubio oriunda.

Cæterum in *Æthiopum* sermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, sive, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans; & tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam *Æthiopicus*, ac vis ingenii illucescit; præterea carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Asiatica collustrari solet. Versus quosdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt:

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessarii per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec sonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave olientibus ornas,
 Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructusque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apis
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam *Æthiops* quidam, quo familiari-
 ter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium
 non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obi-
 tum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit
 è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultus nitore vicit ille beryllon.

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. *Æthiop.*

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in *Asiaticis* infulis, alii in ipsâ *Asiâ*, *Minori* scilicet, nati sint, & qui *Arabum* ac *Persarum* poetis videantur esse persimiles, non metris solùm & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipue poetis, qui vel *Arabicè* vel *Perſicè* scripferunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poesin cum *Græcâ* identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantum *Asiaticæ* gentes poeticam coluerint; quantum verò aliis gentibus *Arabes* ac *Persæ* prætent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi *Persas* nimis servili more, ut *Romani* *Græcos*, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, *Arabes* ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versùs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similium in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum* subitò com-

ponendorum significant*. Exempla sunt innumerata: unum solummodo atque alterum subjeciam.

Primum in libri *Shekerdán* capite decimo-quarto narratur. Ipsius auctoris verba apponam: “ *Ibam, inquit poeta Almofadhal, regem Arrasbíd salutatum*; apud quem calathus erat *rofarum plenus, & puella formosa, erudita, poeticæ peritissima.* Ad regem itaque accessi; “ *dixit autem, Fac audiam, O Mofadhal, brevem quandam rosæ similitudinem.* Recitavi “ *igitur ex tempore, Similis est puellæ genæ, quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, rubore suffundi incipit.*

“ *Tum interpellavit puella, eodem metri genere,*
“ *Similis est potius genæ meæ, cùm me provocet*
“ *Arrasbidi manus ad dulces amoris lusus +.*”

* بدبها & ارتحالا & اقتراحًا &c.

+ قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين يديه طبق ورد وعندہ جاریة مليحة ادبية شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت
كانه خد المحبوب يقبله
فم الحبيب وقد ابدا به خجل

Bellissimi videbuntur hi versūs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparationem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etsi Græcas sententias Latinis' immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Οὐτε παιδὸς αρρένος,
Οὐτε παρθενῶν τῶν χρυσοφορῶν,
Οὐτε γυναικῶν θαυμοληπῶν,
Καλον το προσωπον,
Ἄλλα κοσμιον πεφυκει,
Ἡ γαρ αἰδως αὐθος ἐπισπειρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “ Formo-

فقالت الجارية

كانه لون خدي حين يدفعني
كف الرشيد لامر يوجب الغسلا
فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هذه
المباحثة قد هيكتنا فقربت خرجت وارخت
الستور دونني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ *sam ac doctam adolescentulam quidam è pō-*
 “ *etis illustrioribus diligebat. Puella viciūm*
 “ *eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unā*
 “ *adesset amicus, lætaretur. Dic quodam in*
 “ *febrim incidit puella, &, jam propè sopitâ*
 “ *ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-*
 “ *cus, qui anteà cubiculum non reliquerat, la-*
 “ *vatum ibat. Illa expergefacta, ubi esset ami-*
 “ *cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-*
 “ *neo esse: ea verò chartulam afferri jussit, &*
 “ *hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam*
 “ *misit:*

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 فصحتك عندي محننة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوى
 أنا في الجحّام وانت في الحَمَّام

“ *Ah, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunæ iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mibi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte verbor, tu in balneo te oblectas.” Ubi*
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himám* mortem
 significat, *hammám* verò, balneum.

“ Poeta versūs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تتعبي
 فكيف ونار الوجد بين جوانبي
 ولكنني لم يكفي فيفض ادمعي
 دخلت لا يكفي من جميع جوارحي

“ *Non ideò intrabam balneum, ut me oblectarem :*
 “ *quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore*
 “ *meo ardet: sed non mibi satisfecit lachrymarum*
 “ *effusio; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-*
 “ *bro flere possem.*”

Veniamus ad Persas. Ii verò quām studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimārint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perside floruerunt, ad quorum opera percurrenta hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimā usi translatione, pro *versūs facere* dicunt *margaritas nectere*; quemadmodūm in illo Ferdusii versiculo

که بر نوک الماس در سفته ام
 در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas
nexi; in scientiæ mare penitus me immersi.

Turcæ, ut suprà dictum, Persas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreonem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quam Græca legimus. Multi sunt præterea versūs Turcici, qui, è Persicis non redditi, videntur esse valde belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur justitia, liberalitas, fortitudo:

کبسه ایامنده اتهز یای دن غیری فغان
 کبسه دوراننده گچ چکبز انگ الاکهان
 یوق زماننده یتیم انگ مثیر در عدن
 یوقدرا ایامنده خونین دل مث مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ fler, &c.*

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζευς, ἐν δ' ὄρανῳ μεγας
 Χειμῶν, πεπαγαστὸν δ' ὑδατῶν ἔσαι.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius, &c.*
 Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γαρ ενθεν κυμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis passim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cùm traheret, &c.* “ Hæc inquit
 “ Porphyrius, à Bacchylidis Cassandrâ sumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnulco me similis, &c.*

ANACREON.

Ατε νεῖρον νεοδηλη
 Γαλαθηνον θ', ος ἐν υλῃ
 Κεροεσσης ἀπολειφθεις
 Ἀπο μητρος ἐπιλογη.

Ilo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nibil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat *.

Nec solùm poetica esse videmus Asiaticorum *ingenia*, verùm etiam *linguæ* eorum sunt ad posse fin accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimius vehitur, & fertur quodammodo incitatiùs; tertia elata est sanè, sed non sine aliquâ elegantiâ & pulchritudine. Ad lusus igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus tractationem* †. Ait enim, idque verissimè, “Ex populus sermonibus mores eorum atque in genia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Praefationem elegantem libri *Homaiún Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valde reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigit; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffluant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; raro effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidiis exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo sit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قمراً ومالت غصن بان
وفاحت عنبراً ورنلت غزالاً

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicate se inflexit; & ambari odorem habuit, binnulcique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Perſæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν ἐσσων, ἀμπνεων δ' ὑπνιγον,
Και λαλων μελιτωτινον, και ῥοδα προσεσγρως,
Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest ; si d. camus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
Non clarus lunæ jubar,
Non dulcis aura balsami fragrantior,
Non hinnuli oculus blandior.

quâm inconcinna hæc sint cum illis comparata !

Sed de poesi Asiat: cā *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus ; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poesi, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA:

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodo in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poeſin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur: & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream; quod illos fecisse video, qui idem argumentum anteà tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint: “*Aruda secunda Hadhd-*“ *bata* est; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

عَلَى لَنْكَيْدُ اللَّهُ وَلَبِرْ وَمَنْ خَلَدَ زَكْرِ

بِالْحَلَقَ عَنْدَ سُنْدَرْ

عَرْضَ لَنْ لَهِ شَارِعَ حَلَقَ عَنْ

كَالْلَّوْنَ وَالْطَّيْبَلْ

حَلَقَ لَنْكَيْدُ اللَّهِيْبَرْ طَافَ وَحَلَقَ لَرَلَنَا الْبَرَ

بَلْ وَوَلَزَبَدْ

صَفَرْ فَرَكَيْدَنْ مَلَحَ صَفَانِيْنَشَنْ الْكَمَا

بِفَيْدَ وَنِشَلْ

عَلَيْلَهِ كَالْرَّدَ وَالْقَطَرَ كَنَقَ وَرَلَالَلَّهِ

وَالْعَلَمَ لَلَّهَيْدَ

“ *Hadbdhata*, secunda *Hadbdhata Damrata*.
 “ *Quaternario Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ *quatuor, Raflata, Dbailata Nuda*, & Kata-
 “ *ta* *? Profectò hæc legenti cuivis tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Flau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 inum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotū* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, si minus, brevis;
 ut $\ddot{\alpha}\ddot{\sigma}$ *kād*, $\ddot{\beta}$ *bē*.

Pleræque voces, quibus de re metricâ utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatæ sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσεας ἵποσασαντες ει-
 τειχει προσθυρω θαλαμε
 Κινας, ὡς οτε θαγτοι μεγασον
 Ηλεξομεν—& quæ sequuntur.

* Vid. Clerici *Prod. Arab.* pag. 73.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصراع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est sanè injucunda, à communi Arabum نوادوں seu campestrium vitâ deponitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam.
Puri igitur pedes sunt vel dissyllabi,

Pyrrichius	فَعْ	<i>fāū.</i>
Iambus	فَعَلْ	<i>fāāl.</i>
Trochæus	فَعَلْ	<i>fālā.</i>
Spondæus	فَعَلَنْ	<i>fālān.</i>
vel trifyllabi,		
Anapæstus	فَعِلَنْ	<i>fālān.</i>
Bacchius	فَعَوْلَنْ	<i>fāūlān.</i>
Amphimacer	فَاعِلَنْ	<i>fāilān.</i>
Amphibrachys	فَعَوْلْ	<i>fāūlō.</i>
Antibacchius	مَفَعَوْلْ	<i>māfālō.</i>
Molossus	مَفَعَوْلَنْ	<i>māfālān.</i>

Pedes *compositi*, seu potius *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَقَاعِلْ	mōfāilō.
Pæon tertius	فَعِلَاتْ	fāilātō.
Pæon quartus	فَعِلَشْ	fāilashō.
Epitritus primus	مَقَاعِيلُونْ	māfāilōn.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتْنْ	fāilātōn.
Epitritus tertius	مُسْتَعِلْنْ	mōstāfilōn.
Epitritus quartus	مَعْوَلَاتْ	māfūlātō.
Diiambus	مَقَاعِلْنْ	māfāilōn.
Dichoreus	فَاعِلَاتْ	fāilātō.
Antispastus	مَقَاعِيلْ	māfāilō.
Choriambus	مُقْتَعِلْنْ	mōftāilōn.
Ionicus à majori	مُسْتَعِلْ	mōstāfilō.
Ionicus à minori	فَعَلَاتْنْ	fāalātōn.

Habent prætereà duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; sed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مُفَاعَلْتُنْ *mōfaälätōn.*

Dochimus secundus مُتَفَاعَلْنْ *mōtäfälön.*

qui dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè dispare.

Nunc de carminum generibus five المخور di-
cendum est: ea sunt sedecim.

الطوبل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extenjum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهزج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرمل *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

النسرج *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum.

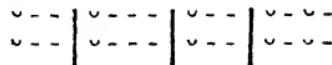
المقتضب *Concisum*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

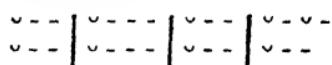
الْتَّقَارِبُ *Coniunctum*, Bacchiacum.

الْتَّدَارِكُ *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; sed in quartâ & octavâ sede recipere potest diiambum, ut

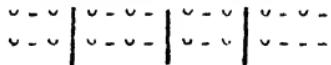

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur
 Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.
 & in octavâ bacchium, ut

Amator | puellarum | miser sæ | pè fallitur,
 Ocellis | nigris, blandâ | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

Legenda, | puer, rosa est: | Aprilis | adeſt,
 adeſt!

Legenda, | puer, rosa est: | Corinna | rosas
 poscit.

interdum in primâ sede spondæum recipit, in secundâ & sextâ antispastum, ut

Phyllis | comas pulchra | renoda | bat aureas;
 Hylas hanc | videns igne | calebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ sede trochæus invenitur, ut

:-|:-|:-|:-

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser sæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحي احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سمطي لولوز برجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens
oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila margaritarum & sma-
ragdorum.”

Waf’lbai | iahwayan | fodbo’lmerd | ashadinon.

Modbaker | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitrito & amphimacro, sequente epitrito, ut

:-|:-|:-

Inter umbras | arborum | sic jacentes

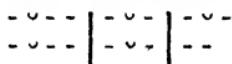
Dulce carmen | barbito | succinamus.

in tertiâ & sextâ sede pro epitrito amphimacrum
admittit,

:-|:-|:-

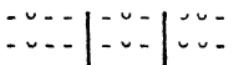
Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

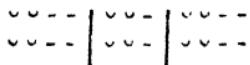
Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce plectro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

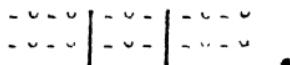
Inter umbras | arborum | virides
Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitus mutatur versus, & in primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à minori recipit, in secundo & quinto anapæstum,
ut

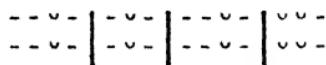
Miserorum est | nec ama | re puellas,
Neque blandæ | Vencri | dare ludum.

aut pro ionicō dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

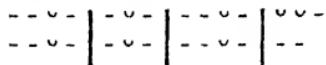

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

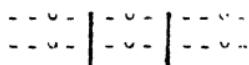
Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit, ut

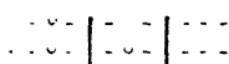
Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
 Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
 & in octavâ spondæum,

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
 Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
 Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
 amphimacros, ut

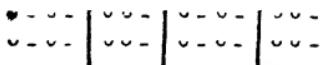

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
 Jucundius | nil amore | est mutuo.
 qui etiam in tertîâ & sextâ sede molossum ad-
 mittit,

Vobis cano, | virgines | formosæ,
 Jucundius | nil amore | est puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
 bet, pro amphimacro anapæstum, ut

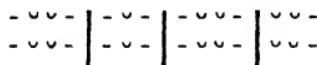

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
 ait?

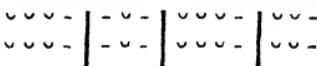
“ Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
 sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

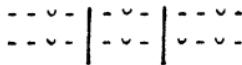
Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | fit mihi ami | ca, Chloë!
vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porrò versus trimeter in ultimâ sede recipit interdum diiambum, ut

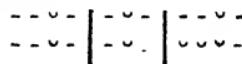
Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re est tenero..

aut quartum pæona,

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

--- | --- | ---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تَنَامُ عَنِي وَعِينُ النَّجْمِ سَاهِرَةٌ
وَتَسْتَحِيلُ وَصَبَغُ اللَّيلِ لَمْ يَحِلْ

“Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

--- | --- | --- | ---

Tenámo án	níwaci	nonníjmisa	hiraton

Watáftahei | lo wasib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

اذا نسيم الصباء يدب في الشجر
الم يحب نشق المشهوم والثمر *
سيبول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالى اذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر *

id est ad verbum,

*Cùm lenis zephyrus inter arbores subrepit,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cærulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella binnuleo similis, cùm poculum mibi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observa in ultimo versu lusum verborum شاب
& شب quorum posterius cùm adolescere, tum
etiam accendere significat.

Quarta species ex priore dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

:::::: | ::::: | :::::

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,
Amore facis | tepere meum, | Corinna, finum.

&

:::::: | :::::

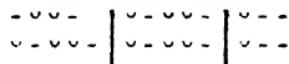
Venusta puel | la, tarda venis;
Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

:::::: | ::::: | :::

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
 Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

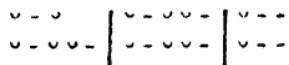
Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
 Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossum, ut

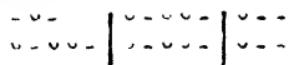
Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
 Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

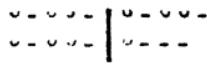
Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ sede epitritum primum re-
 cipiunt, ut

Puella venust | a, tarda venis,
 Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis
 locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est
 bacchius) primum epitritum admittit, ut

-----|-----|-----

Amatores | puellarum | misellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potius ad sextam speciem pertineant; certe eodem metro utitur *Hafez*, poeta Persicus, in illo carmine,

خوشای شیراز و وضع بی مثالش
خداوند ا نکهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!
interdum verò recipit diiambum, ut

-----|-----|-----

qui versus sunt iambici puri trimetri catalecticci;
velut illi Horatiani,

*Trabuntque siccas machinæ carinas:
Nec prata canis albicant pruinis.*

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifáron
Cáinnamá | rofúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispastici trimetri catalecticci, ut

-----|-----|-----

Chloë pulchra, | venis tarda; | parantur
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola cārmen,

اعن وخد القلاص كشفت حال
ومن عند الظالم طلبت مالا

*An è celeri camelorum gressu robur eorum cog-
noscis?*

An è tenebris divitias petis?

-----|-----|-----

Aán wakhd'il	kilásicasashaf	tahála

Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta species ex dochimis secundis constat:
sunt autem versūs vel scenarii, ut

-----|-----|-----

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.

qui in ultimā sede ionicum minorem admittunt,

-----|-----|-----

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.

vel spondæum, ut

-----|-----|-----

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalecticci sint dochimei,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalecticci,

~~~~~ | ~~~~ | -

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquani ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

~~~~~ | ~~~~

Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | rosa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diiambum, ut fiant versûs iambici trimetris catalecticci; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porrò ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صم صداحا وعفت
ارسها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | sám̱masadá | háwaafát
Arsomohá | ínfoilát | lámtogibí.

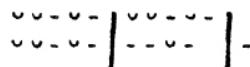
*Manfio, cuius Echo surda est, & delentur
Vestigia, si interrogetur, non respondet.*

Senarii denique versūs in quartā sede tertium epitritum, in ultimā molossum possunt admittere, ut

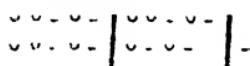
*Tria grata sunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.*

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epitritum tertium & longam syllabam, ut

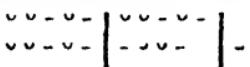
*Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, rosæ | flos,*

vel diiambum & longam, ut

*Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, rosæ | flos.*

vel choriambum & eandem, ut

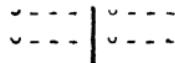
*Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, rosæ | flos,*

vel etiam molossum sine longâ, ut

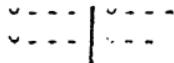
*Tria grata sunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum,*

Sexta species constat ex epitritis primis:
Versūs sunt plurimūm quaternarii, ut

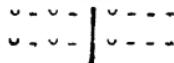
Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

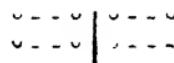
Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

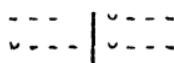
Vide ut doli | puellarum
Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispaustum,

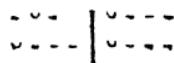
Rosæ, vina, | lyra, unguenta,
Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ sede vel molossum,

Nympharum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Lyrici, ut Hafiz in isto carmine,

اکران ترک شیرازی بدست ارد دل مارا
بخارا هندویش بخشش شهر قند و بخارا

Si Turca Shirazia manu suâ cor meum acciperet, nævo illius nigro darem urbes Bokharam & Samarcandam (vel Maracandam, ut Curtio placet).

Septima species est iambica: & constat ex epirito tertio sæpius continuato; sunt autem versus vel trimetri,

:-:-|:-:-|:-:-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastoribus.
qui in ultimâ sede aut bacchium admittunt,

:-:-|:-:-|:-:-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leyes | puellis.
aut molossum,

:-:-|:-:-|:-:-

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastori.

Interdum verò singuli pedes in choriambos mu-
tantur,

::::: | :::: | ::::

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum sator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

sed ex solis choriambis constare debent, nam, si
admisceretur dochimus, ad quintam speciem per-
tinent: nonnunquam in pæonas,

::::: | :::: | ::::

Nitida te | rosa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi super | bia siet.

nonnunquam in diiambos; ut puri sint iambici
trimetri,

::::: | :::: | ::::

Phaselus il | le quem vide | tis, hospites,
Ait fuis | se navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

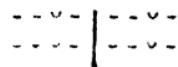
يَدِبْ عَنْ حَرِيَّةٍ بَسِيْفَهْ

وَرَمَحَهْ وَنَبَلَهْ وَبَخْنَبِي

Yadóbbó án | hareímihi | beseífihi

Warómhihi | wanáblíhi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

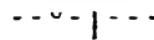
O carminum | dulces notæ,
Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri cataleætici,

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri cataleætici,

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens
Mortalium.

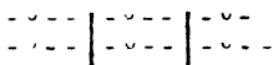
Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان شل

Chún búlbulan | nezúl kuneím | áshíani gúl.

Tanquam lusciniae in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est cataleæticus, ut

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipsa gemmis | purpurantem | pingit annuin.

& nonnunquam etiam sextus,

::::: | :::: | :::

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii sunt vel acatalecticici,

::::: | :::: | ::: | ::::

Ver novum, ver | jam canorum est; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalecticici,

::::: | :::: | :::: | :::

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nu-
bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

::::: | :::: | :::: | :::

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-
bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem
habent,

::::: | :::: | ::: | ::::

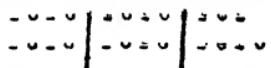
Alites can | tant amores; | pulchra ridet |
rosa in horto.

Mutantur præterea in senariis singuli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

::::: | :::: | :::

Miserarum est | neque dulci | lavare
Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

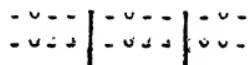
Feriatus | est amor, pū | ellulæ,
Jussus est in | ertiis ire, | nudus ire.

Interdum secunda & quinta sèdes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

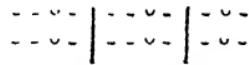
Vere grato | modulantur | alites,
Perque sylvas | resonantes | dulcè cantant.

Est verò ubi pes tertius amphimacer fit, sextus
verò anapæstus,

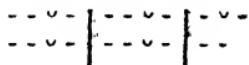
Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipfa gemmæs | pingit annum | nitidis.

Nona etiam species est iambica: constat ex
epitritis tertiiis, sequente vel cretico,

Fontesque lym | phis obstrepunt | garrulis,
Somnos, quod in | vitet puel | lis leves.

vel, in ultimâ sede, spondeo,

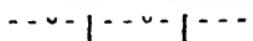
Fontesque lym | phis obstrepunt | garrulis,
Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertiiâ & sextâ, anapæsto,

Fontesque lym | phis obstrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel molosso, ut in versu dimidiato,

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

Valc, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens situ.
vel choriambos,

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | sylvulas.
vel pæonas quartos,

Nitida te | rosa monet, | ne, Chloë,
Nimia sit | tibi colo | ri fides.

Versūs pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ sede bacchium,

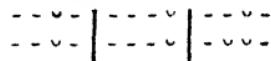
Phaselus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

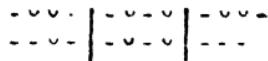
Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versūs etiam *Scazzones* appellari possunt.

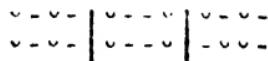
Decima species est ea quam Græci *Αευαρπτητον* appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturā sunt dissociabiles,

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbito,
Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.
ubi in ultimā sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossum habet,

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.
aut pro tertiis, diiambos, pro quartis, antispaf-
tos, sequente choriambo,

Phaselus il | le quem cerni | tis, hospites:
Phaselus il | le quem cerni | tis, pueri.
aut pro tertius, choriambos, pro quartis, di-
choreos,

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò & quinto, pæona tertium,

::::: | ::::: | ::::

Nimia ne | tibi fit co | lori fides,
Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalepticici,

هل بالدیار انس

Eftne in domicilio aliquis?

Hál biddíári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossum recipiunt,

--- | ---

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est Ἀσυναρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id est, epitritos tertios inter secundos,

::::: | ::::: | ::::

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum :

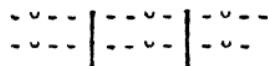
Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiat & sextat sede amphimacrum,

::::: | ::::: | ::::

Ver canorum | ver floridum est, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in sextâ tantummodo, ut versus sit catalecticus,

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum,

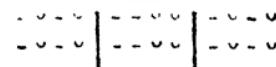
Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede dijambum, in reliquis ionicum minorem,

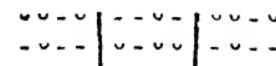
Miserorum est | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, &
pro tertiis ionicos à majori,

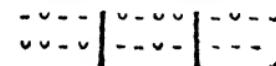
It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula insci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter se miscentur, ut

Amarylli, | dulci lyrâ | modularē
Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ.

ubi quintus pes pæon secundus est; &

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
Modulare, | dum sylvulæ | respondent.

Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
anapæstus,

-----|-----|-----

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Lusitantes, | breves legunt | violas.

vel in sexto tantùm,

-----|-----|-----

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum

Vere cantu | dulci nemus | resonat.

Versus quaternarii sunt vel acatalecticici,

-----|-----|-----|-----

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
amores | spirant leves.

vel catalecticici, id est, in ultimâ sede bacchium
admittunt,

-----|-----|-----|-----

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
ex antispasto, scquente secundo epitrito,

-----|-----|-----|-----

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
jam canamus.

sed in primo loco admittitur vel creticus,

---|---|---|---

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

---|---|---|---

Per prata | lusitantes | rosas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri *ασυναρτητοί*,

---|---|---|---

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارایت الرجال فها اری مثل زید

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád araí | tórrijála | famáarí | míthla Zeídin.

In hac specie versūs tantūm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

---|---|---|---

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ sede admittitur antispaftus,

---|---|---|---

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | lætialites | vere nubunt.

In ultimâ sede admittit molossum,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylvulae | respondent.

Item in locis imparibus diiambum recipit, in paribus ionicum minorem,

--- | --- | --- | ---

Placet color | violarum, at | superbius | rosa fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem habet,

--- | --- | --- | ---

Tanquam breve | lilium ve | nustas tua | mox peribit.

vel secundum pæona,

--- | --- | --- | ---

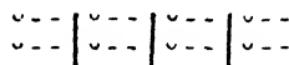
Monet rosa, | quām caducus | nitor tui | fit coloris.

Ob frequentem pedis ionici usum, placet hanc speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel tetrametros habet versūs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versūs apud Latinos in primā sede molossum recipere possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianā fabulā personatus Thyestes,

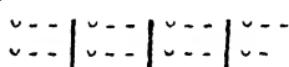
Nolite, hof | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acatalectici,

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | revinctas | corollis.

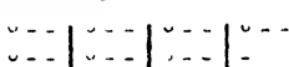
vel cataleptici,

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycataleptici,

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

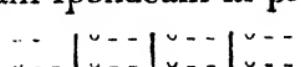
Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede,
præter ultimam, amphibrachyn,

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,

Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primā sede,

Quis non | puellas | amat de | licatas
Capillos | odoris | revinctas | corollis?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

:-|:-|:-|:-

Ipse | puellas | venustas | amo
Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Versûs trimetri in tertio loco & in sexto, iambum habent,

:-|:-|:-

Puellas | venustas | amo
Capillos | revinctas | rofis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

:-|:-|:-

Puellas | amo splen | didas
Capillos | rofis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrametri autem puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

:-|:-|:-|:-

Quid petam | præfidî, aut | exequar? | quo ve
nunc

Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be
orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

:-|:-|:-

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo reçe | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum rescipiunt, ut

:-: | :-: | :-:-

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut sit versus propè anapæsticus, ut

:-: | :-: | :-: | :-:

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavido, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versûs spondaici, anapæsticis tempore æquales; cuiusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدّنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nêddûnyâ | kâd ghârrâtnâ | wâstâhwâtnâ |
wâstâlhâtnâ.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens esse instituissim)

* Vid. Clerici *Prod. Arab.* p. 148,

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subjungere nolui, ne potius eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quām lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contexit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammidis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quod Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in codem poemate diversis carminum generibus usi fuissent videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecissent perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantum proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, ፻, ፻, ፻ quiescente terminantur, ut בָּל bāl, בִּזְ bīz, longas esse, quæ secus, ut בְּ bēz, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas. Et quoniam Arabes dicunt **نَفْسِي** nāfsī, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נֶפֶשׁ nafṣī efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nafṣon* pro *nafṣ* dixerint, ut in verbis metiendis Arabes, id certè neminem unquam sciturum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נֶפֶשׁ	nāfsī.
Iambum,	צָדֵיק	sādīk.
Trochæum,	כּוֹכְבִים	coūcā bīm.
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrichium,	שְׁתְּרָת	sātā rāt.
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שְׁרָחַת	sārābāt.
Bacchium,	דְּרוֹשִׁים	dērūsīm.
Amphimacrum,	כּוֹכָלִים	coūcālīm.
Molossum,	חַפְזִיהָם	hāfzīhām.

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Evidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicefimum, *Solomonis carmen*, unum atque alterum *Psalmum*, *Jeremiæ Θρηνωδίαν*, *Mosis* & *Deboræ carmina*, & *Davidis* in obitum *Sauli* & *Jonathani elegiam*, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis* affinitatem. Age, legat quivis plures versūs *Arabicos*,

ان اقوه الجيش واحمل رايتي
 للجيش يقد هم كمبي اصيده *
 ليث يغامر الطعان كانها
 يقى الرجال فنيق ملبد *

¶ deinceps totidem Hebraeos *.

שאנת אריה וקול שחל
 שני כפירים נתעו :
 לש אבד מבל פזף
 ובני לביא יתפרזו :

summam inter eorum numeros ac modulationem
 perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאה בנות ירושלים
 כהלי קדר כירויות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
 Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæa Sc-
 lomonis.*

primum versiculum ad speciem secundam per-
 tinere arbitror, ut

* Job iv. 10, 11.

-----|---|---|---|---

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rusalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-
chiacam*, ut

---|---|---|---

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versūs in ultimā sede (ut dictum est) recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum undecimum & centesimum, quem jam exposuerunt duo eruditissimi viri, * alter seriò & satis infelicitè, † alter facetè & εἰρωνικῶς equidem eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli versiculi ad unam vel alteram harum sedecim specierum referri facillimè possint. Sic versus octavus,

סְמֻכִים לְעֵד לְעוֹלָה

עֲשִׂים בְּאַת וְשָׁד

Sěmūkim | lěād | lěolām
ăsūim | běāmāt | văyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ sede, iambo, qui pes, ut suprà dixi, in hac specie locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito labore, & summo otio, quod mihi minimè suppetit, satisfacere non potero: sufficiet fontem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricalæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacra Poesi subjectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam, quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantis) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post inutiles tot doctissimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores admirabiles naufragium passi sunt? Id solum innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Arabicæ sorores germanæ sint, verisimillimum esse eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iisdem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metrum generibus usas fuissē. Ac si cui versūs isti antispastici, pæonici, aliquæ, solutæ orationi similiores esse videantur, is in mentem revocet, iisdem metris usos esse poetas eos, qui λυρικοι à Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore “ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda “ pœnè remanet oratio.” Quod si quis hujusmodi versiculos neget esse poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sinc quibus ea, quæ sequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllo Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* ex-cultum poematis genus est, quod تُصيّدَة *kasída* vocatur. Quod ad *kasídæ* formam attinet, primi versiculi similiter desinunt, & deinde per totum poema versūs pares similibus sonis terminantur: debet autem poema modicæ esse magnitudinis; raro enim aut plura quām centum disticha complectitur, aut pauciora quām viginti: sunt tamen nonnulla quæ septem tantūm continent, velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanifa*.

فَلَهَا بَهْ قَصْلٌ عَلَيِ الْأَقْرَانِ
مَا بَانَ فِي الْأَغْصَانِ قَصْلٌ الْبَانِ
قَدْ اَنْبَتَ الرَّحِيمُ فِي مَحْرَابِهَا

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدر قلابد العقیان *
 فكانه کسری انوشیروان قد
 وضعوا عليه التاج في الایوان *
 لو لم تبت وابو حنیفة شیخها
 ما شبهت بشقايق النعمان *
 خیر يطوف ببصر بحر علومه
 حتى کان الناس في الطوفان *
 يثنی إليها العلم فھی زمامه
 وابو حنیفتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طریقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- “ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
- “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
- “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
- “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
- “ florem, qui auri puri monilia obscura
- “ reddit.
- “ Tanquam esset (*Persarum rex*) *Cosri Anushir-*
- “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
- “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
- “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
- “ *pulchritudinem*) comparatum.
- “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

“ rum ejus, adeò ut populus diluvio inun-
“ detur.

“ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
“ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
“ sacerdos noster, eam flectit.

“ In disputationibus autem singuli cursus ad ve-
“ ritatem investigandam, & pernoscendam
“ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quam viginti constant distichis, si amores, lusus, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kafidarum* classem, referri posse. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen prorsus dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interessere, quod hæc in amore aut tristitia plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusus, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

cederent; & posteà ad argumentum præcipuum ubiùs tractandum properare. donec per suavem rerum varietatem carmen deducentes, lapsu quodam molli & æquabili, in clausulam quasi subitò caderent. Hæc autem mihi attentè consideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλια
Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobilissimum illud poema in laudem principis Säid, Theocriti Φίλια περὶ Πτολεμαῖον convenit; nisi sit potiùs ob audacissimas figuræ & crebras à proposito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χαρίτες inscribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, sic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recenteō venustissimum illud carmen *Caab Ben Zabeir*, & illud, quod *Bordah* appellatur, & cui amores, ut affolet, intexuntur: velut in illis mollissimis versibus,

الحسب الصب ان الحب منكم
ما بين مسجم منه ومضرم *
لولا الهوي لم ترق دمغا علي طلل
ولما ارقت لذكر البان والعلم *

فكيف تذكر حبّاً بعد ما شهدت
به عليك عدول الدمع والسمق *

“ Putatne amator, amorem celatum iri,
“ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
“ ardore detegitur?
“ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
“ domicilia,
“ Neque ob myrobalani & collis recorda-
“ tionem insomnis effes.
“ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
“ sunt
“ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere
poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob exi-
miam elegantiam, in templo Meccano suspensa
fuisse memoriae proditum est. Atqui de iis pro-
lixè differere, non est necessarium: hujus enim
linguæ cultoribus tam nota sunt, quam Græca-
rum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia †.
Præterea de illis ita fusè, ita eruditè differuit
Reiskius nihil ut dici melius possit: quamvis
majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri
quam accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus,
Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditio-
nis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus
propè similis tribuitur. *Amralkeifi* poema molle
est, lætum, splendidum, elegans, varium, ve-
nustum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans,
quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri*
acutum, severum, castum; præceptis moralibus,
ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve,
amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ
Virgilii eclogæ non dissimile; queritur enim de
amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut
Virgilianus ille *Corydon*, enumerat, suas de-
nique virtutes, suæque tribûs gloriam in cœlum
effert: *Antaræ* porrò carmen elatum est, mi-
nax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam
descriptionem atque imaginum pulchritudine:
Amri vehemens, excelsum, & gloriosum; *Ha-
rethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis,
dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi*
poeticæ quodammodo orationes, inter se, ut
Æschinis illæ ac Demosthenis, contrariæ: ha-
bitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad
fœdus inter duas tribûs faciendum congregato.
Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo
animi impetu, arcui suo, more Asiatico, in-
nixus, effusse ex tempore dicitur. De singu-
lis horum poematum elegantiis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solùm, *Amralkeis* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio lœta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparationibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparationum venustates delibare.

Deflet initiò amicarum discessum, duos sodales allocutus, quos secum affert, ad deserta mansionum vestigia intuenda. Hæc inspiciens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minus dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباة
علي النحر حتى بل دمعي محمل

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque cò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verùm hanc mœstitiam lenire debet præteritæ hi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulùm levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza & Fatima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque adeò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cuius reprehensores irridet. Postea scipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per valles incoltas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeseos dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundant, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتا تصوّع المسك منها
نسيم الصبا جاءت بريّا القرنفل

“ Cùm duæ puellæ assurgerent, afflatus est
“ ab illis odor,
“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici
“ perferens.”

* Anglicè *clove-gilly-flower*.

qua comparatione creberrimé utuntur poetæ
Persici; ut Hafiz,

نسیم صبح غنبر بوسٰت امروز
مکر یارم ره صحراء کرقتست

“ *Aura matutina ambari hodiè odorem habet,*
“ *Forsan, puella mea in prato incedit.*”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam ac-
cedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چهن رسید
یا کاروان مشک زراه ختن رسید

“ *Suavisne aura ex hortulo proveniens spirat?*
“ *An moscho onusta caterva exvià *Khoteni**
“ *redit?*”

Alias proferamus comparationes non minùs ve-
nustas:

اذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ *Cùm in cœlo splenderent Pleiades,*
“ *Tanquam extrema pars chlamydis marga-*
“ *ritas ornatæ.*”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades vero cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè easdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turchesâ* margaritis distinctâ,

حَكَتْ طَبْقاً فَيْرُوزْجِيَا اَدِيهِه
نَثَرَتْ عَلَيْهِ سَبْعَ حَبَّاتٍ لَّوْلُوٌّ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-

“ ruleâ facto,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مَهْفَهْمَةٌ بَيْضَاءَ غَيْرِ مَفَاضَةٍ
تَرَابِيَّهَا مَصْقُولَةٌ كَ لَسْجَنْجَلٍ

“ Gracilis puella, splendida, non amplum

“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-

“ lum.”

Potest etiam redi tanquam * *argentum liquidum*.

تَصَدَّ وَتَبَدِّي عَنْ اسْبِيلْ وَتَتَقَيِّي
بَنَاطِرَةٌ مِنْ وَحْشٍ وَجَرَّةٍ مَطْفَلٍ

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-
“ cumspiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum
“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu,

* Vide Kamûs in voce لَسْجَنْجَلٍ

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بمعطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non
“ invenustum,
“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicunque الظبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزبن المتن اسود فاحم
اثيث كقنوا النخلة المتعشّل

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,
“ Densi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הבהיר דוחי לו

בכרמי עין נדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,
“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشح لطيف كالجديل منحصر
وساق كأنبوب السقى المذلل

“ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ surculo.”

تضي الظلام بالعشاء كأنها
 منارة مهسي راهب متبتل

“ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditi.”

كبير المكانة البياض بصفة
 غداها نهير الماء غير محلل

“ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutravit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non
 sit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca
 cum Salomonis * delicatis illis ac venuſis de-
 scriptionibus comparari; cuius sanctissimum
 carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facile omnibus præstat
Ebn' l Faredb, cuius elegans volumen in Aca-
 demiæ bibliothecâ vidimus: unam hujusce scrip-
 toris elegiam, quæ imagines Arabum campes-
 trium luculentè demonstrat, libet huic capiti
 subjugere.

قال ابن الفارض
 ابرق بدا من جانب الغور لامع
 ام ارتفعت عن وجه ليلي البراقع
 انار الغضا ضاءت وسلبيي بذى الغضا
 ام ابتسست عنها حَدَّتْه المدامع
 انشر خرامي فاح ام عرف حاجر
 بام القرى ام عطر عزة ضابع
 الا ليت شعري هل سلبيي همقيبة
 بوادي الحبي حييث المتييم والمع
 وهل لعلع الرعد الہتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شابع
 وهل قاعة الوعسأء مخضرة الرباء
 وهل ما مضي فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد قتوضح مسند
 اهيل النقا عنها حوطه الاصالع
 وهل بلوبي سلع يسل عن متيم
 يكاظبة ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلبات بالحجاز ايانع
 وهل اثلاث **البجزع** مشهرة وهل
 عيون عوادي الدهر عنها هواجرع
 وهل قاصرات الطرف عين بعاليج
 على عهدي المعهود ام هو ضابع
 وهل طبيات الرقبيين بعيدنا
 اقمن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغوير ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المرابع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 طليل فقد روتة مني المدامع
 وهل عامر بعدها شعب عامر
 وهل هو يوماً للمحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالك
 عريب لهم عندي جهيعا صنابع
 وهل نزل الركب العراقي معروفا
 وهل شرعت نحو الخيام شرایع
 وهل رقصت بالمازمين قلابص
 وهل لقباب البيض فيها تدافع

لعل اصحابي يمكنة يبردوا
بذكر سليمي ما تجنّ الاضالع
وعلي الليلات التي قد تصرمت
تعود لنا يوماً فيظفر طامع
ويفرح مهزون وبخومتيم
وياء نس مشتاق وبالتدّ سامع

Hoc est ferè ad verbum,

“ Fulgurc appareat ex latere vallis rutilans?
“ an amoventur è facie Leilæ *puellæ* vela?
“ Ignisne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
“ dum Solima in loco his arboribus confito
“ commoratur? an renident, supra quam dici
“ potest, illius oculi?
“ Odorne *herbæ* Khozami spirat? an Hageri
“ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
“ dulcis halitus Azzæ *puellæ* dispergitur?
“ Hui! utinam scirem num habitat Soleima in
“ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
“ *Cupio autem scire*, num sonet adhuc tonitru
“ plena, *nubes* pluviosa in Lalao *monte*, &
“ num irriget cum effusio pluviae manantis:
“ Num hauriam amplius aquam Azibi & Ha-
“ geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
“ detegitur:

“ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem redditura:
 “ Num in collibus *Najdi* & *Taudbi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
 “ Num in arenæ cunctæ *montis* Salái, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemá*,
 “ dicens, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
 “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
 “ turescant:
 “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
 “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ loco Alija, fidem servent, an negligant:
 “ Num hinnuli Rakimatein *duorum* *hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
 “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
 “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ soli exponitur in *Dharijá*, spissa *adbuc* ma-
 “ neat; certè *illam* *arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
 “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregandi
 “ locus unquam futura sit:

“ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
 “ Num cætus equitum Chaldæorum descende-
 “ rit in monte Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
 “ Num saliant in angustiis *Meccæ* & *Arafæ*,
 “ camelæ juvencæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
 “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat cum di-
 “ gitis :
 “ Forsan amiculi mei in Meccâ extinguent, re-
 “ cordatione Soleimæ, ignem quem eorum
 “ celant pectora :
 “ *Spera autem* noctes, quas transegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perditæ
 “ amans,
 “ Et gaudeat tristitiâ oppressus, & vivat amore
 “ percitus, & societatem petat desiderio fla-
 “ grans, & delictetur quicunque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema versibus elegiacis reddere conati
 sumus, vel potius imitari, aliis sententiis paul-
 lulum mutatis, aliis omnino reiectis, ita tamen
 ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum
 satis accuratè serventur.

Fulgor an è densa vibratum nube coruscat ?
 An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
 Bacciferumne celer fruticum devorat ignis ?
 Siderea an *Solimæ* lumina dulcè micant ?
 Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
 Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
 Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse receffus
 Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
 Valle sub umbrosa, pallens ubi luget amator,
 Num colit assuetos mollis amica lares ?
 Jamne crient raucum præfracta tonitrua murmur
 Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
 An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
 Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
 Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
 Gaudia vx ! misero non renovanda mihi ?
 Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tude*
 Pastor amatorum spesque metusque canet ?
 Ecquis ait, gelidâ *Salæ* dum valle recumbit,
 Heu ! quid *Cademo* in monte sodalis agit ?
 Num graciles rident hyemalia frigora myrtæ ?
 Num viret in solitis lotos amata locis ?
 Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
 Ne malus has oculus, ne mala lœdat hyems !
 An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
 Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
 An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
 Hinnuleique citi, capreolique leves ?
 Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltus,
 Dicit ubi facilem lœta *Noama* chorum ?
 Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
 Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
 Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
 Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
 Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
 Absentis *Solimæ* commemorinisse juvat.

Tempus erit, levibus quo pervagilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro ;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quâm septendecim distichis constare nequit, & septem tantum aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cuius singuli versus singulos habent sensus, qui vix ullo inter se nexu cohærent; venustum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porro primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpiissimè laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسمیم
سخن پیر مغایست بجان نپوشیم

“ Amici, rosarum tempore, melius est hila-
“ ritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم وقت طرب میکندرد
چاره آنست که سجاده بھی بفروشیم

“ Nemini est mœstitia; at lætitiae tempus
“ avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stra-
“ gulum vino permutemus.”

خوش هوایست فرح بخش خدایا بفروشت
نازینی که برویش می کلکون نوشیم

“ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsente vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون از بن غصه ننالیم و چرا نخوشیم

“ Lyram apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;
“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد و از می نزدیمیش آبی
لا جرم ز آتش حرمان و هوش در جوشیم

“ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?
“ Præcipue cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجیب با که توان کفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

“ O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,
“ Nos luscinias esse, & tempore rosarum filere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum secutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorifice nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monuere fenes.

* Vide *Specimen Poësos Persicæ Vindobonæ* editum.

Nunc læti sumus: at citius læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero
Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævit fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiti
Elicimus modulus?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ
Tectus rofarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliâs fusius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipso cum lusciniiis sæpissimè comparant; quæ res à poesi Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si memini, Anacreon:

Ορνις γενεσθαι θελομαι
Λιγυμιδος αηδων.
Αναπετομαι δη προς Ολυμπον
Πτερυγεατι κεφατι. πετομαι δ' οδον
Αλλοτ' εω' αλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundissi-

* Vide Caput *De Imaginibus Poeticis.*

mam; & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiam me efferam, & in dulcem modulationem erumpam? Quæ imago quâm hilaris est, quâm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Persicæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

خاقانی اعتراف نوشته.

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقی بیار باده که آمد زمان کل
تا بشکنیم توبه دکر در میان کل

“ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
“ farum;
“ Ut pietatis vota iterum inter rosas viole-
“ mus.”

کوری خوار نعره زنان در چهن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

“ Hilares, strepentes, in hortum eamus,
“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-
“ scandamus.”

در صحن بوستان قدح باده نوش کن
کایات خوش دلی همه آمد بشان کل

“ In horti recessu vini cyathum ebibe,
“ Nam lætitiae signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چهن رسید مشوایهن از فراق
یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

“ Rosa in hortum venit; ne sis è digressus
“ metu omnino vacuus:
“ Sodalem, & vinum pete, & palatum ro-
“ seti.”

حافظ وصال کل طلبي همچو بلبلان
جان کن فدای خاک ره باغبان کل

“ Hafez, rostarum adventum petis, tanquam
“ luscinia.
“ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ
“ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκιρνα, φίλε ταῖ, γλυκὺν οινὸν ἀφειδεως,
Ηλυθεν γαρ εαρ πολυδιδάχλου, ηλυθεν.
Ἐν ῥοδοῖς κατακειτ', οσα δε χθες ὑπεσχεο
Σαμερον Ζεφυροις μαλακαιποσι δος φερειν.
Αμμεις δε, σεφανοις θαλεζοις πεπυκασμενοις
Ἄερα μειδιοωντες, ἔταιρε, χορευσομεν,
Ως δ' αἰδονεις ἔζομεναι ἐπι δενδρεω
Κλισμω ἐν ῥοδινω κατακεισομενδ' ἀδεως.
Εις καπον, φιλε κερε, θαδίζε θαθυσκιον,
Παιδα δ' εύραθαμιγα μελιφρονΘο ἀμπελα
Χρυσεαις ἐν φιαλαισιν ἀμυσι συγεκπιε,

Τερψίς γαρ Γλυκυτής τε ρόδοχροος ερχεται.
 'Ορας, ώς ρόδεον πεταλον Ζεφυρω γελα.
 Αυριον δε ταχ' ιστακις εκ απολαμψεται.
 Νυν δε γενταρεας έστρων ράνιδας πιε,
 Κεισο δ' έν ρόδεοις λιπαροχροος αγνεστ,
 Κερην δε ράδινοις μελεεσθι πεδερχεο.
 'Εγων μαν ύστερι ερωτι ρόδων απαλοχροων
 Δαχτεις τακομαι, ώς λιγυφων θεος αηδονις,
 Χρην σ' αρ', ω φιλον γητορ, ύπερφιλεειν κονιν
 Βγασθων, ενθα ρόδων μελετωρ ἐπινισσεται.

Haec tenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ. Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam de numeris in secundo capite satis, ut arbitror, dictum est. Complectitur autem hæc carminis species vel vini ac deliciarum, vel των ἐρωτικων, vel humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac rerum naturalium suavem & floridam descriptionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis animi affectibus originem duxisse, Amore ac Lætitia. Ac de amatorio quidem carmine, alias pleniùs *. Nunc verò de eo differam, quod ab hilaritate & gaudio prosectorum esse initio videtur. Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cum omni poesi, tum præcipue Asiaticæ incredibilem afferunt venustatem. Nempe in Persarum atque Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poësi Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosis, narcissis, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnuleis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ sensūs non delectant solum, sed etiam insatiabili voluptate perfundunt. Possimus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare: nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatus; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt ali-
tes*.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venisti poetæ versūs recitaret,

* Per vigil. Veneris.

† Abu Nawas.

تأمل في رياض الأرض وانظر
 إلى اثار منا صنع الملك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 على قصب الزمرد شاهدات
 بان الله ليس له شريك *

“ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum ;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo sinaragdino, testantes
 Nemincem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse ; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
^{εμμεν} vocant, videamus originem. Sed de his
 aliis * : jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima : nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio ; & haud admodum

* Vide Caput de *Laudatione*.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quām splendidæ, quām hilares, quām novæ inducantur imagines; quām exquisiti verborum colores, quām nitida figurarum lumina.

بهار و کل طرب انکیز کشت و عهد شکن
بسادی رخ کل بینخ غم زدل برکن

“ Ver & rosa lætitiam excitant, & fœdus violare faciunt;

Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiae ē corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری
زخود برون شد و در تبن در بید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طريق صدق بیاموز زآب صافی دل
براستی طلب آزاد کی زرسو چهن

* Vide Caput de *Venustate*.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنچ کیسو سنبل ببین بروی سهی

“ A Zephyri violento spiritu circâ rosam
cincinnos vide;
Plexam hyacinthi cæsariem super jaſmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
یعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim surripit.”

صغری ببلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشی کل آمد برون زبیت حزن

“ Lusciniæ amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiae domicilio
exit.”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بعول مطرب قتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
 Hafez, percontator,
 Dum modulatur fidicen, & senex scientiâ im-
 butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen poetas leges hasce interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenient, si collibeat, prætermittere. Itaque, tametsi hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبي در برت کر بر آسوده مي
 سر فخر بر آسمان سوده مي

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,
 Excelso capite cœlum ipsum ferirem,”

قلم در کف تی بشکسته می
 کلاه از سر ماه بربوده می

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem :”

بعد راز نهم چرخ نکذشته
به پی فرق کردون بفرسونه

“ A nono cœlo potenter transirem,
Arrogantiae pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جهال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارکان رحبت آورمی
بدرماندکان بر بخشونمی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
sericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundemque sensum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexus colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque sanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similius est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde defluxerat; quamobrem illa ad poesin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europeanam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cuiusmodi illud est,

عشقياري وجوني وشراب لعلنام
مجلس انس وحريف هبدم وشرب مدام

“ Amoris lusus, adolescentia, vinum pyropo simile,

Convivium, & sodalis unanimis, & meri potio,”

ساقی شکر دهان و مطریب شیرین سخن
هیئت شیخ نیک کرد ار وندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, & cantor dulciloquus,

Amicus beneficus, & compotor bonæ existimationis,”

شاهدی از لطف پیاکی همچو آب زندگی
دلبری در حسین و خوبی غیرت ماه تهامت

“ *Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis similis,*

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,”

بزمکاهی دلفریب چون قصر فردوس برین
کلشنی پیرامنش چون روضه دار السلام

“ *Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradisi palatum, & in eo*

Rosetum undequaque horto domicilii pacis simile,”

صف نشینان نیکخواه و پیشکاران با آدب
دوستداران صاحب اسرار و حریفان
دوستکام

“ *Series comitum benevolorum, & artifices ingeniosi,*

Amici arcanorum custodes, & socii dilecti,”

باده کلرنک تلخ و تبز و خوشخوار و سبک

نقلی از لعل نکار و نقلی از پاتوت جام

“ *Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce, & leve,*

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,”

خمزه ساقی بیغمای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید آنکنده دام

“ *Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,*

*Virginum formosarum cincinni, venandi causâ
tanquam laquei appensi,*”

نکته دانی بزله کوچون حافظ شیرین سخن
بخشن آموزی جهان افروز چون حاجی قوام

“ *Dictorum sagacium sciens, facetè loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,*

*Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam Hagi Kovàm**,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباه

وانکه این عشت نجوب زندگی بروی حرام

“ *Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupid, illi corrupta est suavitas,*

*Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.*”

Hanc poematis speciem haud multum exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sèpè laudat Hafiz,
quam Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Perfis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis Persarum Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قصيدة بنشوة جفنه وبخصرة

وباسهم يرمي بها من سكرة *
 وبلين عطفيه ومرهف لحظه
 * وبياض غرته واسود شعره *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباء مره *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 * وسبت لقتل العاشقين بهجره *
 وبورد خديه وآس عذارة
 وعقيق ميسمه ولوؤ ثغرة *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 * في فيه مع شهد بريقه خهره *
 وبجيدة مع غصن قامته
 * ونهود كالرمان في صدره .

وبذاته المرتّيج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصّره *
 وحرير ملمسه وخفة روحه
 وبها حواه من الجمال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالی قدره *
 ما للهسک ان عرفة الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشہس المنبرة دونه
 وكذا الهلال حکی قلامنة طغرة *

- “ Juro per arcum superciliī, & per medium corpus,
- “ Perque sagittas, quibus fascinum suum vibrat;
- “ Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aspectū ensem,
- “ Et frontis splendidi albedinem, & crinum nigrorem,
- “ Perque supercilium, quod somnum ab oculo meo abigit,
- “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
- “ Per * scorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
- “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
    cessum,
- “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
- “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
- “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
- “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
- “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eādem similitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σκόρπιος vocant. Vide Schol. Thucyd.

“ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
 “ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
 “ Et dum quiescit, ac per medii corporis' gracilitatem,
 “ Et per sericum tactus illius, & levitatem spiritus,
 “ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
 “ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
 “ Per bonam ejus nativitatem, & potentiae altitudinem,
 “ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
     “ odorem hujus puellæ,
 “ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
 “ Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
 “ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA:

De poesios Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quām ad figurās separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, et si à me sāpe jam laudatus est, laudandus est tamen sāpiùs *. Is quatuor statuit fontes, à quibus eae de promantur imagines; nam vel ex *naturā*, vel ex *vitā communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiā* defumuntur; quibus fontibus libet quintum addere, quem ille, de verissimā Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, ~~in~~ præcipue in *Perſarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, cæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hic repetendum est id, quod anteà dixi (& saepe proscœtò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritus ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porrò variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, næ illum *Asiaticæ* poeseos iniquissimum judicem audeo dicere. Nam apertiores solummodo elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in *Agamemnon* *Æschylus*,

————— ἐκ παλαιών πατῶν
Εγει δεδορκως νεογάμε νεμόης δικηγ.

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè fit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αυγαὶ περιπνεόσιν, αν-
θέμα δὲ χρυσός φλεγεῖ,
τα μεν χερσόθεν, ἀπ' ἀ-
γλαῶν δενδρεων,
υδωρ δ' αλλα φερόει,
οφμοῖσι τῶν χερας ἀν-
πλεκοντι καὶ σεφανες *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
gat aliquantulum,

Βελαις ἐν ὄρθαις Ραδαμανθύος
ον πατηρ εχει Κρονος ετοι-
μων αὐτω παρεδρον,
ποσις ὁ πατητην Ρεας
ὑπερτατον ἔχοισας θρονον.
Πηλευς τε και Καδμος ἐν τοισιν ἀλεγονται.
'Αχιλλεα τ' ἐνεικ', ἐπει
Ζηνος γητορ λιταις επεισε, ματηρ,
'Ος Εκτορ' εσφαλε Τροιας
αμυχον αἰσακη κιο-
να, Κυκνον τε Σανατω πορευ.
'Αες τε παιδ' Αιδιο-
ωα—

Hos profectò versūs pro facillimis, obscurissi-
mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
insulsoſ esse autumabit: atque in cæteris ejus-
dem poetæ carminibus, ne millesimam quidem
elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
ralibus dépromtis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Perſicum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, situm ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo ; sic cùm dicat *Abu Ebadeb Albokhteri**,

فَكَانَهَا تَبَتَّسِمُ غَنِيَّةً مُنْضَدِّدَةً وَبَرْدَةً وَاقِحَّاً *
وَطَرَّةً كَاللَّيلِ مُرْخِيَّةً تَخْجُلُ ضُوءَ الصَّبَاحِ *

“ Tanquam subrideret (dentes habens niti-
“ diores),

“ Margaritis consertis, aut grandine aut an-
“ themide :

“ Cincinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alias,

أَخْجَلَتْ بِالشَّغْرِ ثَنَيَاً الْأَقَاحِ
يَاطِرَةً اللَّيلَ وَوْجَهَ الصَّبَاحِ

“ Dentium tuorum splendore florem anthe-
“ midis pudore afficis,

“ O tu, cuius cincinni nocti similes sunt,
“ facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primum, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*, II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μεν Ἀνθεμιῶν κανεν γηρωτεται ἀκμη,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequen-
tissimè assimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis
perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem
esse notissimam, quâ utuntur sæpissimè, cum
albas genas jucundo rubore suffusas describant.
Pariter *Amralkeis*,

وتعطوا بـرـخصـ غـيرـ شـنـ كـانـهـ
اسـارـبعـ ظـبـيـ اوـ مـسـاوـيـكـ اـشـحـلـ

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non du-
ris, tanquam vermibus in arenâ repenti-
bus, aut ligno *Ishil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi
qui sciat يسروع vermem esse longum, candi-
dum habentem corpus, & rubrum caput; cum
quo puellæ digitæ herbâ quâdam purpurâ tinctæ
comparantur; & *Ishil* ligni albi esse genus, quo
describantur dentes? Ad summam, poematum
Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum
auctores in regione amœnissimâ vitam egisse,
florum, arborum, animalium, aliarumque rerum
abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus:
eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, no-
bis videri obscuras, quæ illis pervagatae, nobis
abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias,
quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxu-
riolas, dissolutas: sed ad alia pergamus.

Longum esset percensere, quam variae ac ve-
nustæ iimagineis in poesi *Arabum* ac *Perſarum*
deriventur vel à moribus, & vitæ communis
consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel
à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mec-
cani* adiſcio, vel ab historiis regum, heroūm,
ac bellorum memorabilium. Verū si quis de
his singulis plenè & copio. è velit differere, vo-
lumen integrum contexat necesse est.

Nunc verò de ultimo iimagineum fonte, *fic-
tionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt
autem iimagineis à fabulis derivatæ, ut rectè ju-
dicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delec-
tatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas
legamus. Hoc sensit *Plato*; idcoque illas de
Borei & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo miri-
fico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant
contrà dicendi magistri unum tantummodo in
horridâ *Thucydidis* historiâ locum esse jucun-
dum, ubi scilicet *Terei* & *Philotelæ fabula* in-
ducitur †! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam
omnium verissimam excipio) quasi anima, fine

* Πεζοὶ Ἰδεῶν, lib. ii. cap. iii. πεζοὶ Γλυκυτητοὶ.

† Pag. 100. Edit. Hudſ. Τηγεῖ δε των Προκυνηγών την Πανδιονος
επ' Αθηνῶν σχολητι γυναικα, προστηγεν ὁ Τηγεῖς επος εδεν, εδε της
αὐτῆς Θρακης ἐγενετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cùm veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur *: itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eoque antiquissimos, citat *Garcilassus*†; quorum sensus hic est: “Puella formosa, frater “tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-“ git; cuius ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu “vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-“ dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-“ nium effector & procreator tibi hoc munus “tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puel- lam esse in cœlo formosissimam, quæ ampho- ram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus pueræ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc ampho- ram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Yncarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Histor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii,

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatae fabulæ, quæ etiam in fictas * Euroræorum historias tandem defluxerunt: nam Ariosti *Hippogrifus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Buſtān*,

چنان پهن خوان کرم کستر
که سیهر غ در قاف قسیت خورد

“ Campum mensæ liberalitatis ita latè ex-
“ tendit,

“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi por-
“ tionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferlusii poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse aniniantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam شاد و کام Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* *Historias videlicet Romanenses.*

tuosis ac sylvestribus latens; hoc autem genus Persæ، Arabes عربیت appellant, illud Peri، & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & lusciniæ amore fabula, quam frequentè attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, lusciniæ nomen plurimùm subsequatur; velut in illo disticho,

معنى کجای که وقت کلست
چنها پر از غلغل ببلست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“ Horti autem luscinarum modulis pleni sunt.”

الاشجار sic Gelalo'ddin Ruzbehár in poemate شهراٰt scu *Fructus arborum* vocato, divinum numen alloquitur,

تا بجهد تو نعره زد ببلل
همه کوش ام چون درخت کل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguae etiam Europæ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر کلش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

" Non luscinia solùm rosis insidenſ laudes
" ejus canit,

" Unaquæque enim spina, ut eum laudet,
" lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف کل جام باده صافست
بصد هزار زبان بلبلش در او صافست

" Nunc cùm in rosæ manu vini puri calix fit,

" Centum mille linguis luscinia illius laudes
" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima,
rosæ enim calyculum, jam sc explicantem, &
purpureo colore sulfusum, cùm vini rubescens
poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغورو ای
بلبل

که بر کل اعتهادی نیست کر حسن جهان
دارد

“ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiari, O luscinia,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست د کر بستازرا
 میرسد مژده کل بلبل خوش الحائزرا

“ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ lusci-
 “ niæ affertur.”

Et

نواي بلبلت اي کل بجا پسند اقتد
 چو کوش و هوش بهرغان هرزه کو داري

“ Modulatio lusciniae tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Persici seipso cum luscinis,
 amicas verò cum rosis sæpenumerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غورو حسن اجازت مکر نداد ای کل
که پرسشی نکنی عند لیب شیدارا

“ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rosa,
“ Ut quipiam de lusciniâ amore percitâ
“ perconteris ?”

Et alibi pari cum venustate,

دیکر زشانخ سرو سهی بلبل صبور
کلبانک زد که چشم بد از روی کل بدور
ای کل بشکر آنده توی پادشاه حسن
با عاشقان بیدل مسکین مکن غورو

“ Rursùs è procero cupressi ramo luscinia
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul absit !
“ O rosa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcircò
“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم زبلبل چه خوش آمد که می سرود
کل کوش پهنه کرده زشانخ درخت خویش

“ Heri quanta mihi dulcedo à luscinia venit,

“ quæ suaviter modulara est,

“ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
sic poeta in *Humaiun Nâmeh* citatus,

كلم كل كبي بردم اولوب شاد
قلب بلبل كبي الحان وفرياد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosæ,

“ Modulatè canentes & strepentes instar lus-
“ ciæ.”

Ita denique Persicorum poetarum princeps,
omniumque forsan post Homerum elatissimus,
in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
prælio, orditur,

کنون خورد باید می خوشکوار
که می بوی مشک آید ازکوهسار
ههه بوستان زیر برک کلست
ههه کوه پر لاله وسنبلاست
بیالیز بلبل بنالد ههی
کل از ناله او بیالد ههی
شب تیر بلبل بخندد ههی

کل از باد و باران بیندند همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که ببلبل چرا شد دژم
 بخندند همی ببلبل از بوستان
 چو بر کل نشینند کشاید زبان
 که داند که ببلبل چه کوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکد کن سحر که که تا بشنوی
 زبلبل سخن کفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسغندیار
 که با من همی برکند شهریار
 زبلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از کفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
- “ Odor enim moschi à montibus afflatur.
- “ Unusquisque hortus rosarum feliis tegitur,
- “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
- “ In hortulo luscinia modulatè queritur,
- “ Rosa ob quustum ejus exergiscitur.
- “ Nocte tenebrosâ subridet luscinia,
- “ Rosa vento & pluvia ardetè ligatur.
- “ Evidem à nubibus venientes aspicio ventos & flatûs,
- “ Nescio quam ob crusam luscinia tristis fit.
- “ Ridet enim verò luscinia ex herti recessu,
- “ Cum rose infidet, os aperit.
- “ Quis scit quid luscinia loquatur,

“ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Persicam.
 “ Ob mortem !sfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur!*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est sanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit ; narrant enim mercatores, luscinias in *Asiâ* roscarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adeò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est acerrima, quasi ebriæ factæ, pennas remittant ac decidant * : illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cùm rosas florere, tûm aves etiam solitas esse inter arbusta modulari. .

Huic capiti Oden *Hafexianam* haud alienum erit subjungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur :

کنونکه در چهن امکن کل از عدم بوجود
 بنگشه در قدم او نهد سر بسیجود

“ Nunc cùm in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ado-
 “ randi caufâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ عدم وجود & عدم inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo judicio, violæ præstare, & tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est præterea ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحکم الورد ان يرأس
اما ترى الورد غدا جالساً
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ
imperio, cùm dominatur, cedit:
Nonne vides rosam sedentem, ad cuius servi-
tium surgit narcissus ?”

بنوش جام صبوحی بناله دف وچنک
بیوس غبگب ساقی بناله دف وعود
“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos
cymbali & lyræ,
Osculare cervices puellarum ad modulos cym-
bali & fidium.”

بیاغ تازه کن آیین دین زردشتی
کنونکه لاله برافروخت زاتش نهروند

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
 Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerdushti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii de Persarum religione librum : describit
 poeta igneum florum splendorem.

زدست ساقی سیهین عذار عیسیی دم
 شراب نوش و رهائی حدیث عاد و ثہود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Messiae halitum habentis,
 Vinum bibe, & missam fac historiam *Adi* &
Themudi.”

Messiae halitus innuit mollem spiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam possit revocare. *Ad* & *Themud* nomina sunt tribuum antiquarum in *Arabiâ* degentium, quas monitis *Vatis Saleb* obtemperare recusantes, periisse dicit auctor *Alcorani*.

Huc respicit Atthar in *Pendnameh*,

انکه فرمان داد قهرش بادرای
 تا سزایی داد قوم عاد را

“ Qui mandatum potentiarum suarum dedit vento,
 Ut supplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن وكل
ولي چسون که دروي نه مهکنست خلوت

“Orbis terrarum tanquam cœlestis paradisus
fit liliorum ac rosarum tempore:
Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radisum, & خلوت *æternitatem*.

چو کل سوار شود بر هوا سلیمان وار
سحر که مرغ در آید بنغه داود

“Cùm rosa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuisse *Salomoni* tapeta mirificum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquuntur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun Nâmeh*,

صرير کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغیت داود در آنای زبور

“Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
“pedias,

“Similis est modulis Davidis, cùm *Psalmos*
“caneret.”

ب دور کل منشین بی شراب و شاهد و چنک
که همچو دور بقا هفتہ بود معدود

“ *Tempore rosarum noli sedere sine vino, &*
“ *amicâ, & citharâ,*
“ *Nam tanquam tempus durationis septima-*
“ *næ, numeratur.”*

ب خواه جام لبالب بیان آصف عهد
وزیر ملک سلیمان عباد الدین محبود

“ *Pete cyathum ad oram plenum in memo-*
“ *riam Afasi hujus ætatis,*
“ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mabmûd.”*

Afasi Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda,
minister, idemque cuius nomen Psalmo uni-
que alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat qui-
dam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

زعیش کام ابد چو بدور او ای دل
که باد تا بابد ظل عالیش مهدود

“ *Hilaritatis desiderium fit perpetuum, velut*
“ *in ejus ætate, O cor meum !*
“ *Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-*
“ *tenfa.”*

بیار باده که حافظ من امیش است ظهار
بغضل رحبت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper pe-
tit à præstantiâ & misericordiâ Domini
benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus
constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad
amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primū

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum: quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatum, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cum verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primū de translatione loquar, quâ præcipue utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* Figuram sic definit Tiberius Rhetor,

Εσι τοινυν σχῆμα, το μη κατα φυσιν τον ννυ ἐκφερειν, μηδε ἐπ' εὐθειας, αλλ' ἐκτρεπειν και εξαλλαττειν την διαγοσαν, κοσμε τιν Θεη πλασει η χρειας ενεκα.

† Ad Herenn. lib. iv.

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant *Μεταφοράν*, *Arabes* اَسْتَعْمَارَةً quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores *Μετωνυμίαν*, *Asiatici* كَنْيَةً appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherimus usus est, quo rei cuiusdam adjuncta vel *Filiī*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguae *Arabicæ* hæc figura afferat: cuius rei exempla quædam feligam.

Mohammedes vinum appellabat اَمْ الْخَبَائِثِ seu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafez*, *Anacreon* ille *Persarum*, minimè ascribit suam; dicit autem

آن تلخوش كه صوفي ام الْخَبَائِثَ خواند
أشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

“ *Acre illud (vinum) quod vir religiosus*
“ *matrem peccatorum* vocitat,
“ *Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam*
“ *virginis suavium.*”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias trifitiae*;

الا نبھتنی قتیات بث

“ *Heu, mæroris filiæ me insomnem reddunt.*”

Nec minori elegantiâ, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcōmeit*, puellam tristiorēm alloquens,

اليوم يوم شرور لا شرور به
فزوج ابن السحاب بابنة العنب
ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
وتنغرها باسم عن لؤلؤ الحبيب

“ *Hic dies, lætitiae dies est; nulla est in eo*
“ *calamitas;*
“ *Dicit autem filius nubium filiam uvarum;*
“ *Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem*
“ *vultum habentis,*
“ *Et cujus dentes renident splendidiùs quam*
“ *baccæ margaritarum.”*

الشفة In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ،
بنت العين، بنت الجبل، بنت المنية، بنت
montis, labiorum, mortis, oculi, filiæ; quibus signi-
fificantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma; ali-*
æque innumerabiles. Melius tamen hoc genus
fictis personarum inductionibus nonnulli subjun-
gunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac
figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram
habet venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iō* flores εαφες τεκνα jucundif-
simè vocat, cùm dicit,

Ἄνθης τεκνα εαφός περιέ σρωσαντες.

Et in *Centauro* λειμωνος τεκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χοφων ἐφασῆς κιανος, ἐνιαυτε δε παις.

Et pari elegantiâ suavissimus idem poëta in
Ulyssē rosas appellat,

Τιςγημ' εαφός ἐκπρεπεσατον.

Sic etiam *Alcman* Rorem satis pulchrè
“ *Aeris & Lunæ filiam*” vocat,

† Οια, inquit Διος θυγατηρ τισφει και Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφελης.
Et Diem, *Solis filium*,

§ 'Οποτε παιδ' ἀλις
'Ατειρει συν ἀγαθω
Τελευτασομεγ.

Et *Vinum*, filium Vitis,

|| 'Εβηρυνατω τις μεν γλυκιν
Καμις προφαταν·
'Αργυρεαισι δε νωμα-
τω φιαλαισιν βιαταν
'Αμπελε παιδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.   † Ap. *Plutareh. Sympof.* III.

‡ *Olymp.* XI.   § *Olymp.* II. || *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Ουπω γενυς φαινεν τερειναν
Ματερ' οιανδας Ὀπωρα.

Nec minus eleganter poeta à *Suidā* citatus vocat
† *lagēnam*,

————κασιγγητην γενταρεγης κυλικος.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parciūs proferam: unum tamen atque alterum scilicet exemplum; quorum primum sit vox **اندی** quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* sumitur. Sic **اندی rore maduit**, & *liberalis* fuit. **اندی roscidus & munificus**; & **اندی liberalior**. Eodem ferè modo vocibus **سيل torrens**, *pluvia*, *Arabes* utuntur; & *Perſæ*, voce **باران**. Sic *Arabicè* **جاد copiosè cecidit pluvia**, & posteà *liberalis* fuit: hinc **جود** *liberalitas*. Notum est *Hebræos* hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud † *Isiam* divini Numinis infi-

* N. m. 5.

† Vide *Suid.* in voce *λαγυνος*. Hoc epigramma (*Σκολιον* enim non est, ut præavit *Tollus*) in sex versūs debet distingui.

Κυπρίδι κεισο, λαγυνε μεθυσφαλες αύτικα δωρον,
Κεισο, κασιγνητη γενταρεγης κυλικος,
Βακχει', ύγροφθογλε, συνεστε δαιτος έισγη,
Στειναυχεν, ψηφα συμβολικης θυγατερ.
Θυγτοις αυτοδιδακτε διηκονε, μυσι φιλευτων
‘Ηδιση, δειπνων οιλον έτοιμοτατον.

‡ LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluvia* *terram irriganti*,

כִּי כָאשֶׁר יָד הַנְשָׁמָה וְהַשְׁלָג
כִּן הַשְׁמִים וְשָׁמָה לֹא יִשּׁוֹב :
כִּי יְסִים הַרְוחָ אֶת הָאָרֶץ
וְהַלְוִדָה. הַצְבִּיתָה :
וְנַתֵּן וְרַעַן לְוֹרָעָ וְלַחַם לְאַכְלָן
כִּי 'הִיא דְבָרִי אֲשֶׁר יָצָא מִפִּי :

“ *Nam sicut imber & ros descendit
De cælo, neque illuc adeò reddit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fe-
cerit ;*
Ut semen det serenti, & edenti panem,
Talia erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kaffem,

اقول لرکب یهوا مسقط الندی
وقد جاوز الرکبان من دونک السقطا *

“ *Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
At præterit equites citra te, casus ille.*”

Et *Ebn Arabibâb*,

امطر ایعادی یهینه بالسؤال ففاض الخير
من صوب الشمال

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit be-
neficientiam, tanquam imbræ à vento sep-
tentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Tur-
cici* præceptum,

منبع کف یهیندن جریان ایدن قطر ات
سیالی درهم و دینار صد اسی رسیده
سامعی دست بیساری اولمیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ
defluentium sonitus, ad aures sinistræ ne per-
veniat,”

کی اشجار جو بیار معدلت انک باران جود
واحسانیلی طراوت بولشدی و از هار کلزار
نظام مهملکت اقطار امطار رافت و عاطقتی
ایله سیران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant,
imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ vi-
rescant; & flores roseti imperii ejus guttis
pluviæ benevolentiaæ & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

مبیجست از سحاب ازل رحیتی ولی جز
دپده اش معاینی چینی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scaten-
tem, nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequoco omittere similitudinem pulcher-
timam in libro *Hamasa*,

قتی عیش فی معروفة بعد موته
کما کان بعد السیل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem
suam vivit,
Sicut pratum post imbris effusionem virescit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذكر quæ
inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat.
Est autem dulcissima translatio; nam hujus vo-
cis * antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic
vetus poeta,

ریح الكلاء وذکرہ

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè †,

אהיה כטל לישראל יפרה
כשושנה וך שדרשו לבנון :
ילכו יונקורייו ויחי כוית
הודו וריה לו לבנון :
ישבו ישבו בצלו יחו דן
יפרה נגנון זברו כי לבנון :

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

“ *Ero tanquam ros Israeli; effulget*
 “ *Velut lilium, & extendet radices suos sicut*
 “ *Libanus;*
 “ *Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ*
 “ *Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam*
 “ *Libano.*
 “ *Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam*
 “ *frumentum reviviscent,*
 “ *Sucerescent sicut vitis; odor ejus, tanquam*
 “ *vinum Libani.”*

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardán,

ما احلي بالفواه ذكرك

“ *Quam jucundus in (hominum) oribus, odor*
 “ *tuus.”*

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوك من بقي بالعدل ذكره

“ *Regum felicissimus is est, cuius odor (fama)*
 “ *ob justitiam perpetuò maneat.”*

Huc spectant illa in * *Salomonis carmine,*

שְׁמֵן תְּוֵךְ שְׁמֵךְ

“ *Unguentum effusum, nomen tuum.”*

Et versus elegantissimi poetæ Persici Jâmi in libro *Yusef ve Zulikha,*

کشادی نافهٔ طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف قا قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعطرم نامه را عنبر فشان کن *

“ Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “ Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “ extremitates (à Kâf ad Kâf),
 “ Carminibus meis calatum fac dulcilo-
 “ quum,
 “ Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “ rum spargere.”

& illa,

هفر چو مشک بود مشک اکر نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“ Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus sit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

وسلم و *Ebn Arabshâb* de precatione usitatâ
 صلی الله علیه loquens, ait,

صلوة تذکی المسک الاذفر في صدور الكتب

“ Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כשמען הטעוב על הראש
ירד על הוקן זקן אהרן
שיוורד על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
libri de Sacrâ Poesi †,

“ Non *aura nardi* suavior occupat
“ *Sensus*, quæ Aronis vertice de sacro
“ Per ora, per barbam, per ipsas
“ *Lenta fluens it odora vestes.*”

Omnis ferè gentes hac translatione uti videntur: *Sinenses* signum quoddam habent, quod *Hiang* vocant, & quo significatur primò *Odor*, dcinde, *Fama, Virtus* ‡.

Vocem سقى irrigavit, potum præbuit, in

* Psal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

¶ Galli aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en bonne odeur auprès des gens d'esprit. Germanicè quoque *geruch* est *odor*, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *ruhm*, *fama*: sic auctor libri elegantis *de Abeli Morte*, “ Blühe empor, “ wie die junge blum’ im frühling empor blühet; dein leben sey “ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieb-“ licher frühlings strauss empor blüheten und vereint liebliche ge-“ rüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eadem figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the “ King, she would lay a most seasonable and popular obligation “ upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of “ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes ;
sic scriptor clarissimus,

وَإِذَا بَسَقَى الْمَوْتُ فَاجَاءُهُمْ بِكَاسَاتِ الشَّبُورِ
فَسَقَى رِيَاضَ حَيَاتِهِمْ قَدْحًا أَعَادَ الْكُلَّ بُورِ

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad
“ eos cum exitii *cyatho* ;
“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos poculo,
“ quod omnes ad nihilum redigit.”

Exempla translationum à *rigando* & *hauriendo*,
sunt in omnium gentium sermonibus fere innu-
mera ; sufficiet hīc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodanthes* & *Dosiclis* amoribus, quos
legenti mihi primūm valdè arrisissime memini :

Κρατύεια μακρον ηδονης και δακρυων
Κιρυνωντες εξεπινον αχρηις εις μεσην.

Unum solummodo addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *nasum* significat : transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
البرد انف *nasus montis*, promontorium ;
انف *nasus frigoris*, frigus intensum ;
روضة انف *poculum illibatum* ; *hortus no-
vus* & *intactus*, quem *ηγητον ακηρατον* vocat *Ibycus* ;
العنين انف *nasus populi*. Sic *superior
nasi pars*, & *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

وَاصْبَحْ عَرَنِينَ الْمَكَارِمِ اجْدِعَا

“ Nasus nobilitatis præciditur.”

Eâdem translatione utuntur *Sinenſes*, vox enim *Piē*, cùm *nasum* significat, tum etiam *familie principem*. Eodem sensu usurpant Hebræi vocem חֲרֵטָם, quæ *Arabica* est, خَرْطَم *nasi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

וַיַּקְרָא אֶת כָּל חֲרֵטָם מִצְרָיִם

vertenda sunt, *Vocavit autem omnes primarios* *Ægypti viros*, non *præstigiatores*, ut vulgò redunduntur.

Cùm plures continuantur translationes, omnino permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè possumus *Permutationem* appellare; cujusmodi est illa *Hafeziana*,

چو آفتاب می از مشرق پیاله برآید
زیاغ عارض ساقی هزار لاله برآید

“ Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“ In *borto* genæ pocillatoris mille tulipæ
“ florent.”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & sanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλληγορία, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum distinctione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* sylvam universum hoc naturæ templum. Ponant ante oculos cœlum, terras, maria; aspiciant in cœlo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores, flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, natantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre pendentes nubes, videant ætheris placidam serenitatem, & immensa protinus exsurget similium rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus gentibus communia; at multæ sunt naturales imagines, *Afstaticis* magis quam reliquis familiares, velut orientis auroræ, & stellarum, quorum cursus in tentoriis degentes Arabes commodissimè observare possunt; aliæ denique *Afstaticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, animalium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum Afstaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinsulsa videri. Ridemus si poeta Persicus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione s̄epissimè utuntur Asiatici), præterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exsultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad judicium, illam ad ingenium & affectus pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poesis. Hi enim (*Homerum* & *Græcos* excipio) raro comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantia vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat *Asiaticarum* comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poesin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplifcent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatūs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cuiusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omnino necesse est altius atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars fit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

Ως δ' οτε λειψία καλα περιβρομενοι μελισσαι
Πετρης ἐκχυμεναι σιμέληριδος—

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

— ἀμφὶ δὲ λειμῶν
 Ἐργηεις γανυται, ται δὲ γλυκυν αλλοτε τ' αλλον
 Καρπον ἀμεργυθσιν πεποτημεναι —

Ubi rectè observat doctissimus Scholiaestes, vocem γανυται cum κινυσομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem σιμέλημθο- finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectionem pleniorum auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

* Πελις ας τις τε δομοις ἐνιπαλλεται αγλη
 Τδατος ἐξαγιαστα, το δε νεον ηε λεπητι
 'Ηε πε ἐν γανλα κεχυται· η δ' ενθα και ενθα
 'Ωκειη σροφαλιγι τινασσεται αισσοσα
 Ος δε και ἐν σγησσοι κεαρ ἐλελιξετο κερης.

Et nunquam sanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacrâ Poesi, Præle&t. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utrumque meâ sententiâ superavit Camoenius.

Vide Lusiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
 Espelho d' aço o de cristal fermofo,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantiæ ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medeæ suavissimo Ἐπεισοδιῳ, nihil de Amyci & Pollucis pugnâ, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantiis *

Che do rayo solar fendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso :
O fendo da oziosa maõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli desfissegado.

* Qualis est pulchra illa transitio :

At non Dardanæ medicari cuspidis ictum
Evaluit — — —

Apollonius,

— μαντοσυνῆς κεκατημένον. Ἀλλα μιν ετι
Μαντοσυναι ἐστισταν. Ετ
— ἀδευκεα δ' ε' φυγεν αισαν
Μαντοσυναις. Οι γαρ τις αἰτορωτη θαρατοιο.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam Miltonus,

— ut duros mille labores
Pertulerit : tu nubigenas, inticie, &c.

Apollonius,

— μεγαλη ὅπι Φοίτον αὐτει — — —
Αητοδη, τι νυ δε κατ' εργανα ικεο — — —

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutiae, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut νεανις pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

— μετωνομασθε τεοις νεποδεσσιν ετοιμα.

quas è Rhodio poetâ hausit; illam mehercule suavitatem numerorum, & rotundam illam versuum concinnitatem, in qua regnat Virgilius, ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Longinum, Quintilianum, atque alios adeò temerè esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc scriptorem in mediocrium poetarum chorum detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versus numerosi & modulati?

Ως δ' οτι' ἐργμασι τεπίηστες εκτοδι τετρης
 Χιραμις ἀπίηνες λιγεως κλαζοσι νεοσσοι,
 Η οτε καλα ναοντες ἐπ' ὁρυσι Πακτωλοι
 Κυκνοι κινησωσιν ἐου μελος, ὀμφι δε λειμων
 Ἐρσηεις βρεμεται, ποταμοι τε καλα ἡεθρα,
 Ως αι ἐπι ξανθας θεμεναι κονιησιν ἐθειρας
 Παγγυχιαι ἐλεσιγον ιηλεμον αδυροντο.

aut illa descriptio,

—————αντεα δε σφι
 Νυμφαι ἀμεργομεται λευκοις ενι ποικιλα κολποις
 Ἐσφορεον. πασας δε πυρος αι αμ.φεπεν αιγλη,
 Τοιον ἀπο χρυσεων θυσαγων ἀμαρυσσετο φεγ.ος,
 Δαιε δ' εν ὄφθαλμοις γλυκερον παθον—————

& Callimachus,

—————εις γαρ ἐργατιν τρεφω
 Την Μεσαν, αις ο ΚειΘ, Τρινιχε νεπης.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Αθανατοι δε καλευνται εοι νεποδες γεγχωτες.
 Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοι νεποδες, quod reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quām brevitè & vividè Telamonis iram pingit!

τῷ δὲ οἱ οσσε
Οὐλιγίες μαλεροι τυρος ἡς ἴδαλλοντο.

Quantâ elegantia Homeri comparationem,

Οιη δ' Λρτεμις εισι κατ' θρεος ιοχεαιριχ.

amplificat;

Οιη δε λιαροισιν ἐφ' οὐδασι Παρθενιοι
'Νε και 'Αμνησοι λοεσσαμενη ποταμοι
Χρυσειοις Λητωις ἐφ' αρμασιν ἐσηκωια
'Ωκειαις κεμαδεσσι διεξελασησι κολωνας
Τηλοθεν αντιωσα πολυκυισσις ἐκατομ.ης,
Τη δ' αμα νυμφαι επονται αμορθαδες, αι μεν ἐπ' αυτης
'Δηγομεναι πηγης 'Αμνησιδος, αι δε δη αλλαι
Αλσεα και σκοπιας πολυπιδακας, αμφι δε θηρες
Κυνζηθμω σαινασιν υπο τρομευτες ιασαν,
Ως αιγ' ἐστευοντο δι αγεθ—

Quod si minutiores illas poescos exornationes
spectemus, nullus esse potest ad celeritatem ex-
ponendam accommodatior versus, quam

Αὐτη δ' ὠκυτερη αμαρυγματος ηε βολαων.

aut ad avem placide labentem in aëre descri-
bendam, quam

Πικην εύκηλοισιν ἐνευδιοων πλευρυεσσι.

Annon hi versūs fluctuum scopulis allidentium
quodammodo imitantur sonum?

‘Ρωοντ’ εὐθα καὶ εὐθα διασαδον αἰλληλησιν
Τὴν δε παρηριτην κοπίεν ἔοος. αἱμφι δε κυμα
Λαζηον ἀειφομενον πετραις ἐπικαλχλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæ sitæ sunt potius quam naturales; & plus diligentia ostendunt quam ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jasenis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut servet quandam in cadendo maiestatem: sic draconis occisi descriptio,

————οφις ἵφ' Ἡρακληι δαιχθεις, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non satis delicata, & à poesi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poesi amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Affimilant * puerarum cincinnos hyacinthis, genas rosis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

* Vide Noweiri à Reiskio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعنس قد كحلت
بـسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي شهم
لـتحنلها القواطل وانف كـحد السيف وفـم كانه
خاتم سليمان وخدود كانها شقايف نعسان
وشفيقـتان عـقـيقـتان وـاسـنـان كـلـوـلـو منضـودـون
في مـرـجـانـ وجـبـينـ كانـهـ هـلـالـ وـرـيقـ اـحـلـاـ
منـ الشـهـدـ وـابـرـدـ منـ الزـلـالـ وـعـنـقـ كانـهـ
خـبـرـانـ وـصـدـرـ كانـهـ شـادـرـانـ وـنـهـوـدـ كانـهـنـ
رـمـانـ وـبـطـنـ كانـهـ الـحـرـيرـ طـيـةـ عـلـيـ طـيـهـ
وـسـرـةـ تـسـقـيـ بـدـهـنـ الـبـانـ

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
“ gros, somni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcuîs, vi-
“ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
“ ensis mucroni similem; os verò, Salomonis
“ sigillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carneolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ similem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

“ arundinis, pectus instar fontis in altum sa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis consimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 - “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وَطَيِّبْ نَكْوَتَهُ وَسَالَ جَرِي
 فِي فِيهِ مَعْ شَهَدْ بِرِيقَةِ خَهْرَهُ

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נְפֵת תְּמִפְנָה שְׁפָתֹתִיךְ
 דְבָשׁ וְחַלְבָתְהָ תְּחַת לְשׂוֹנְךָ
 וּרְיחַ שְׁלֹמְתִיךְ כְּרִיחַ לְבָנָךְ :

“ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebeno fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lusores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کویی عا- در خم چوکان آبنوس

“ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
“ micans

“ Similis est pilæ eburnæ in mediâ clavâ
“ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
هیچو حورانند کرد سلسیل

“ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
“ vestiunt,

“ Similes sunt *Houriis* circâ fontem Salsabil
“ sedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة گانقاضاص الاتي
مذ به الکدر اللاحب

“ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
“ fluxus

“ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
“ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت لياليًا لا نوم فيها
 تخب بك المسومة العراب
 يهز الجيش حولك جانبية
 كما نفدت جانبيتها العقاب

“ Multas enim noctes transegisti insomnis,
 “ Cum te properanter veherent eqūi nobiles
 “ notis insigniti :
 “ Quassabat exercitus circum te ambas suas
 “ alas,
 “ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فردناهم بطعن كما تهز عن جهة الطوي
 الداء

“ Hastas ultro citroque movimus in vulne-
 “ ribus,
 “ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
 “ abundanti surgens.”

Quid poeta velit benè exposuit *Reiskius*, “ Haf-
 “ tarum strepitum, quando demittuntur in cor-
 “ pora, vel è confossis corporibus vix revellun-
 “ tur ac ne vix quidem, cum obscuro confert
 “ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
 “ ruens in profundum, vel exuberans fitula quæ-
 “ dam sursum attracta male cedentem aquam

“ contranitendo perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferdusi* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

همیرفت رستم چو پیل دژم

“ Venit Rustem, tanquam torvus elephas,”
&

چو شیر اند رآمد میان رمه

“ Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“ mentum,”

quid nobilius aut excelsius esse potest his imagi-
nibus,

نکه کرد بزر بران ده سوار
چو آشغته شیر از بهر شکار
بزر دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزرین کهر
یکی خود رومی بسر بر نهاد
سر ترکش تیررا بر کشاد
بیاره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
زکیهال نیزه زالماس تیغ
بیاره بر آمد چو بارنده میغ

تو کفتی سپهراست یا روز و تاب
 و یا در بهاران یکی رود آب
 درختیست کفتی از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam Ico furore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se gesfit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cæsidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ sagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se erexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbræ fundens progressus est.
- ‘ Diceres, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ Diceres, “ Arbor est ferro onusta;
- “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venustiores *Arabum*
 poetæ, quam flores & fructus describere, de-
 promptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritu-
 dine; velut *Ebn Rumi*,

رأیت البنفسج في روضة
 واحداً قه للندي شاهرة *
 يحاكي بها النهر زرق العيون
 واجفانها بالبکا قاطرة *

“ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant ;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجد نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها بيضها مرصعة
 من خد والصفار من خدي

“ Da mihi dilectissimum narcisum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosam,
 “ Velut si albedo ejus deprompta sit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحراء قبل المزج ضغراء بعده
 انت بين ثوبي نرجس وشقايف
 حكت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

“ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones ;

“ (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقائق
 كان الهوي قد ضم من بعد فرقه
 الى خد معشوق بها خد عاشق

“ Pomum, cuius una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxit, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نبطه
 احلي واشهر من ورد له ارج
 كانها المسك مدرور على وسطه
 كانه لون حبي حين ملكتني
 حل السراويل بعد البعد من سخطه

“ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

“ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, semotâ iracundia ?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitudines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدايع قد ركب من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زهر وسطها شذر من الذهب

“ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt smaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticulæ auri ?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
 فنبه منه الورد بعد التهجد *
 كجهر من الياقوت فوق زيرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

“ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosa autem ex eo à somno excitata
 “ surgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.” *

Similiter Sadi in libro *Buſtān*,

نهد لعل وپیروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنک

“ Posuit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خلیلی هبا ینقضی الهم عنکها
 و قوما الی روض و کاس رحیق *
 فقد لاح زهر الیاسین منورا
 کاقراط در قبعت بعثیف *

“ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carneola.” *

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجهان
وراينا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur
“ Et vestirentur roris gemmulis,
“ Et vidimus sigilla florum, cùm
“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi*,

بنفس سر لاني اذا
رأيته اشرب ما شبتنا
ليس من الزهر ولكنه
نمرد بحمل ياقوتاً

“ Gaudium violæ, nam cùm eam
“ Viderim, bibi quantum volui ;
“ Non flos est, sed
“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cœlo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سهام من الزبرجد قد تبدلت
لنا فيها نجوم هي لجين

“ *Velut si jasminus florens, cùm*
 “ *In eum in medio horto oculos meos flec-*
 “ *tam,*
 “ *Cœlum esset smaragdinum, in quo afful-*
 “ *gent*
 “ *Nobis stellæ argenteæ.”*

&

في روضة تهدى لنا
 نفس الشهول بها الشهال
 في كل نرجسة بها
 شهوس يحيط بها هلال

“ *In hortulo, qui ad nos affert*
 “ *Odorem vini aquâ gelidâ temperati,*
 “ *In unoquoque narcisso, qui in eo est,*
 “ *Sol effulget lunâ circumdatus.”*

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحييا بانغاسه النقوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شهوس

“ *Habemus narcissum splendidum,*
 “ *Qui recreat odore suo animas,*
 “ *Velut si cilia ejus essent lunæ,*
 “ *Velut si oculi ejus essent soles.”*

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومرّ الريح يعطفه
كانه زعفران قوق كافور

اذا بدا في اختلاف من محسنه
اراك كيف اختلاط النار بالنور

“ Annon eum (narcissum) vides, dum aura
“ transiens eum flectit,
“ Similem croco super camphoram?
“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
“ Ostendit tibi, quomodo ignis cum luce
“ jungatur.”

&,

قم يا غلام نهاتها مشهولة
ان الرياض بكل زهر تختشي
والنرجس الغض الندي كانه
تغر يغض على بقية مشهش

“ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
“ Nam horti variis floribus ornantur,
“ Et recens narcissus similis est
“ Candido puellæ denti, cum malum Ar-
“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ fint ob novi-
tatem jucundissimæ: unam *Ebni'l Motezz,*

بنفسه جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 اوائل النار في اطراف كبريت

“ *Viola collegit folia sua, similia*
 “ *Collyrio nigro, quod babit lachrymas die*
 “ *discessus,*
 “ *Velut si esset super vasa in quibus fulgent*
 “ *Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-*
 “ *tremis partibus.*”

alteram *Ebni Tamim,*

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حست بك الايام حتى
 كانك في فم الدنيا ابتسام

“ *O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus*
 “ *Venisti ad nos florum princeps,*
 “ *Etenim usque adeò tibi favet fortuna*
 “ *Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.*”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Hāgelab* delibavi, qui contexuit ctiam *de Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنوية في محسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florū venustates in bellissimo carmine complexus est :

اي والربيع النضير
وزهرة المستنير
من نرجس واقاح
كاعين وثغور
ويا سهرين كلون
المتنيم المهجور
ومن شقيق كحسناه
قد اقبلت في حرير
وطيب نشر عبير
البنفسج المهطور
والاسن شبه عذار
بحدّ ظبي غزير
والورد اقبل في جيش
حسنه المنصور

“ Euge ! per splendidum ver, & flores ejus
“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium similes oculis &
“ dentibus,

“ Et jasminum tanquam colorem amatoris
“ solitarii,
“ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
“ venit ferico (vestita)
“ Et odorem suavem unguenti, violam pluviâ
“ irrigatain,
“ Myrtique florem similem lanugini in genâ
“ hinnuli succo pleni,
“ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
“ cuius pulchritudo victrix est.”

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeseos Asiaticæ figuræ tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quæ de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipue Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شدنا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ *Violenti fuimus inimicitiâ, tanquam leo, &*
“ *leo iratus.*”

nec est in Græco sermone invenusta, ut Theocritus †,

—————λις ἐσακεσας

Νεβρω φεγγαμενας τις ἐν ἀρεσι, ἀμοφαγος λις.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث، لیش، & لیس، cùm sono tūm sensu affinitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci παρονομασίαν, *Arabes* تُجْنِيْس appellant: fit autem, cùm ad res dissimiles similis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Asiatici*, nullum ut occasionem amittant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ transit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimáne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلدار رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildári reft, gian ber gianáne shüd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ discessit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatba nebud savab.

“ Formosas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چهن زارش همیکرده چهان
ابرو

*Ke ber tarfi chemenzáresh hemikerded chemán
abru.*

“ Nam in * horti ejus extremitate delicate
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Cbemen* hortus est, & *Chemán* kerden de-
licatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belá nebud ke ex búla bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مایل والذهب ذاہب

Elmál māil waeddhebeb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici*
versus,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

اللهي سنبني سينه ايلته
صرلابنجه يارك سينه سينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (sénc) per-
“ ducas,

“ Donec amicæ gremium (séne séne) am-
“ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المرابع

“ Æstivæ Naomæ mansiones: oh, suaves (*nâm*)
“ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
“ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
risque contemni tanquam nimis concinnam &
puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
ricorum ad *Herennium* *, “ Quæ sunt ampla &
“ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
“ concinna, citò satietate afficiunt aurium sen-

* Lib. iv.

“ sum fastidiosissimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari: ita si raro has intersere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dis-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæ festivitates ad le-
 viora carminum genera quâm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio insig-
 nem afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad *Προσωποποιίαν*, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ:
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuò nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; luscinia rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait 'Tu corona mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.' Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuræ nescio an rectè numeratur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri Bustán initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبي برنشست از فلک برکدشت
 بتکین وجا از ملک برکشت
 چنان کرم در تيه قربت براند
 که در سدره جبريل افو باز بهاند
 بدوكفت سالار بيت الحرام
 که اي حامل وحي برتر خرام
 چو در دوستي مخلصم یافتي
 عنانم ز صحبت چرا تاقتني
 بکفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نيري بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر پرم
 فروغ تجلی بسوزن پرم
 نهاند بعصيان کسي در کرو
 که دارد چنین سيدي پيشرو

- ‘ Qui unâ nocte nobiliter elevatus super aethera ascendit
- ‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
- ‘ Qui in cœlesti hoc itinere tam longè progressus est,
- ‘ Ut illic ubi confistere cogitur Gabrielis, non confiterit :
- ‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
- “ O tu qui oracula portas, propius accede ;
- “ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
- “ Quare colloquii nostri frena laxas ?”
- ‘ Respondit : “ Non est amplius ubi veniam locus,
- “ Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant :

“ Si vel minimè altius evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 ‘ Nemo peccatis immersus diù manet
 ‘ Qui talem Vatem ducem habeat !”

Quæ descriptio quæm nobilis est, quæm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapsa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniaæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

دانی چه کفت مرا آن بلبل سحری
 تو خود چه ادمی کز عشق بیخبری

“ Scisne, quid mihi dicat luscinia illa matutina ?
 “ Tu quisnam homo es, qui amoris sis inger-
 “ narus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

می خواه و کل غشان کن از ده ر چه می جوی
 این کفت سحر که کل بلبل تو چه می کوی

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ
 “ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri,
 sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rosa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flectit,

“ Tu autem, luscinia, quid ais ?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris ?”

Similiter alio loco,

جهشید وجام جم مطلب جام می بخواه
کین است قول بلبل دستان سرای جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est lusciniae narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلی برک کلی خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونسا خوش نالهای زار
داشت

کفتوش در عین وصل این ناله و فریاد

کفت مارا جلوه معاشق در این کار داشت
حسست

“ Luscinia rosæ suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitūs
 “ edidit :
 “ Dux illi, In ipso congressu quid vult ista
 “ querimonia & lamentatio ?
 “ Dixit : Nos ad hoc opus amici fastus redi-
 “ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ
 “ colloquium,

بنفسه دوش بكل كفت و خوش بیانی داد
 که تاب من بجهان طرہ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter
 “ sensa sua explicabat,
 “ Splendorem meum terris, cujusdam (for-
 “ mosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possim innumera hujus figuræ exempla è
 poetis Arabicis expromere ; sed unum atque
 alterum sufficiet. Ac primùm subjungam pere-
 legantes versiculos principis illustrissimi & ve-
 nustissimi poetæ *Ebni'l Fiadb*, †

تم فاسقني بين خفق الناي والعود
 ولا تبع طيب موجود بهفتود *
 كاسا اذا بصرت في القوم محتشما
 قال السرور لها تم غير مطروح *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro *Yatimato'ddehri*.

نَحْنُ الشَّهْرُ وَخَفْقُ الْعُودِ خَاطِبُنَا

* بِرْوَجُ ابْنُ سَحَابٍ بَنْتُ عَنْقُودٍ *

- ‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,
- ‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)
- ‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-
- “ ciens,
- ‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;
- “ Nos testes sumus, & lyræ moduli nobis an-
- “ nunciant,
- “ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lètus personarum conventus ! Vides animis & vitâ donata, pocula, lètitiam, musicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium* & *uvarum filiæ* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facilè docto Arabi *Taalebio* † as-
sentior, qui hos versûs in suo genere admirabiles putat : sed Arabicè legantur necesse est ; Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* historiâ locus (quam historiam poema nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum *Yatîmah*. Part. I. cap. iv. verba *Thâlebii* sunt,

وَمِنْ مُلْحَنِ شِعْرِ ابْنِ الْغِيَاضِ قَوْلَهُولَمْ اسْبَعْ
فِي مَعْنَاهُ احْسَنْ مِنْهُ قَمْ فَاسْقَنْيِي
&c.

فحال بينهم الشتاء بجفاجف عواصفه وبث
 فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نابحات
 صراصرة وحكم فيهم زعزع صنابرها وحل بناديه
 وطفق يناديه مهلاً يا مشوم ورويداً ايهما
 الظلوم الغشوم فالى متى تحرق القلوب
 بنارك وتلهم الاكباد باوامك واوارك فان
 كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
 النفسيين ونحن شيخان اقتربنا في استيصال
 البلاد والعباد فانحس بقران الحسين وان
 كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفحات
 زهريري منك ابرد او كان في جرايدك
 من جرد المسلمين بالعذاب فاصهاهم واصهم
 ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
 فوالله لا حابيتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
 يحييك يا شيخ من برد المنون لوازعج جهر
 مجهرة ولا واهيج لهيب في كانون *

Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis suis
 • vehementibus, & sparsit inter eos flatus suos
 • glaream dispergentes; & in eos concitavit
 • ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
 • potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

‘ cellis: & in ejus (*Timuri*) confessum de-
 ‘ scendit, & eum in clamans, allocuta est:
 “ Lentè, O infaustc, & leniter incede, O
 “ tyranne injuste! quousque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æstu & ardore tuo inflammabis? Quòd si
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera sum; & nos fenes sumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & servis
 “ subjugandis; & stellæ maleficæ (*Mars* &
 “ *Saturnus*) in coniunctione sunt infaustis-
 “ simæ. Et si animas occidis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gclidæ te sunt
 “ frigidiores; aut si in tuis catervis (milites)
 “ sint qui fideles suppliciis vexent, impellant,
 “ percutiant: at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ est id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendant, O senex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in mense De-
 “ cembri flamma.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulcissimo
Amralkeisi carmine,

لا ايها الليل الطويل الا انجلي
 يصبح وما الاصباح منك بأمثل

“ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris
 “ Per auroram; nec enim esset aurora te præ-
 “ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quam illud *Hafezi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cypressum, &c, quod audacius esse videbitur, ad intellectum:

ای باد شبیم یار داری
 زان تحفه مشکی بار داری

“ O aura, amici habes odorem,
 “ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
 “ fers.”

زهار مکن دراز دستی
 با طرہ او چکار داری

“ Cave; noli furari (درازدست) *longam ha-*
 “ *bens manum, id est, Fur*)
 “ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

ای کل تو کجا و روی زیباش
 او مشک و تو خار بار داری

“ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido?
 “ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ریحان تو کجا و خط سبزش
او تازه و تو غبار داری

“ Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus
“ lanugine ?
“ Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خبار داری

“ Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo ?
“ Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-
“ ceris.”

ای سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داری

“ O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,
“ In horto, quam habes affinitatem ?”

ای عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختیار داری

“ O intellectus, cum amoris ejus existentiâ,
“ (Si) in potestate tuâ (effet) quam haberet
“ electionem ?”

روزی برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داری

Carmen Perleum.	
ای بخشیم با دری	زان گنگ مکن بداری
زهار گن بازستی	با هسته ای پکار داری
ای کل بجسا در زن پن	اه مک تونهار بداری
زمان بگیا خنیزیش	او تازه دیپ بداری
نگشی کا خیزیستش	اوندش در قیزه داری
ای سر و تا بکه نیش	و باغ چو سسته داری
ای حسل آب گوشیش	اونست چوستیار داری
ای زن از زنی بسی جو سل طان	
کرهت سلطان داری	

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,
“ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quām pulchræ imagines ! Comparatur odor cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum afflante; facies formosa cum rosā, ita tamen ut longè nitidior esse videatur; lanugo in genis succrescens, cum herbis recentibus: oculi languidi & quasi ebrioli cum teneris narcissi floribus; statuta cum cupressi ramulo; quā comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τίνι σ', ὡς φιλε γαμῆσε, καλως εἰκασθω;
Ορπακι Βραδίνω σε μαλις' εἰκασθω.

quibus similitudinibus (est enim personæ induc-tio, ut anteà dixi, translationis species, translatio autem similitudo brevis) quid delicatius esse po-test, quid venustius? Mirum est sanè quantas suavitates in tam breve carmen poeta incluserit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè reddidi :

Ωδαριον.

Χαριεντός, αυρα, παιδός
Απαλγη φερεις ἀντηγη,
Δια τετ' ἀναπνεεσσα
Μυροι ἐκ πλερων ψεκαζεις.
Ζεφυρ' ἐν κομαισι παιδος
Τακινθιναις ἀθυρεις.
Αγε δη. τι δητ' ἐκλεψας
Φιλερωτός ἐκ κικιννη;
Τι κομας, ροδον τευφηλοι,

Ροδον ἀνθεων αἰγαλμα;
 Μαλακος μην ἐσθ' ὁ καρ^Θω,
 Συ δ' ἀκανθιοις πυκακή.
 Συ δη τι τρυφας, σελινον;
 Συ γαρ εὐθυς ἐκμαραινη,
 Χλοερης δ' ὁ παις ιελε;
 Θαλερης ἔχει παρειαις.
 Συ δη, * λειριον, τι καυχα;
 Τπομειδια, μεθυσκον
 Καλον ὄμμα παιδος αέρος,
 Συ δη κεισεαι νοσωδεις.
 Κυπαρισσε, μη, τι κομπης
 Ραδινοις ἐπι αλαδισκοις,
 Ραδινωτερον γαρ ἐσιν
 Απαλοι σωμα παιδες.
 Φιλον γ'τορ, αντ' ἐρωτος
 Ιοβοσρυχα κοροιο
 Λιπαροχροος, σφριγωντος,
 Τι κεν γρεθης ἐελδωρ;
 Φιλε καρε, μη έραδυνης,
 Ταχυ μοι ποδεινος ερχε,
 Σεο γαρ φανεντος, ω παη
 Τριφιλητε, παντα θαλλει.

* Attici florem narcissi λειριον vocabant. Suid.

CAPUT IX.

العبارة الغائية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis satis, ut arbitror, differui; & satis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, ne quis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoriis latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicus aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipue Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur: accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtione; incertos esse rerum humanaarum eventūs, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

— πολειν τι οις γονι χλωρον *.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumpfat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantiâ, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facile principatum obtinet ille, de quo jam dictum est †, Hafez; cuius politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقیا ساغر شراب بیار
یکدو ساغر شراب باب بیار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروی درد عشق یعنی می
کوست درمان شیخ و شاب بیار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
affer.

آقتا بست و ماه باده و جام
در میان مه آقتا ب بیار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.

بزن این آتش هر آبی
یعنی آن آتش چو آب بیار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.

کل اکر رفت کو بشادی رو
یاده ناب چون کلاب بیار

Si rosa transit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.

غلغل ببلل ارنهاند رواست
غلغل شیشه شراب بیار

Strepitus lusciniæ si non manet, oportet
Strepitum poculorum afferas.

غم دوران مخور که رفت برفت
نغمه بربط ورباب بیار

Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
identidem
Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
داروی کاوست اصل خواب بیار

Congressum illius, nisi in somno, videre ne-
quco,
Medicinam (vinum), quæ somni origo fit,
affer.

کرچه مستم چه چاره جام دکر
تا بکلی شوم خراب بیار

Quod si ebrius sum, ecquid est remedii?
alium calicem
Ut prorsus sensibus destituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظه ده
کر کناهست و کر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, affer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficilesque fenum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix ;
Necareis soveat
Dic luna solem amp'cibus.
Flammas nitentes sparge : vini scilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd si rosarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubescens rosas.
Si devium Philomela deserit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injuriosæ sperne fortunæ minas ;
Lætaque mœstitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, somnus amplexūs dabit ;
Da mihi dulcè merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce est madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum ;
Seu vetitum fuerit,
Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

ای ههه شکل تو مطبوع و ههه جای تو خوش
دلم از عشوه شیرین شکر خای تو خوش

Ah ! tota forma tua delicate singitur, unusquisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hilare est.

ههه کلبرک طری بوده وجود تو لطیف

ههه سرو چهن خلد سراپای تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni parte suavis es.

شیوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروی تو زیبا قد و بالای تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher, Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua & proceritas amabilis.

هم کلستان نکارم ز تو پر نقش و نکار
هم مشام دلم از زلف سهی سای تو خوش

Visus mei rosetum à te picturis & ornamentis plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jasmineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق زیبلا ب بلا نیست کذار
کرد هام خاطر خود را بتولای تو خوش

In aetoris viâ à doloris torrente non est perfugium,

At statum meum ob tuam amicitiam jucundum reddidi.

پیش چشم تو بیزرم که دران بیهاری
میکند درد هر از رنج زیبایی تو خوش

Ante oculos tuos morior; at in illâ ægritudine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dulcis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتپایی تو خوش

In deserto indagandi te tametsi unde quaque periculum est,

Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione magna est opinione diversitas. Alii proprium tantum in modo sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censem delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementius) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognationem, sic animas nostras vitæ superioris recordatione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardenter, ut ad insaniam quandam, & quasi ~~exsasiv~~ accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cum autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quam ebrietatis imaginem ad hunc divinorem rationis amissionem transferre. Hinc oscularum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

sum restringi nullo modo debent. Atque hoc
ipſi poetæ satis apertè declarant; sic Hafez,

شود میست وحدت زجام است
هرانکه چو حافظ می ناب خورد

Elrius est solummodo æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&c,

خرم دل انکه همچو حافظ
جامی زمی است کبرد

Jucundum cor sit illi, qui Hafezo similis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستی عشق نیست در سر تو
رو که تو مست آب انکوری

Amoris ebrietas capiti tuo non inest;
Abi: tu enim succo uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بویی عشق مست کند
طلب کار عهد است کند

Forsan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنبک بزی که شیره انکورایله میست ایز
بز اهل خرابات می میست ایز

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi, Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquiunt, hæc, si de translatione vel simplici vel etiam continuata loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ serie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religio dicere, se ad divinum numen accedere non minus ardenter cupere, quam amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non versu scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè
& tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאל תערג על אפיקי מיט
כ נפשי תערג אליך אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardenter desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de sitis ægritudine, de herbarum amoenitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque divinioris desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Astere, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditionem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυστηριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poesi Persicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαίνει χειλη με ροδοχροα, ποικιλομυδα,
Ψυχοτακη, σοματοῦ νεκταρες προθυρα,
Και γληναι λασιησιν ὑπ' ὄφρυσιν οἰστραπίεσαι,
Σπλαιχγων ἡμετερων δικτυα, και παγιδες,
Και μαζοι γλαγοεντες, έυζυγες, ιμεροεντες,
Ευφυεες, πασης τερπνοτεροι καλυκοι.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censeat: illos verò Hafezi versūs.

گرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
 بکل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلستان ازان عارض
 پشم رفت کل یاسپین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis
crinibus;

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
piunt:

In terram demittiuntur cupressus lasciva ob il-
lam staturam,

Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam;
Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,
Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
pertinere existimant. Quid? cum scribat Mîm-
nermus, bellè, ut solet,

Τις δη βιος, τι δη τερπνον σίνευ γρυσης Ἀφροδίτης;
 Τεθναιην, ὅτε μοι μηκετι ταυτα μελοι,
 Κρυπταδιη φιλοτης, και μειλιχα δωρα, και εύη.

qui squainne arbitratur poetam per auream illam
Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexus, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideo putemus Mefium, poetam Turcicum, cum dicat elegantissimè,

آلهي سن بنني سينه ايلته
صرملانجه يارك سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu te-
neam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versūs illos Hafezianos,

* مسند بکلستان بر تا شاهد وساقی را
لب کیری ورخ بوسی و می نوشی کلبوی

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosæ odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه و عاشق را
لب کیری ورخ بوسی می بوشی وكل بوی

Quid dulciss est quam in horto amicæ & amici
Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfa-
cere?

& illos,

بِرْ رَخْ سَاقِيْ پَرِيْ پِيْكَرْ
هُمْچُو حَاطَنْ بَنْوَشْ بَادَهْ نَابْ

A genâ puellæ, nymphæ similem habentis
vultum,
Tanquam Hafcz, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لَبِمْ بِرْ لَبْ نَهْ اِيْ سَاقِيْ وَبَسْتَانْ خَانْ شِيرِينْم
Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quòd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus de promenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum sit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio suiss; velut cum
dicat,

انْ نَلْخَ وَشْ كَهْ صَوْفِيْ اِمْ الْخَبَايَشْ خَوَانْ
اَشْهِيْ لَنَا وَاحْلِيْ مِنْ قَبْلَةِ الْعَذَارِا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quam vir-
ginis suavium.

&

ما هست شراب ناب عشقیم
نه تشنہ به سلسیل و کافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Sulsebil & Cafur) non
sunt.

Et alibi plus mill'cs.

Ac profectò sat s intelligere nequimus, **cur** poetas credamus hujusmodi involucris ac tegumentis velle celare eas virtutes, quibus nihil laudat illius esse potest, pietatem ac Dei cultum; amores verò impudicos, & qui maximè humano generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò certè verisimilius est, poetas illos, utcunque sensum quandam occultum innuere videantur, eo solùm prætextu uti, ut cives suos credulos & religiosos decipiānt, & voluptatibus liberius indulgeant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus scilicet Hafezi carmina arcanam habere significationem vfa sunt: nam Sadius, omnium eruditissimus interpretum, proprium tantum verborum sensum in illius versibus explicat. Præterea memoriae proditum est (illo poetâ mortuo), primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob carminum impudicitiam concedere noluisse; cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad sortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم در باغ مدار از جنازه حافظ
اگر چه غرق کناهست میروند بیرون بیرون شت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus fit, in cœlum
intrabit.

fæcere sacerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiae propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenabo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cuius initium:
کنونکه میدند از بوستان نسیم بیرون شت
من و شراب فرح بخش و پار حور سر شت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,
Ego & vinum lætitiam præbens, & fodalis cuius forma nymphae celesti similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poesin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quâm brevissimè potero, disferam; eamque primò definiām. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, pericolosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirantur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevitas. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, caque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcunque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatam reddit poesin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrus imagines. Nam

— cui non animus formidine Divum
Contrahitur? cui non correput membra pa-
vore,

Fulminis horribili cum plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura
cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמעו ברנו קלו
והנה מפי יצא :
תחת כל השמיים ישרדו
ואורו על כנפות הארץ :
אחריו ישאג קול
ירעם בקול נאנו :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
Βρυχια δ' ηχω παραμυκαται
Βροντης, έλικες δ' έκλαμπεσι
Στεφοπης ζαπυζοι, ερομεοι δη κονιι

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλισσεστι. Σκιρταὶ δὲ ἀνεμῶν
Πινευματαὶ παντων, εἰς ἀλληλα
Στασιν ἀντιπανταν αποδεικνυμένα.
Συντεταρακται δὲ αἰθήρ ποιτων.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
būm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
contremit;
Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
tans cadit;
Undique omnes venti crumpunt, sævi exis-
tunt turbines.

Sic rursus in Jobi libro*,

אָל אַלְזַ חַשְׁךְ וְצַלְמוֹת :
אָרֶץ עַפְתָּה כְּנוּ אַפְלָ
צַלְמוֹת וְלֹא סְוִירָת
וְתַפְעָ כְּנוּ אַפְלָ :

In terram caliginis, & tenebrarum,
Terram crassam, instar caliginis,
Tenebras, ordine carentes,
Et lucis radios tanquam caliginem.

Porro voces illæ סְתַר דָּעַם *Tonitrus latebræ*; יהוה תְּהִרְתָּן *Angelus Dei*; נִיא צְלָמוֹת מֶלֶךְ *Vallis tenebrarum*; מֶלֶךְ יְהוָה קֹול *Dei vox*; in *principio*, idcirco sunt altissimæ, quod imagines præbeant incertas

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ
mentis angustiæ nullo modo possint concipere.

Præterea conceptūs tenebrarum ad Elationem
sunt accommodati; quam rem sensit nimirūm
Euripides, cùm diceret

Νυκτωρ δὴ πολλὴν σεμνοτητ' ἔχει σκοτῶ.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis
sublimitas,

— ὑπερ μεγα λαιτμα θεοντας
Νυξ ἔφοσει, την περ τε κατεβλαδα κικλησκεσι
Νυκτ' ὀλοην, εκ αἰστρα διεσχαινεν, εἰδ' αμαροῦας
Μηνησ. Οὐρανοσεν δε μελαγχροος, ηε τις αλλη
Ὦρωρει σκοτιη μυχατων ἀνιεστα βερεθρων.

Sed præcipue excelsa esse videtur caliginis ima-
go, cum infinite & terrore conjunctæ, ut in
illis versiculis,

Ἐνθεν τον ἀπειρου ἐρευγονται σκοτον
Βληχροι δνοφερας νυκτος ποταμοι.

quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valde excelsa est fabula in
Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano
caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic
Mohammedes in Alcorani capite quarto & vi-
cesimo, five النور

والذين كفروا اعْمَلُهُمْ كُفَّالِمَاتٍ فِي بَحْرٍ
لَّجْجَ يغشيه موج من فوقه موج من قوقة
سَحَابٌ ظَالِمَاتٍ بَعْضٌ فَوْقَ بَعْضٍ

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctus super fluctus tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porrò autem quocunque incertum est terrorem quandam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cuius rei non est insignius exemplum, quam illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחיינות לילה
בנפל תרדת על אנשים :
פחד קראי ורודה
ודב עצמות הփיד :
רוח על פci יחלף
הסבר שערת בשרי :
יעבד ולא אביר מראהו
תמונה לנדר עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מלאוות יצרך
אם מעשׂו יסחר גבר :

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cùm cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia offa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transiit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venustate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audivi,
 “An homo Deo justior?
 “An creatore suo purior mortalis*?”

Præterea imaginum splendidarum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelsam: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Oniæ* filii descriptio,

‘Ως ἐδόξασθη εν τερεμνοφῃ λαβ,
 ἐν ἔξοδῳ οἰκει καταπετασματῳ;
 ‘Ως αἰσγῇ ἐώθινῳ εν μεσῷ νεφεληγ,
 ὡς σεληνῇ τληνογις εν ἡμεραις,
 ‘Ως τῇλῳ ἐκλαμπων ἐπι γαστρὶ ψιστε,
 και ὡς τοῖσι φωτίσον εν νεφελαις δοῦλος,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δε Ἀρεφοκομῷ ἐφίσαται γυνη ὄφθηγα φοῖερα, το μεγεθῷ ὑπερ ἀνθρωπον, ἐσθῆτα ἔχεσσα φοινικην. ἐπεσασα δε την ναυν ἐδοκει καινειν, και τας μεν ἀλλας ἀπολλυσθαι, αὐτον ὡς μετα της Ανθιας διανηκεσθαι. Ταυτα ως εὐθυς εἰδεν, ἐταραχθη και προσεδοκα το δεινον ἐκ τη ὀνειρατος. Και το δεινον ἐγινετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cum crebræ terroris imagines, tum præcipue illa sententia Και το δεινον ἐγινετο.

Est porrò excelsum, quodcunque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cum verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

γειγατο δ' α θευς

Ισθματα μεν χερσω, κεφαλην δε οι γηπιατ' Ολυμπω.
 à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. I. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venuſta, Par. II. cap. xiii.

'Ως αὐθος ῥοδῶν εν ἡμεραις γεων,
 ὡς κρινα ἐπ' ἔξθδων ὑδατος,
 'Ως βλαστος λιβανε εν ἡμεραις Θερες,
 ὡς πυρ και λιβανος ἐπι πυρεις,
 'Ως σκευος χρυσις ὀλοσφυρητον,
 πεκοσμημενον παντι λιθῳ πολυτελει,
 'Ως ἔλαια αναθαλλεσα καρπης,
 και ὡς κυπαρισσος ύψημενη εν γεφελαις.
 'Εν τῳ αναλαμπανειν αὐτον σολην δοξης,
 και ἐνδιδυσκεος θεος αὐτον συντελειαν καυχηματο,
 'Εν αγαθασι θυσιασηρισ αγια,
 εδοξασε περιπολην αγιασματο.
 'Εν δε τῳ δεκασθη μελη ἐκ χειρων ιερεων,
 και αὐτος ἐσως παρ' ἐσχαρα βωμω,
 Κυκλοθεν αὐτις σεφανος ἀδελφων,
 ὡς βλαστημα κεδρω εν τῳ Λιβανῳ,
 και εκυκλωσαν αὐτον ὡς σελεχη φοινικων.

Hunc locum sanè mirificum Hebraicè ad verbum redditum dabo; quemadmodum auctor fuit in libro de Sacrâ Poesi * scriptor admirabilis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתקד העט
 בזאתו מן המקדש :
 כמו בן שחר בתקד הערפל
 וכיח בשלמותו :
 כשםש נוגה על אהל המקדש
 ובקשת יתן אור בעביכם :
 כפרחי חבלת בצעין השנה
 בשושטיכ על פלני מיט :
 וככנפ לבנה בעת הקין
 כאשר לבנה במחורה :
 וכל זהב מהזיך

* Prael. xxiv. Svo, pag. 321.

בכל טוי פנעם :
 זכון וית מפירה פרו :
 כען נפרית עד לשם נול :
 כאשר שב עלי וטעל הנכט
 ילכש בתמיות חד וחדר :
 באשד נתעלת לומבה והקדש
 תפארת מלבושים נעשו :
 באשר לך החלק מיר המניט
 הוא בעמד אל מוכח :
 מסוכב באחיה חמקיפות
 כבן ארו אשר לבנון
 וככני תמרם סבבאותו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferdusii poemata; quarum unam, quæ se
 prima offert, proferam, magnificent scilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده کفت انکه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهاریست خرم دران بهشت
 ههه خاک عنبر ههه زرش خشت
 سپهار برین کاخ و میدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 بیالای میدان او راغ نیست
 بپهنای ایوان او باغ نیست
 چو رقتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش باستاره هییکفت راز

بیکدست پیل و بیکدست شیر
 چهانرا چو تخت اندر آورده زیر
 ابر پشت پیلان برش تخت زر
 زکوهر ههه طوق شیران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 یکی تخت پیروزه دیدم بلند
 نشسته بران شهریاری چو ماه
 زیاقوت رخسان بسر بر کلاه
 چو کافور موی و چو کلبرک روی
 دل آزم جوی وزبان چرب کوی

Legatus dixit: “ Nitidum ver
 Talem regem nunquam aspexit, aut aspiciet:
 Ver est jucundum in eo paradiſo,
 Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,
 Cœlum excelsum palatium ejus est, & aula,
 Paradiſus terrarum vultus ejus subridens est:
 Altior aulâ ejus nullus est collis,
 Latior regiâ nullus est hortus.
 Cùm ad elatam illam regiam accessi,
 Caput ejus cum stellis arcana iniit consilia.
 Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo;
 Orbem terrarum, tanquam solium, sibi submisit.
 Super elephantis tergo solium fuit aureum,
 Et singula leomum monilia erant gemmea;
 Lætus accessi ad sublimem illum regem,
 Et aspexi solium è gemmis cœruleis fictum,
 Regem autem lunæ similem in eo sedentem,
 Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;

Crines camphoræ similes habentem, & faciem tanquam
rosæ folium,
Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato lo-
quentem sermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *vi-
siones*, quas Græci *phantasias* vocant, per quas ante
oculos lectoris imagines rerum absentium clarè
ponuntur. Hæ autem quām sæpissimè à tragici-
cis in insaniae descriptionibus usurpantur. Ex-
emplo sit ex Aeschyli Choephoris locus elatissi-
mus. Orestes, cùm matrem interfecisset, cho-
rum alloquitur, & primùm, leni quodam ora-
tionis tractu: mox furore correptus, erumpit,

'Α' ἀ,

Διωαι γυναικες——αἰδε γοργογων δικιν
Φαιωχιτωνες, και πεπλεκτανημεναι
Πυκνοις δρακωσιν. Οὐκ εἰτ' αὐν μειναιμ' εγω.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem
revocare,

Τινες σε δοξαι, φιλτατ' αὐθρωπων πατρι,
Στροβεσιν; ισχε. μη φοε, νικων πολυ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοξαι των δε πηματων ἐμοι
Σαφως γαρ αἰδε μητρος ἐγκοτοι κυνες.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταινιον γαρ αιμα σοι χεροιν ἔτι,
Ἐκ των δε τοι ταραγμος εις φρένας πινει.

Ille, voce *αιμα* inflammatus, & manum, fortasse
suam, materno sanguine tinctam, respiciens, ar-
dentiūs furit,

Ἄναξ Ἀπολλον—αἰδε ταληθυσσι δη,
Καξ ὥματων σαζυσιν αἷμα δυσφιλες.

& cum fæminæ illum consolari velint, ille de-
cedens exclamat,

Τμεις μεν οὐκ ὁρατε τας δ. ἐγω δ' ὁρω,
Ἐλαυνομαι δη κακη ἐτ' ἀν μειναιμ' ἐγω.

Mirè hæc convenient cum * Shakespearii
nostrî præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas
nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius,
aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in qui-
bus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari po-
test), Divini numinis potentia: has autem expo-
sitiones naturâ elatissimas commendat brevitas.
Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab ad-
mirabili in Sacrâ Historiâ † loco sumi videtur,
cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

יְאָמַר אֱלֹהִים יְהִי אֹור וַיְהִי אֹור

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

חָוָא אָמַר וַיְהִי

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قالَ كَنْ فَيَكُونُ

Dixit, *Efto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat
Ebn Arabshâh,

لا تخزن فالذى قضى الله يكون *
 والامر الموكل الي كن فيكون *
 ما بين تحرك بالحظ وسكون *
 الحالة تنقضى وذا الامر يهون *

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet :
 Et res commissa voci, Esto, erit :
 Dum oculum movere potes, & motum se-
 dare,
 Status mutatur, & vir potens demittitur.”

His addam locum verè magnificentum, ex Al-
 corani capite undecimo, ubi Noæ diluvium de-
 scribit Arabum legislator :

وهي تجري بسم في موج كالجبل
 ونادي نوح ابنته وكان في معزل يا بني
 اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
 الي جبل يعصبني من الماء قال لا عاصم
 اليوم من امر الله الا من رحم وحال
 بينها الموج فكان من المغرقين وقيل يا
 ارض ابلعى ماءك ويا سباء اقلعى وغينص
 الماء وقضي الامر واستوت علي الجودي
 وقيل بعدا للقوم الفالميين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctus,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aquam tuam imbibe, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & restitut (arca)
 super Al Jûdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legi: ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prælonu n societatem fere invictam descripsérít,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confessim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videimus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitas; cuius rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Facabato' Ikhlofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و گندند و سوختند و گشته
و بردند و رقتند

Irruperunt, diruerunt, combusserunt, necaverunt, diripuerunt, discesserunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quam longissimam hujus cædis narratione, licet gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cum enim animus variarum rerum serie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum haec sex voces profertur, imagines exercitus irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recendentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendendi neutiquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Veneris*, Part V. sect. v.

CAPUT XL.

المطانة

SIVE

De Venuſtate.

QUID per Venuſtatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venuſta eſſe poeſis, cuius imagines ſint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quaæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & ſuaviflum quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non iſtitui hoc loco diſſere; ſed ſtatuam cum Hermogene * quæcunque aut viſu, aut tactu, aut gulfu, aut auditu, aut odoratu denique ſuavia ſunt, ea, cùm aptis

* Hermog. περὶ Ἰδεῶν. Lib. II. cap. iv. περὶ Γλυκυτητῶν. Πάντα δοταὶ αἰσθηſeſiν ἡμῶν ἔſiν ἡδεῖ, λεγω δε τη ὄψει, ἡ γενετεῖ, ἡ τιγι ἀλλὴ ἀπολαυſeῖ, ταῦτα καὶ λεγομένα ἡδονὴν τοιεſ. Ἀλλ' αὶ μεν εἰſiν αἰſχραὶ των κατα ἀπολαυſiν ἡδονῶν, αὶ δ' ε τοιαυταὶ. Καὶ ταὶ μεν εἰν αἰſchyras ἔſiν ἀτλως ἐκφραζεῖν, οἰοι καλλωχωρίς, καὶ φυτειας διαφορας, καὶ ſeνuμaτων τoικiλiας καὶ δoτa.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amoenitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versūs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amore dicat afferre,

Εἰργην μεν εν αὐθωποις, πελαγει δη γαληγην,
Νηγεμιαν δ' αγεμοις, κοιτην ὑπνοντ' ενι κηδει.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoriis, lectus & somnus mærentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καδὸν ὑδωρ ψυχρὸν κελαθει δὶ ὄσδων
Μαλινων, αἱρεσίσθομενων δη φυλλων
Κωρη καταρρει.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos murantis, & somni, trementibus foliis, leniter defluentis.”

* Περὶ Ἐρμηνειῶν.

Εἰσι δὲ αἱ μεν εν τοις πραγμασι χαρίτες, οιον γυναικοφ κηπεῖ,
ὑμεναιοι, ἐρωτες, δηγη τη Σαπφες ποιησις.

Vellem profectò non intercidissent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “ auro ipso “ magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnasseum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Attida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *letissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Præterea nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbia, sed jucundissimum animi motum, Amorem; & ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελης, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἐφως δ' αὐτεὶ μὲν ὁ λυσιμελης δογει.

Hanc ob rem Bacchum appellari λυσιν non nulli putant; iidemque vinum † χαλιν ideò no-

* Χρυσες χρυσοτερα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Τύπων, Cap. x.

‡ Sic Hippoanax,

Ολυμπα φρονεσιν οι χαλιν πεπικοτες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πελλον δε πικων και χαλικρυπτεν μεθι.

minari astant, quod solvat & relaxet. Sed ob deperdita cùm Sapphūs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò deliratōnis provexit anilis superstitione, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combusserint; nimirum quod in illis amantium nequitiae, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necesse est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re vindendus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ volupates, quas Amor secum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διὸ καὶ μεν ἡ Σαπφω περὶ μεν καλλεσσαί δέσποτα, καλλιεπῆς ἐστι, καὶ ἡδεια, καὶ περὶ ἐρωτῶν δὲ καὶ ἐκρισ καὶ περὶ ἀλκυονος, καὶ ἀπαν καλον ὄνομα ἐνυφανται αὐτῆς τῷ ποιητει.

Et alibi;

‘Ως εἰ μεν τις ἐν πραγματι χαρις εστι, τοδέ καὶ ἡ λεξις ποιει ἐπιχαριτωτερα, οιον,

‘Ως δ’ ὅτε Πανδαρεις περη χλωρηις αἰδων
Καλον αἰδησιν, ἐφος νεον ισαμενοιο.

ἐνταυθα γαρ καὶ ἡ αἰδων χαριειν ὄρνιθιον, καὶ το ἑαρ φυσει χαριειν.
αὐτὸν δε ἐπικεκοσμηται τη ἐξμηνεια, καὶ ἐξι χαριεσερα, το τε Χλωρηις
καὶ το Πανδαρεις περη, εἰπειν ἐπι ὄρνιθος, αἰπερ τα ποιητα ιδια ἐστι.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ δα καὶ ἀλκας ἴμαρπτε Κρονα παις ἦν παρακολητης.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujusmodi est illa descriptio,

* Τοισι δ' ὑπο Χθων δια φυεν νεοδηλεα ποιην,
Λιτον θ' ἐρσηντα, ιδε κροκον, γηδ' ὑακινθον
Πικυνον και μαλακον, ὡς ἀπο χθονος ὑψοσ' ἱερε.
Τω ἐνι λεξασθην, ἵπι δε νεφελην ἐσθαντο
Καλην, χρυσειην σιλπναι δ' απεωπλον ἱερσαι.
Ως ο μεγ ατρεμας ευδε πατηρ ανα Γαργαφω ακρω
Τηνω και φιλοτητι δαμεις ἵχε δ' αλκας ακοιτιν.

&c,

† Πορφυρεον δ' ἀρα κυμα περισαδη ὑρει ισον
Κυρτωθεν. κρυψεν δη θεον, θυητηντε γυναικα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipue commendat venustas.

Quam lepida haec est Veris descriptio in Abi'lola carmine †,

* Iliad, Ζ. 347.

† Odyss. Α.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

قد اتاك الربيع يفعل ما
تاءمر فعل عبدك الماءهور *
وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
دون الملوك خضر الخبر *
وهي نختال في زبرجدة
خضر تعدى بلوؤ منثور *
وغدت كل ربوة تشتري
الرقص بثوب من النبات قصير *

“ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
tanquam servus,

“ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
dominus es, præ cæteris regibus, viridi
vestit chlamyde:

“ Ea verò smaragdis ornatur, qui margaritis
sparsis distinguuntur;

“ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ab nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabshâb* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي طبي الشرود
وسرت بشرى الصباء للرؤض تنبئ بالورود

خرت الانهار والاغصان مالت للسجود
واجتهعنا في رياض حسنها يسبى الوجود
فالسحاب انصب فيها بالخشأ امسى يجود

Vere accedente, cum perfectum habet corpus
hinnuleus fugax,
Et venit laetus zephyri flatus hortis rosarum
adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis causâ se
flectunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
tudo naturam amore rapit,
Nubes autem super eos elevatæ in omni parte
copiosos fundunt imbres.

نشر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وتحور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجيئ ناظرات لا تنام
وغضون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
stallum,
Super planitiem sericam, in quâ pocula sunt
pyropina,
Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs grâtia
decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,
Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا اذ علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصباء امسى عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدريي حين نار
اصبحت جنات عدن تشتري فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,

Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendunt,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الہنا
ليس فيها غير لثم وارتشف واعتنى
وكوس دايرات وغناء وغنا
لو راءها زاهد من ربيحها كان انشني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & basiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem; Si cum vidisset vir solitarius, ab odore ejus esset mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter egestatem.

قسم نديهي عاطني قالدهر لا يسوی الحزن
كاس عيش ينمحى في منجزها صرف الزمن
الطلاء والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهون
في حشاه عليان لا تقل خل ودون

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non ad-
mittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cuius temperatione de-
leatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra
facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est
enim seductor, tanquam is

In cuius præcordiis est turpis fastus; nihil
itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetae Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est absimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دکله ببلل قصه سن کم کلدي ايام بهار
 قوردي هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افshan آکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Audis lusciniæ cantum dicentis, Ver adeft:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amyg-
 “ dalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفیله بزندی باغ و راغ
 عیش الچون قوردي چچکلری صحن
 کلشنده او تاغ

کم بلوار اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ايام بهار

“ Rursùs variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario floreum
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam sit inter nos vitâ fruitu-
 “ sus? Sis lætus, &c.

طرف کلشن نور احمد بزله مالامالدر
 سبزه لرنده صحابه لاله خیر الالدر
 هي مسجد امّتی وقت حضور حالدر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Extrema pars roseti luce Abmedis plena est;*
 “ *inter flores, tulipæ sunt illius sœciis similes.*
 “ *Agite, Mohammedani, lætitiae tempus hoc*
 “ *est. Sis lætus, &c.*

قلدی شبنم بینه جوهردار تیغ سومنی
 ژاله‌لر الی هوای طویله له کلشنی
 کر تهاشا بیسه مقصود ک بني اسله بني
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-*
 “ *dor. Roris guttæ per aërem in rosarium*
 “ *descendunt: si voluptatem quæris, me, me*
 “ *audi. Sis lætus, &c.*

رخلری رنکین کوزللر در کلیله لاله‌لر
 کم قولاقلرینه درلو جوهر اصهش ژله‌لر
 الداتوب اصنیه که بونلر بولیله باقی قاله‌لر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis*
 “ *lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ*

“ appendent. Noli te decipere, neu speres
 “ has venustates esse permanuras. Si lætus,
 “ &c.

کلستانده کورونن لاله وكل نعیانله
 باغده قان الدي شپسک نشتری بارانله
 عارنک بوده می خوش کور بونکون بارانله
 عیش و نوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;
 “ horto sanguinem emittunt solis & imbrium
 “ scalpella; viri sagacis instar, hunc diem
 “ cum amicis hilariter transige. Sis lætus,
 “ &c.

کتدی اول دهنلر که اولوب سبزه لر
 صاحب فراش

غنچه فکری کلشنک اولبیشدی بغرنده
 باش

کلدي بر دم کم قراردي لاله لر له طاغ
 و طاش

عیش و نوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
 “ quo rosæ calyx caput in sinum depositus:
 “ adest tempus illud, quo colles & saxa floris
 “ ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستنه هر صبح کوهر باریکن
 نفحه باد سحر پر نافه تاتاریکن
 غافل اویله عالمک محبوبیلیغی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rosarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اتدی شولدکلو هوابی
 مشکناب

کم بره اینتجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ او تاق قوردي کلستان اوستنه
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque ed aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quam in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلستانک هرنه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی بینه شاه جهان

دولتنده بادهه لر کام اولدی ساتی کامران
عیش و نوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quisquis es, audi) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, justitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

او مرم بوله مسیحی بو مربع اشتهر
اھلنہ اوله بو چارابرو و کوزلر یاد کار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلولر له
یوری وار
عیش و نوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum μυημοσυνον!
“ Tu luscinia es, O *Mesibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempestas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutes,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores resurgent gemmeis honoribus,
 Quique prata, quique saltus, quique sylvulas amant:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rosarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cùm renidet, est puellæ lætior:
 Hic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, fit m̄lum vestris melos:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato resulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmulis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut roseta amictu' discolori splendeant,
 Prata dum fœcundat æther læta gratis imbribus,
 Fervidos inter sodales da voluptati diem.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
 Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
 Perque saxa, perque colles, perque lucos emicat.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
 Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
 Hæ pyropis, hæ smaragdis cariores Indicis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosæ odor,
 Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
 Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

Acri olim cum malignis fœvii ventis hyems;
 Sed roseto, folis instar, Regis affulgit nitor;
 Floruit nemus repente, dulce manavit merum.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

His iners modis, *Mefibi*, melleam aptabas chelyn:
 Veris ales est poeta; verna cantat gaudia,
 Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; floreum Ver fu-
 git, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

اسناد

سند

De Poeti Heroicis.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quorum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut amores ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprobendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm differam; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroce, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatores tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur †.

Cùm adeò tributim separati ac distincti vive-
rent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt
ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi
erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè
poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt
sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò
veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdi-
gnos nomine, quorum sola fuerit *magistra* vehe-
mens animi incitatio, & unica præceptrix, Na-
tura. Nec enim abesse potest, quin valdè sub-
limis sit & horrida in *præliis* describendis gentis
pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum
è Marathonis, Salaminis, & Platææ præliis, ani-
mum horridiorem & quasi bellicum ad tragœ-
dias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, aureo

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ præditum est,

Εἰμι δ' ἐγώ Θεραπών μεν Ἐγυαλίοιο ἀνακλος
Καὶ Μετεων ἐρατον δερον ἵπισαμενος.

Homerum etiam, fontem illum τε ὑψες, & poe-
seos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse,
est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ trans-
lationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere
antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποια admirabilis
in carmine veteri, ubi *Tābat Sberra*, heros
idem & poeta, de facto quodam audacissimo lo-
quens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vudit Mors, & erubuit.

&,

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

اذا هزه في عظم قرن تهلكت
نواخذ افواه المنيا الضوحك *

Cùm illum (ensem) in hostis ossibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يللون المنيا
اذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in Moallaka,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غير انها الابطال غير تغيم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè mussant.

Et illa, quâ idem poema suum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دائرة علي ابني ضهضم *
الشاتهي عرضي ولم اشتهرها
والنادرین اذا لم القرها دمسي *
ان يفعلا فلقد تركت اباءها
جزرا لسباع وكل نسر قشع *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum super duos filios Demdemi non
effet conversum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concedetem,
 “ Se facturos—At enim reliqui illorum pa-
 tres leonibus & aquilis rapacibus pabu-
 lum.”

Notum est, antiquos Arabum heroas per vastas ſolitudines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hamasa* laudatur heros, quia

يرى الوحشة الانيس وبهتدى
 بحيث اهتدت ام النجوم الشوابك *

Cum Vastitate arctifimam init ſocietatem, coque progreditur, quo dicit stellarum dencē conſertarum mater.

“ Stellarum matrem” cœlum vocat poeta: eſtque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omnino elatifimi ſunt, ob frequentes ter- toris & obſcuritatis imagines, illi versūs, quos in notis ad *Tharafab* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها
 * النعام وعزف الجن والمتغول
 وليل دجوجي بهيم ظلامه كها
 اسود في السيجان جون مجال *

قطعت اذا من القوم كانوا كانوا كا لهم
 من النوم غيري خروع تتميل *
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 وداوية مخشية الهول هو جل *
 يصل بها الهدى ويدعو بها
 الصدي ويجول من يسري ويهول *

“ Pervado hiâtus rupium abruptos, in quibus
 habitat *Struthiocamelus*, & sibilant genii
 ac lemures ;

“ Noctemque caliginosam, crassis tenebris
 obductam, tanquam umbras Sijani ni-
 gras, rigidas, difficiles,

“ Transeo, dum comites somno gravati, velut
 fruticis Khirû pendentes ramuli, incli-
 nati jacent ;

“ Etiam si occurrant tenebræ, tanquam mare
 obscurum, & solitudo vasta, formidanda,
 terribilis ;

“ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua,
 & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi termina.
 Extant Runicæ poeseos pulcherrimæ reliquiæ,
 quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wormius,
 & Verelius, & reliqui veteris Danorum
 literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non
 differam; separatum enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherimis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoenium Lusitanum*, cuius poesis adeò venusta est, adeò polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adeò elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & per velim *Alcæi* carmina, cum aliis *Lyricis*, sacerdotes illi pravè religiosi non combussi sunt; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiae, eæque plurimùm amatoriæ, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cùm cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Atbenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δε μεγαῖς δομῷ χαλκῷ
Πάτα δ' Ἀρει κεκοσμηται σεγγη,
Λαμπραισι κυνεασι κατλαν
Λευκοι καθιπερθεν ιππιοι λοφοι
Νεινσι, κεφαλαισιν ἀνδρων ἀγαλματα.
Χαλκειαι δε πασταλοις κρυπτοισιν

Περικειμέναι λαμπραι κυανιδες,
 Ἐρκος ισχυροσελες, Θωρακες τε νεω λιγω.
 Κοιλαι τε κατασπιδες βεβλημενων.
 Παρ' δε Χαλκιδικαι σπαθαι,
 Παρ' δε ζωματα πολλα και κυπασιδες.
 Των εκ έσι λαθεσθαι, έπειδη
 Πρωτισοι ύπο έργον έσαμεν τοδε.

quos versūs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybriæ Cretenfis* σκολιον, quod ideo citabo, quia veterum Arابum poesi sit persimile,

† Έσι μοι πλετος μεγα δορυ,
 Και ξιφό, και το καλον λαισγιον,
 Προελημα χρωτος. τετω γαρ αρω,
 Τετω θεριζω, τετω πατεω
 Τον αδυν οινον απ' αμπελων,
 Τετω δεσποτας μυοιας πεκλημαι.
 Τοι δε μη τολμωντες ιχειν δορυ,
 Και ξιφος, και το καλον λαισγιον,
 Προελημα χρωτος, παντες γονυ
 Ηεπιηστες έμοιν κυνεοντι, δεσποταν
 Και μεγαν βασιλεα φωνεουτι.

Sic poeta antiquus in † Hamasa,

وَمَا لِي مَال غَيْرْ دَرْعٍ وَمَغْفِرٍ
 وَابِيْضٍ مِنْ الْحَدِيدِ صَقِيلٌ *
 وَاسْهَرْ خَطِيْ القَنَةَ مَثْقَفٌ
 وَاجْرَهْ عَرِيَانَ السَّرَّا طَوِيلٌ *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

“ Non sunt mihi opes præter loricam & casidem,
 “ Et ensem album, ferreum, politum,
 “ Hastamque fuscam, Indicam, rigidam,
 “ Lævemque gladium, nudam habentem
 aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroüm facta describunt. Evidem inter poemata heroica *Timuri historiam*, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vtereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriae fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actus esset deducta, tragœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & sanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen elat-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cuius utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastatas describit; deinde, cum ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depresso pingit. Hæc autem omnia non frigidè, non siccè denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci 'Ἐπεισοδία vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassis aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cum nec justa fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poeticis sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ:* * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquaremus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικής ἀκρατης η ἐλευθερία, καὶ νομος εἰς,
Το δοξαν τῷ ποιητῷ.

At cujusmodi, inquies, est hoc poema, cùm versibus non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est merus; fin cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta est poësis: nam, ut translationum atque imaginum quasi stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur; sententiarum clausulæ perpetuò similiter desinunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris, versùs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyricorum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* بَعْد vocant, & quod cum margaritis inter se nexit bellè comparant, meritò poësis dici potest. Quisquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

وَضَلَّتِ السَّنَةُ الْخَنَاجِرُ وَالْنِيَازِكُ فَبَرَزَتِ
عَذَبَاتِ الْعَذَبَاتِ وَنَشَرَتِ اعْلَامُ الْكَتَابِ
فَانْبَثَتِ اشَاهِيرُ الْأَزَاهِيرِ عَلَيِّ عَقَبَاتِ الْعَقَبَاتِ
وَعَلَيِّ الْجَهَلَةِ فَانِ الرَّبِيعِ حَاكِي بِبِرْوَقِهِ
بُوَارَقِهِ وَبِرْعُودَهِ صَوَاعِقَهِ وَبِخَهَابِلَهِ وَرَوَابِيَهِ
نَهَارَقَهِ وَزَرَابِيَهِ وَبِرَكَامَهِ قَنَامَهِ وَبِشَقَائِقَهِ اعْلَامَهِ
وَبِأَشْجَارِ الْمَزْهَرَةِ خَيَامَهِ وَبِأَغْصَانِهِ رَمَاحَهِ وَامْرَهِ
وَنَهِيَهِ بِعَوَاصِفِ رِيَاحَهِ وَكَتَابِيَهِ السَّوْدِ بَكْتَبَهِ

الخضر وبازهارة الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
 الحجافة مسیر جحافله واضطراب بحر فيالقه
 بتهوج خمائله عند هبوب اصايله واستهر بين
 ذلک العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
 الى سهر قند فسار والسرور نديمه والمحبور
 خديمه والاسر معاقره والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
 “ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
 “ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
 “ sparsi flores splendidissimi super collium
 “ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
 “ ensibus exercitūs nitidis similia, & tonitrua
 “ militum clamoribus; hortulos autem &
 “ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
 “ naribus ornatis; densas porrò nubes pul-
 “ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
 “ toriis, ramos spiculis consimiles; & æmu-
 “ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
 “ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
 “ cohortes ejus nigras virescentibus suis foliis,
 “ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
 “ didos, & confluentibus suis rivis progre-
 “ dientem ejus exercitūm, & agitatum marc
 “ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
 “ suorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
 “ Sic inter herbas fragrantes (buphthalmum)

“ & myrtos transfit Timurus, ad Samarcandam feliciter iter faciens; fuit autem eius hilaritas sodalis, & lætitia ancilla, & gaudium comes affiduus, & voluptas pedissemus qua.”

Unum tamen est, fateor, quod est in epico poemate rarissimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quam infestissimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: sed interdum aliqua veritatis fæcina-tilla elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci possum, ut *Ebn Arabshâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cum finis sit poetæ, ut lectorem erudit, nihil interest, virumne describat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformatum, cuius à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus satis multa.

Perfis poetam tulit in hoc genere sine controversiâ admirabilem, Ferdusium. Is varia scripsit poemata de heroëm ac regum Persicorum rebus gestis, quæ in unum colliguntur volumen, quod *شہنامہ* *Shah nama* inscribitur. Hæc poemata servatis temporum ordinibus disponuntur. Nobilissimum inter ea, & longissimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem constituit) est sine ullâ dubitatione *verè epicum*; & profectò nullum est ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Transoxianæ regem, & tres illos Perſarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikbosru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Perſarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes satis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortasse etiam totum opus in lucem proferam. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنمود روی
 زمینرا بیوسید وشد پیش اوی
 منوچهر برخواست از تخت عاج
 زیاقوت و پیروزه بر سرشن تاج
 بیرسید بسیار و بنواختش
 بر خویش بر تخت بنشاختش
 وزان کرکسaran و جنک اوران
 وزان نره دیوان مازندران
 بیرسید بسیار و تیهار خورد

سپهبد یکایک ههه یاد کرد
 که شادان بزی شاه تا جاودان
 زجان تو کوته بد بد کهان
 بوقتم بدان شهر دیوان نز
 چه دیوان که شیران پر خاشنخ
 زاسبان تازی تکاورتر اند
 زکرداں ایران دلاورتر اند
 سپاهی که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنکی کهانند شان
 زمن چون بدیشان رسید آکهی
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس ههه شهر بکذاشتند
 سپه جنب جنبان شد و روز تار
 پس اند ر فراز آمد و پیش غار
 درافتاد ترس اند رین لشکرم
 پذیرم که تیهار آن چون خورم
 چو هفتصد منی کرز برداشتمن
 سپاهی بران مرز نکذاشتمن
 همیر قتم و کو قتم مغز شان
 تهی کردم از پیکر نغز شان

نبیره جهاندار سلم سترک
 به پیش اند رآمد بکردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ما کشت زرد
 من این کرز یکنخم برداشتم
 سپهرا هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورده اسم چو پیل
 زمین شد پرپیشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرا ههه باز جای
 سراسر سوی رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان نخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دهان باکهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم برآ کرند
 کهان کیانی کرفتم بله چنک

به پیکان پولاد و تیر خندک
 عقاب دلاور بر انگیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 کهانم چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغفرش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدمست
 چنان آمدم شهر بارا کهان
 کزو کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنک
 همی جستهش تا کی آید بچندک
 چو آمد که مرد جنکی فراز
 من از جرمه چنکال کردم دراز
 کرفتم کهر بند مرد دلیر
 ززین برکسستم بکردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ثیان
 زدم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه از ینکونه خوار
 سپه روی برکاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم کروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در آنجا شهر
 بشاهی و شهری و جنکی سوار
 همانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجد بد آندیش با بخت تو
 به پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید کفتار سالار شاه
 بر افراد خت بر ماه فرخ کلاه
 می و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بد کهان

- ‘ Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
- ‘ Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
- ‘ Manucheherus è folio eburneo surrexit,
- ‘ Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (ful-
fi) corona.
- ‘ Multa euin rogitabat, & comem se ei præbuit,
- ‘ Secum in folio eum sedere fecit.
- ‘ (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
- ‘ Et gigantibus malevolis *Mazenderáne*.
- ‘ Multa rogitavit, & sollicitus fuit,
- ‘ Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
- ‘ Dicens, “ *Lætus, O rex, perpetuò vivas,*
- ‘ *Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum pro-
posita!*
- ‘ *In urbem illam gigantum veni;*
- ‘ *At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.*

“ Equis Arabicis sunt velociores;
 “ Heroibus Persicis magis intrepidi.
 “ Exercitūs eorum, quos *Secār* vocant,
 “ Tigridas belli esse putes.
 “ Cūm de meo adventu nuncium accepissent,
 “ Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 “ In urbe clamorem excitabant,
 “ Et deinde per totam urbem transibant.
 “ Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 “ Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 “ Tum militibus meis timor incidit;
 “ Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 “ Quamvis septingentos clavæ meæ ictūs infligerem,
 “ Non possem aciem in illam regionem ducere;
 “ Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 “ Vultūs eorum pulchros deformes reddidi.
 “ Nepos magui imperatoris Salmi
 “ Incedebat antè aciem lupo similis,
 “ Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 “ Heros fuit cuius statura cupressum rettulit.
 “ Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 “ Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 “ Cūm ex acie oriebatur pulvis,
 “ Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 “ Evidem uno clavæ meæ ictu
 “ Inter medias hostium turmas viam aperui,
 “ Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 “ Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 “ Tunc aciei redibat animus,
 “ Unanimè autem in prælium ruebant;
 “ Cūm vocem meam Kerkavi audivisset,
 “ Et strepitum clavæ meæ, capita fidentis,
 “ Ad me prælii cupidus venit,
 “ Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 “ Tortum in me laqueum paravit,

“ Ego verò, cùm eum vidissim, periculum novi appropinquare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populeâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propius accederet,
 “ Cùm verò acceſſiflet magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manū extendi.
 “ Cepi manu meā viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus effet,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuendam,
 “ Contra eos qui sunt folii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis vcrear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vedit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum ;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit considere eburneo,
 Cælato rutilanti auro, infertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquellâ,
 Multa super sociis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Perfis* :
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis :
 Gens est dura, ferox ; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per teæta, per arces,
 Auditæ gemitûs, & non lætabile murmur.
 Ilicet æratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri ; pars vastos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depresso valle sedebat :
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegeter jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit ;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna susurros ;
 Tales profiliuere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non sicut ardua pinus

Altior, aut vernana riguo cyparissus in horto.
 At *Perſarum* artūs gelidā formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor:
 Hoc vidi, &, valido torquens hostile lacerto,
 Per medias jussi, duce me, penetrare phalangas;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Aethiopum latis elephas, neque sensit habenam:
 Militibus vires redière, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cùm surgant flumina *Nili*,
 Et refluant, avidis haud injucunda colonis,
 Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis:
 Cùm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo;
 Frustra; nam, lunans habilem nec seguiter arcum,
 Populcas misi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas:
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quà discolor ilia cinxit
 Balteus, & rutilis subnexa est fibula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit;
 Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque elapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, diffagiunt hostes, ductore perempto,
 Saxa per, & colles; nostris victoria turmis

Affulsit, cæsosque doles, *Hyrcania*, natos.
Sic pereant, quicunque tuo, rex optime, sceptro,
Qui premis imperio stellas, parere recusent!
Dixit; & heroës *Perfarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo sermone differere, nec initio proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερει, αἱρος Ἀδωνις. τι κε θειμεν;
Καλαυπλευθε, κοραι, και καλερεικεσθε χιτωνας.

alterum, moestum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλεμον, quod Latini *Neniam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versus Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potius numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοι αἱρεταστον, ut Horatiana illa,
Miserarum est neque amori,
& quae sequuntur.

utrumque nominant شاعر, nam vox آنی, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio 'Ανθολογίας libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodùm venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratosthenis* elegans epigramma de *Anastasiæ* cuiusdam obitu:

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαριτῶν ἔαρ ἦδυ μαραίνει
'Αμφὶ σοι ὀμοφαγῶν χειμα τὸ γερτεριῶν.
Καὶ σε μεν ἡρπασε τυμβος ἀπ' ἡελιωτιδος αἰγλῆς,
Περιπλον ἐφ' ἐνδεκατῷ πικρον ἀγυσταν ἐπῷ.
Σογ δε ποτιν γενετήν τε κακαῖς ἀλαωσεν ἀνιαῖς,
Οις πλεον ἡελιος λαμπες, Ἀνασασιη.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammatā flebilia; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitate insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولوة
يتيبة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فرقها غيرة منه الى الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

* Abu'l Ferege, pag. 303.

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, id-que plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخلان لو زرت قبرها
فقلت فعل غير الغواط لها قبر *

“ Dicebant mihi sodales, si sepulchrum ami-
cæ visitarem (curas meas aliquantulum
fore levatas),

“ Dixi autem, An ideo aliud præter hoc pec-
tus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm ele-
giæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè
erumpit *Amárab Al Yemani!*

رميٰت يا دهر كف المجد بالشلل
وجيدة بعد حسن الحلبي بالعططل *

“ O Fortuna, manum gloriæ exarescere fe-
cisti,

“ Et collum ejus, post ornamentorum pul-
chritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Perficum*, qui totam na-
turam luctuosam pingit ob regis cujusdam mag-
nifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنکست
فیروزه چرخ هر زمان بر رنکست *

“ Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;

“ Et ætheris gemma cærulea identidem colorum mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatissimè amplificat *Abu Beqr Al Dani* *,

وَمَا حَلَّ بِدَرِ التَّمَّ بَعْدَكَ دَارَةٌ
 وَلَا اظْهَرَتْ شَبَسٌ الظَّهِيرَةَ مِبْسَطًا
 تَكَادُ الْحَيَا وَالرَّيْحَ شَقَّتْ جَيْوِهَا
 عَلَيْكَ وَنَاحُ الرَّعْدَ بَاسِكَ مَعَالِمًا
 وَمِنْقَ ثَوْبِ الْبَرْقِ وَأَكْتَسَتِ الضَّحْيَ
 حَدَادًا وَقَامَ اَنْجَمَ الْجَوَ مَاءَتِهَا
 يُجَيِّبُ بِهَا الْهَامُ الصَّدِيُّ وَلَهَا
 مَا اجَابَ الْقَيَانُ الطَّابِرُ المُتَرْنِهَا
 كَانَ لَمْ يَكُنْ فِيهَا اَنْيَسٌ وَلَا تَقْيَ
 بِهَا الْوَفْدُ جَهَنَّمُ وَالْخَوَيْسُ عَرْمَرَمَا

“ At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“ Nec splendide ridet sol meridianus,

“ Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“ Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“ Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“ Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

* Apud Ebn Khalicân.

“ Respondent fibi rauçæ noctuæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non esset ei sodalis, nec convenienter
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerofa.”

Sed omnino dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما على معن وقولا لقبره
 سقتك الغوادي مربعًا ثم مربعًا *
 فيها قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للساحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف واريت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضفت حتى تصدعا *
 فتني عيش في معروفة بعد موته
 كما كان بعد السبيل مجراة مرتعا *
 ولما مضي معن مضي الجود فانقضى
 وأصبح عزنيين المكارم اجدعا *

“ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbræ.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sternoris beneficentiaæ cubile:

“Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “Quà terræ ac maria fuerunt plena!
 “Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrumpes.
 “Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virescit;
 “At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “Et nobilitatis fastigium resecatum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenseri possent; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوههم كانت تللا كالنبور *
 اهل السعادة والمحجبي وذو السيادة
 والوقور *

والمطفيوا بدر السماء والمخجلوا فيض
 البحور *

وسقتم ريح الغناء سفي الرمال يد الدبور *
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور *
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحرحت عنهم
 ستور *

تلقي الدنيا قد اشترت كالشمس من
سجف الخدور*

من كل ظبي احور او ظبية تزري بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*

وفدتهم مهيج الوري من شر احداث
الدهور*

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقوا وللأحداث
نور*

وحدايقا لرياضها علي حدايقها زهور*
بينهماهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*

والعمر غض والزمان مسلم لهم الامور*
واذا بساتي الموت فاجاهم بكاسات الثبور*
فسقى رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور*

تركوا فسيح قصورهم رغما الي ضيق
القبور*

وسقوا كuros فراقهم صبرا لكل شج غبور*

من شق حزنا جيبه ولفقدهم دق
الصدور*

لوكان ينفعه الرشا او كان يتجديه النذور*
لقد اهم ورعاهم ورعاهم رعي الحذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور*

ورعاهم دود البلي ورعاهم فري الجزور*
امسوا رميها في الثري وثروا الي يوم
النشور*

يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما بنور*
ينعي ويندب نالبها قبرا تناوشة الدثور*
ويهرغ الخدين في ترب براها كالدرور*
يدعوا فليس يجيده الا صدا صم الصخور*

“ *Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,*

“ *Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,*

“ *Qui lunam coeli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?*

“ *At dispersit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.*

“ *Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus laetitia ac lumen?*

“ Ab illis, cùm ablatum esset velum, & remota ab iis aula,

“ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;

“ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœlestes:

“ Vestiit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiarum;

“ Eosque redemit hominum spiritus à malis adversæ fortunæ.

“ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:

“ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;

“ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.

“ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum & grata protervitas,

“ Dum ætas vigebat, & fortuna iis rerum dominatum cedebat,

“ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,

“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes ad nihilum rededit.

“ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta compulsi;

“ Et pocula discessus eorum præbuit apsinthium unicuique amico dolore affecto,

“ Qui ob tristitiam finum lacerat, & ob eorum desiderium percutit pectus.

“ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,

“ Certè illos redimerent ac servarent & studiosâ curâ custodirent.

“ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac scientiarum;

“ Vesçitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pectora:

“ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad judicij ultimi diem.

“ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat;

“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod inva-
dit oblivio;

“ Et genas pulvere inquinant, quæ anteà fuerant margaritis
similes:

“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vi-
cesimâ *Haririi Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندی يا قوم حدیث عجیب
فبہ اعتبار للبیب الاریب *

رأیت في ریغان عمری اخا باس
له حد الحسام القصیب *

يقدم في المعرک اقدام
من يوقن بالفتک ولا يتربی *

فيخرج الضیق بکرّاته حتى
یرى ما كان ضنکاً رحیب *

ما بارز الاقران الا انتنی

عن موقف الطعن برمج خصیب *

ولا سها يفتح مستصعباً

مستغلق الباب منیعاً مهیب *

الا ونودی حين یسمو له

نصر من الله وفتح قریب *

هذا وكم من ليلة باتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد ويرشقته
 وهو لدى الكل المقدى الحبيب *
 فلم ينزل بيتنّه دهرة
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتى اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الرافي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المحب *
 وأص كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وها هو اليوم مسجى فهن
 برغب في تفكين ميت غريب *

- “ Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi
sumat auditor peritus & intelligens.
- “ Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio ar-
matum acuto & gracili.
- “ In certamen irruit, perinde ac si certus esset aliquid au-
dendi, & non pertimuit.
- “ His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod ob-
structum fuerat, pateret.

“ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnæ
 contentione sine spiculo sanguine imbuto;
 “ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlu-
 sam, formidabilem, excelsam,
 “ Quin clamatum sit, cùm id instituisset,
 “ Victoria à cœlo & præsidium appropinquit!”
 “ Prætereà quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus
 nitidis!
 “ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula,
     & ille ubique gratus fuit ac jucundus.
 “ Sed fortuna non desit fortitudinem illius ac vires eri-
     pere,
 “ Donec tempora ita eum affixerint, ut ab illo conjuncti-
     fimi amici decederent.
 “ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, &
     tumultuatus est medicus.
 “ Ensæ autem candidi illum vulnerabant, postea quām &
     ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respon-
     disset.
 “ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam qui-
     cunque vivit, miseriis temporis est obnoxius.
 “ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mor-
     tui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse vi-
 detur pulcherrimi illius * carminis de Sauli &
 Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انشني
 عن موقف الطعن برمج خصيبي

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione fine spiculo sanguine imbuto."

ex Hebræo redi videtur,

מדם חללים מhalb גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחר :

"A sanguine occisorum, à fortium virorum
adipe,

"Arcus Jonathani non rediit irritus."

Cum illius poematis omnium sermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integrum elegiam huic loco subjungere in versiculos distinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על במוותך

* Inscrifbitur etiam hoc poema קשת five *Arcus*; more Asiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione brevi, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Bcn Zoheir* vocatur modò *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, propterea quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

"Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur."

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس والليل, الفيل, الكوثر
&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt. Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum filium deflet, & cives suos *Beni Bâdr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו נבריות :
 אל תניזו בנת אל
 תבשוו בחותת אשקלון :
 פן תשומתנה בנות פלשטים
 פן תעלונה בנות הערלים :
 הרי בלבב אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נגעל ממן נבריות
 ממן שאל בלי מישיח בשםן :
 מודט חללים מחלב נכווים
 קשת יהונתן לא נשוג אחרו
 וחרב שאל לא תשוב ריקם :
 שאל יהונתן הנאהבים
 והנעימים בח'יהם :
 ובמוותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות נברו :
 בנות ישראל אל שאל בכינה
 המלבשין שני עם עתים
 המעליה עדי והוב על לבושין :
 איך נפלו נבריות בתוך המלחמה
 יהונתן על במתוך חלל :
 צר לי עליך אחיך יהונתן
 נעמת לי פאך נפלאתה
 אהבתך לי מאחאת נשים :
 איך נפלו נבריות
 יאבדו כל מלחמה :

Elegiæ hujus παραφρασιον quandam Græcam, quam,
 cùm essem peradoleſcens, contexui, liceat hoc
 loco apponere:

inscripta sunt ab Arabibus Dolorum Solatia, ut ait libri auctor
 هذه الأبيات تسمى بالعرب المثيرات للحزن
 شاعر

Nota est autem significatio vocis

'Ω μοι ἔγω, θανετην αἵρεσιν αἰπεινοισιν
 'Οφθαλμω λαοιο, δν' Ἰστραγλος ἀωτω;
 Κατθανετην εν ὄρεσσιν ἀκηδεε. συν τ' ἀρα κεινοιν
 Εἰ καλον, ἐι τιμην ἔτ', αἴγλαον ἐι τι πεφυκεν,
 Κατθανετην, ἐι λαμπρον χαριτεσσιν. κατθανε κεινοιν
 Συν τε φιλοφροσυνη, συν τ' ἀγλαιης γλυκοεσσης
 'Ανθεα, συν τ' ἀρετη και τιμη. Μη νυ τοι, ηχαι,
 Αισσομαι, ἀλλοδαποισιν εν ἀνθρωποις ψιθυριζης,
 'Αλλα σιωπηλη γ' ης κ' ἀψοφΘ, ὥδε νυ ετοι
 Παιδεις δυσμενεων και παρθενικαι βαθυκολποι
 Ουποτε κεν χαιροιεν εν ἀλεσειν, εδε γελωντες
 Συν τ' εὐηγγορια, συν τ' ἔχθοδοποις ἀλαλαμποι,
 Συν τε χοροσασιαισιν ἐπισκιζτων αναιδεις.
 'Ω ὄρος, ω σπηλυγλεις ανηδονοι, ω Γελεέα,
 Μηκετι νυν σιλεοι κεν αν' εὐπεταλον ύακινθον
 'Αλσατι δρεσος ἀργυρεΘ, μηδ' ὑγρον ιωτι
 Θρηνον αηδονιηες ἐπ' ἀκροκομιν κυπαρισση.
 'Τμιν ε' κεν ἀρεξα φεροι σαχυν, ε' γαλαθηγων
 Τετραποδων κε πλεον τελεθοι γενΘ, εδε κεν αρνει
 Παιζεσαι σκιρτων αν' ειαρινον λειμωνα,
 Ουδ' αρα κεν χιμαροι γ' ἐπιμηλαδεις, ἀλλ' αγαλακτοι
 Οιηεις, ἀλλ' ακυδοι κ' ασιν, κειναι γαρ αωτω
 'Ηρωων αθρησαν σιομενω θανεεσθαι,
 'Αθρησαν Σαυλον ριψασπιδα, ως τινα μηπω
 Χρισμενον βασιληα νεις ραθαμιγξιν ἐλαιιε.
 'Αμφω μεν καλω γ' ητην, αμφω δη κρατισω,
 'Αμφω θεσπεσιως δεδαημενω ἐκπολεμωσαι,
 'Αμφω νικησαι δ', ατ' ανεδραμον αιθερι δισσω
 Αιετω, η φλογοεντε δι' ἄρανε ηριπον ασρω,
 'Η τις αμα σκυμνω βλοστηρω θηρ, λυσσαλεος θηρ,
 'Εσπευσεν μακραις ἐνι χερμασιν, ωδ' αρα κεινω
 Εύτυκτεις κλισιας τε και αυλια δηιασκον.
 'Ω νυμφαι λειμωνιαδεις, κεραι ἐδοπηγχεις,
 'Ερπετε, παρθενικαι μαλακαιποδεις, ε' ρα χοροισιν
 Ουδει περιπλεκτοις ἀγανως ποσιν, ἀλλα γε πεπλων
 Αυετε περιφυρεων περονας, και αμυσσετε χερσιν
 'Αμβολαδις κεφαλας ξανθοτριχας, ηδ' αρα κολπης
 'Ασαγεις ἀργυρεις δακρυων αναδευετ' ἐερση

Αἰν' ὀλοφυρομέναι, καὶ γαρ τυν ἡδεα Σαυλε
 'Ομματα τοῦ ἡμέλουνε, σιδηρος ευνασεν ὑπνος,
 'Ος γ' ὑμιν χλανιδας χρυσειας, χρυσεα δωκεν
 Σανια, καὶ τα πεδιλα. τατ' ἐντεα, τας τ' αἱρα πορκας,
 Χρυσεα και φοινικι καλας δαιδαλλε χιτωνας,
 'Ος δ' ὑμιν θυσεντι κροκφ παραδωκεν ἐθειρας
 Φαιδρυναιν. μυρτοις τε και ειναδεσσιν ἐλαιοισ.
 Φιλτατ' Ιωναθανε φρεσι μοι ση μεν ἐσκεις ἴραννος
 Πελυ τι και περι των ἑτερων, σεο δη γλυκυφωνε
 Αιδη, και γηρευ, ὅποταν κλαιω τεον οίτου,
 Οισσι και μιθοι μελιηδεες ινδαλλονται.
 'Ηδη τι παρβενικας ὀχριζεμεν, ἥδη τι νυμφων
 Στηραμενων χορον εύξυν ευ αλσεσιν ψιασασθαι,
 'Ηδη τι συριζειν λιγεως, αλλα 8δ' ὀχρισυς,
 Ουδε χοροιτυπιαι κεν εν αλσεσιν, ε συριγιες
 'Ηδεα δη τελεθεσιν, ἵπει σεο φιλταθ', αιμαρτον.
 Ουκ αρ' ιτ' γελιον παλιν ὀψετον αιμοι, ιταιρω.
 Κεισθον ΙωναθανΘ και ΣαυλΘ χρυσεοπηληξ,
 'Οφιαλμω λασιο, δυ' Ισραηλις αωτω.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cuius finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem dissimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitataissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipſi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σκολια, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Supersunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haaramaal* à Resenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Argum* sententiae sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Præterea, etiam nunc (ut ab homine Syro audivi) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiae plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Risus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالحليب ليس له رائحة
فكيف يرى الحال اللبن

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Perficum* de Fortunæ inconstantiâ,

اين فلك همچو شيشه ساعتست
ساعتي زير و ساعتي زيرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,

“Quod unâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& iastichon illud,

دنیا مثال بحر عیق است پر نهنگ
آسوده عارفان که کرقتند ساحلی
دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
زهار بد مکن که نکردست عاقلی

“ *Hujus vitæ cursus similis est mari profundo crocodilorum pleno:*

“ *Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui littus occupant!*

“ *Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cōtuum (ejus causâ) turbes;*

“ *Cave: ne malefacias; sapientis enim non est.*”

&c,

ما كان ذلك العيش الا سكرة
لذاتها رحلت و حل خمارها *

“ *Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cuius dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.*”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia appellari debent, quàm præcepta, seu versûs morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصہت فالزم ولا تنطق بلا سبب

ان المعلل والاكثر في تعب *

فان ظننت ان النطق من ورق

فاستيقن ان الصہت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne ideò sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,
“ Hoc scito, silentium esse aureum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وأن المرأة لم يحيي بالعلم قلبها
فلبيس لها حتى النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectio.”

& illa de humanarum rerum contemtione,

ای دل ازین جهان دلazar درکذر
وز تنکنای کنبد دوار درکذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشای دیده بر همه ازار درکذر

از بحر غم زحرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور زکوهر شهوار درکذر

“Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
“Et ab angustiis cœli convertentis recede:
“Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
    decent;
“Oculum aperi; ab omni molestiâ recede:
“In tristitiae mare avaritiæ causâ, ut urinator
    madidos habens oculos,
“Ne te immegas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
per illustri *Shemselmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
والعيش سطران ذا امن وذا حذر*
قل للذی بصروف الدھر عیّرنا
هل عاند الدھر الا من له خطر*
اما ترى البحر تعلو فوقه جيف
ويستقر باقصي قعره الدرر*
اما ترى الريح اذ هبت عواصفه
فليس يتصف الا عالي الشجر*
وكم على الارض من خضر ویابسة
وليس يرجم الا من له ثهر*

وفي السماء نجوم ما لها عدد
 وليس يكشف الا الشميس والقمر *
 احسنت ظنك بالايمان اذ حسنت
 ولم تخف سوف ما يأتي به القدر *
 وساملك الليالي فاغترت بها
 وعند صفو الليالي يحصل القدر *

“Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
 “Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
 “Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
 “An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
 “Annon vides mare in cuius superficie feruntur cadavera,
 “At resident extremo in fundo margaritæ?
 “Annon vides, ut venti spirent vehementes?
 “Sed nullas frangunt præter altas arbores.
 “Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
 “At lapidibus nullæ petuntur, nisi ex quæ fructûs affe-
 tant.
 “In celo autem sydera sunt innumera;
 “Sed defeculum non patiuntur præter solem ac lunam.
 “Præclarè de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
 “Et nihil timuisti, nisi quod cum potentia aliquâ veniret:
 “Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
 “Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عهن تفارقه
 وانصب فان لذيد العيش في النصب
 ما في المقام اري اعزّا ولا ادبا

من غربة فدع الاوطان واغترب *
 اني رايت وقوف الماء يغسده
 ان ساح طاب وان لم يجر لم يطب *
 والشيبس لو وقفت في الفلك دايه
 ملها الناس من عجم ومن عرب *
 والبدر لو لا أقول منه ما نظرت
 اليه في كل حين غير مرتعب *
 والاسد لو لا فراق الغاب ما افترست
 والسمم لو لا فراق القوس لم تصب *
 والتبر كالتبين ملقا في معادنه
 والعود في ارضه نوع من الخطب *

“ Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquistis,

“ Et locum muta, nam in loci mutatione constat vita sua-
 vitas.

“ Nihil video magis eximum ac præclarum

“ Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.

“ Video aquam stagnantem putrescere,

“ Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.

“ Quod si perpetuò sol in cœlo restaret,

“ Cum Persæ tum Arabes eum fastidirent.

“ Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præ-
 ter molestiam proficiisci.

“ Si leo sylvam non relinqueret, prædam non disperperet,

“ Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attinge-
 rent:

“ Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,

“ Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum
 est commune.”

Quorum similes sunt illi Persici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هر کنر
هر کجا کند مقام کنده شود

“ *Quicunque peregrinatur, jucundus est,*
“ *Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:*
“ *Nihil est aquâ nitidius,*
“ *At si diù stagnat, fit putida.*”

Et illi,

بچرم خاک و بکردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست زسفر
سفر هر بی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست داد استاد هنر
درخت اکر متحرک بودی ز جای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ *Terræ globum & cœlum intuearis neceſſe
est:*
“ *Ubi eſt illa ob quietem, ubi hoc ob motum?*
“ *Peregrinatio viri adjutrix eſt, & nutrix dig-
nitatis,*
“ *Peregrinatio opum theſaurus eſt, honorem
emit:*

“ Arbor, si de loco in locum mouere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Tufcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارسي بر خاطر که غم دن خارخاري او مليه
 قاني بر رخ کم حوادث دن غباري او مليه *
 بو کلستان جهانه سرتسر قلدم نظر
 کورمدم بر کل که خارجان کناري او مليه *
 نیچه بیلدر ایلرم بن بو خراباتي طواف
 ایچمدم بر باده کم هرکنر خباري او مليه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida trif-
 titia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non
 obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum
 contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina
 animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausí, quod non se-
 cuta fit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec
 ineleganter, Ali Chelebi,

هیچ بر مشام کلشن عالم دن بی خار جفا

بوي وفا استشمام اتپيش در وصغار وکبار
دست ساقی روزکاردن بي خهار باده
خوشخوار ایچپيش در*

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
“ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
“ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
“ tunæ fine crapulâ dulce vinum bibere con-
“ ceditur !”

Non minus elegantes sunt hæ sententiae Persi-
æ:

مخالف نکردد بجان دوستدار
مغیلان نیارد بجز خار بار
زاعدا نجوید وفا هوشند
که ریحان نروید زتخم سپند
ندید از نی بوریا کس شکر
که کوهر بکوشش نکردد دکر
کسی را که باشد بدی در نهاد
نیارد بجز مکر وتلییس یاد

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
“ Sed acacia nihil præter spinas affert;
“ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
“ Nam à colocynthidis femine herba odorata
non crescit:

“ *Ab arundine storeis aptâ nemo saccharum
vidit,*
 “ *Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:*
 “ *Quicunque indolem habet pravam,*
 “ *Nullos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”*

Et illæ *Haririi* in *Mekáma* decimâ nonâ:

لا تايßen عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلكم سبوم هب ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مكرورة تنشأ فاض محل وما
سكب *

ودخان خطب خيف منه فبا استبان له
لرب *

فاصبر اذ ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لاتحتسب

“ *In rebus asperis ne desperes lætitiam videre
quæ curas depellat;*

“ *Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesserunt?*

“ *Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquam imbres effuderint?*

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adversa est fortuna,
nam tempus miraculorum pater est;

“ Et à Dei spiritu bona spera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Perſæ* de
officiis ac virtutibus. Sádii poesia ferè tota est
moralis; nec minus in Asiâ celebratur libellus,
quem contexuit poeta Perficus *Sbeikh Attâr*, &
Pendnama پندنامه inscripsit: hujus libri caput
apponam, *de avaritiâ distingendâ*.

در بیان ملامت بخیلان
سه عالمت ظاهر آمد از بخیل
با توکویم یاد کیرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وزبایی جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بکزرد چون باد و کوید مرحا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس نخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب ازوی بجوی

“ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
 memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ sodali cuipiam & amico it ob-
 viam,
 “ Præterit venti similis, & *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
 cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
 habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perspiciet lector libellum hunc *Perficum* aureolo
 Theophrasti περὶ Χαρακῆς opusculo esse persimi-
 lein.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci Λίνες vocabant, vel Μυθες; cuiusmodi est illa
Archilochi,

* Εξεω τιν' ὑμιν αἰνον, ὡ Κηφυκιδη,
 'Αχνυμενη σκυταλη,
 Πιθηκος γει θηριων αποκριθεις
 ΜενΘ-άν ἐσχατιην.
 Τῳ δ' αραγ αλωπηξ κερδαλη συνηντετω
 Πυκνον ἔχετα νοον —

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium Περὶ διαφορῶν λεξεῶν.

Pulcherrimam fabellam Persicam de *Modestia*
Iaudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis
gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi usus
quod سجع vocatur :

ذَكَرَ بَعْضُ الْحَكَمَاءِ وَذُو الْفَضْلِ مِنَ النَّبَلَاءِ
 أَنْ كَانَتْ قَطْرَةً مَاءً سَقَطَتْ مِنَ الْغَهَامِ الْمَدَرَارِ
 الَّتِي لَيْجَ الْبَحْرِ الْزَّخَارِ وَمَا رَأَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا
 اصْطَدَتْ فِي الدَّرَدُورِ الْهَيَاجَ حِيرَتْ
 وَضَعَضَعَتْ حَتَّى اطَّالَتْ ثُمَّ حَسِرَتْ وَقَالَتْ يَا
 لَيْ مِنْ يَوْمِ قَطْمَرِيْرِ صَرَتْ فِيهِ أَقْلُ مِنْ
 الْقَطْمَرِ وَلَوْ كَنْتْ بِالْمَسْنِ فِي الْمَزْنِ الْهَامِعِ
 نَضِيرًا فَانِي الْيَوْمُ لَمْ أَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا وَبَيْنَهَا
 هِيَ مَسْتَحِيرَةٌ وَإِذَا بِهَا مَسْتَنِيرَةٌ فَقَدْ كَسَاهَا
 الرَّحْمَنُ ثَوِيًّا مِنْ شَرْفِ وَحْطَهَا إِلَيْ صَدْفِ
 فَصَارَتْ لَوْلَوَةٌ يَتِيَّةٌ وَهِيَ الَّتِي إِنْ عَلَى
 قَاجَ السُّلْطَانِ كَرِيَّةٌ وَهَذَا مِنْ صَهِيمِ الْوَصَائِيَا
 وَالْزَّبَدُ فَاعْتَبَرَ مِنْهُ يَا إِيَّاهَا الْحَبِيبُ وَاجْتَهَدَ

“ *Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,*
 “ *Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-*
 “ *ris æstuantis gurgites cecidisse: cùm autem*
 “ *fluctus vidisset in vasto vortice furentes, at-*

* Vide *Chardin*, *Itin. Pers.* vol. iii. p. 189, 4to. Amst.

“ tonita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “ tacuit, tum flebiliter suspirans, “ Hei mihi,
 “ inquit; O diem infaustum; in quo facta
 “ sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “ quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “ hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “ verecundans effudit, facta est subitò splen-
 “ didissima; nam divinum numen, modeſ-
 “ tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “ lavit, & in concham depositit, ubi in mar-
 “ garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “ regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “ præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “ exemplum sume, O amice, & ut quæm ve-
 “ recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput, quæ ab *Ad-
disono* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*; sed legi eam nuperrimè in *Sadii* opere perfectissimo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à *Sadio* ipso, poetâ, si quis alias, ingenioso, inventam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo, cum meâ, qualiscunque sit, versione:

یکی قطره باران از ابری چکید
 خجل شد چو پهنای دریا بدید
 که جای که دریاست من کیستم
 کر او هست حقا که من بیسم

چو خودرا بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لولو نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

“ Gutta pluviae à nube cecidit ;
 “ Pudore affecta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsum oculo contemptus intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit :
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illuſtris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 E nube in æquor lapsa pluviae guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui fineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quò me repentè, ah! quò redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu ;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio :
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poëſi Amatoria.

NECESSE est omnino jucundissima poëſis sit ea, cuius materia suavissimus fit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor: quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius; si ex benignâ voluntate purâque amicitiâ, nihil aut utilius aut honestius: nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poëmatis genus habuerit ad amoris affectûs expounding idoneum: ipsi Peruviani cantilenas habent non amatorias solum, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectus. Proditum est etiam memoriæ, * Odinum illum, non heroa solum, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versus quosdam amatorios scripsisse, eosque cum Amri'lkeisi Moallaka valde congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam Italorum, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poesis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minus vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardianum* amatoriæ poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versus contexuisse,

† Ἐγως με δ' αὐτε Κυπρίδῳ ἐκάτι
Γλυκυς κατειών καρδιαν ιανει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est Ciceronem dixisse *Rheginum Ibicum* maximè omnium amore flagrassè, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἐγι μεν αι τε Κυδωνιαι μαλιδες
Ἀρδομεναι ἕσαν ικ ποταμων, ινα παρθενων
Κηπῳ ακηφατος, αι τ' οιγανθιδες
Αυξομεναι σκιεροισιν ὑπ' ιρνεσι
Οιραγεοις θαλεθεσιν. Ἐμοι δ' ἐγως
Οιδεμιαι καταχοιτος ὠραν τε

* Vide libellum *Haavamaal à Resenio* editum. Hafniæ 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Τόπος εροπας φλεγων
Θρησκιες Βορεας αισσων
Παρα Κυπριδος αζαλεαις μανιαις
Ερεμνος εθαμβησε, κραταιος
Παιδοθεν φυλασσει εμας φρεγας.

Quid de Amore gravissimi senserint Philosophi,
ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδευμα δ' Ερως σοφιας, αισετης,
Πλειστον ύπαρχει, και προσεμιλει
Ούτος ο δαιμων παντων ηδις
ος εφι θνητοις, και γαρ αιλυπτον
Τερψιν τιν' εχων, εις ελπιδ' αγει,
Τοις δ ατελεσοις των τυδε πονων
Μητε συνειην, χωρις δ' αιγριων
Ναιοιμι τροπων.
Το δ' έραν προλεγω τοισι γεοισιν
Μητοτε φευγει,
Χρησθαι δ ορθως οταν ελθη.

Libet hic subj' cere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
verè magnificentum :

* Χρην με κατα καιρον
Ερωτων δρεπεσθαι,
Θυμε, συν ηλικια.
Τας δε Θεοξενις ακτινας
Προσωπε μαρμαριζοισας δρακεις
Ος μη ποθω κυμαινεται,
Εξ αδαμαντος, ηε σιδαρε,
Κεχαλκευται μελαιναν καρδιαν
Ψυχρα φλογι. Προς δ' Αφροδιτας
Ατημασθεις έλικοβλεφαρε,
Η περι χρημασι μοχθιζει
Βιαιως, η γυναικειω θρασει

* Vide *Athenæum* ibidem,

Ψυχραν φορειται πασαν ὁδον
 Θεραπευων. 'Αλλ' ἐγω γ' ἔκαπι
 Τας καρος, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τυχομαι, εὐτ' ἀν ιδω
 Παιδων νεογιον εἰς γέαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De *Anacreontis* ac *reliquorum carminibus* nihil dico, utpote quæ sint satis nota, & *venustiorum hominum*, ut ait *Catullus*, memoriâ dignentur. Ad *Asiaticos* igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis *Arabibus*, de quibus suprà dixi, spicula solum & gladios cordi suisse: iidem enim saepe fuerunt bellatores ac rimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio saepè præliorum discrimine amicarum recordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos, Sic *Abu'l Ata Es'sindi* amicam alloquitur,

ذَكْرَتْكَ وَالْخَطْبِي يَخْطُرُ بَيْنَنَا
 وَقَدْ نَهْلَبَتْ مِنْنَا الْمُتَقْفَةَ السَّهْرَ *

hoc est,

“ Tui recordabar, cùm spicula inter nos vibrarentur,

“ Et fusi jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

وَلَقَدْ ذَكْرَتْكَ وَالرَّمَاحَ نَوَاهِلَ
 مِنْيَ وَبِيَضِ الْهِنْدِ تَغْسِلُ فِي دَمَيْ *

نوددت تقبيل السيف لانها
لمعت كبارف شغرك المتبسم *

“ *Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore*

“ *Potum haurirent, ensesque Indici in san-
guine meo se lavarent;*

“ *Ardenter autem cupiebam gladios osculari,
ut pote qui*

“ *Splenderent, instar dentium tuorum, dum
subrides, fulgurantium.”*

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat, carmina omnia, sive de rebus bellicis, sive de viri illustris laudatione, ab amicæ descriptione ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وَفِيْهِنْ مَلَحِي لِلطَّيْفِ وَمُنْظَرٌ
أَنِيقٌ لِعَيْنِ النَّاظِرِ الْمُتَوَسِّمِ *

“ *Inter eas verò fuit quædam delicate ludens,
vultu*

“ *Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”*

Elegiæ autem * *Amri'olkeisi* & *Lebidi* totæ ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab Ebni Zobeir* carmen, cuius hoc est initium admirabile:

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يقد مكبول *
 فها سعاد غداة البين اذ رحلوا
 الا اغن غضيض الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسست
 كانه منهمل بالراح معلول *
 شجت بذى شbum من ماء مخبيبة
 صاف بابطح اضحي وهو مشهول *
 تنغي رياح القذا عنه وانخرطه
 من صوب سارية بيض يعاليل *

“ *Abiit (amica mea) Soâda, & cor meum hodiè dolore per-*
citum (relinquitur),
 “ *Amore consequtum, & vinculis constrictum, à quibus*
nulla est redemptio.
 “ *Soâda autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),*
 “ *Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem,*
demisso vultu, oculis nigris prædictus :
 “ *Nudabat dentes splendidissimos cùm subrigeret, veluti*
vas effet aquarium, idque vino temperatum,
 “ *Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,*
 “ *Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,*
 “ *Cujus sordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent*
 “ *Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”*

Amatoriis carminibus constat caput quartum
libri *Hamasa* (cui respondet Ἀρθολογίας Græcæ
pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ insimulat: deinde cupid, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitatur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versūs in *Amorem* & *Laertio* citati:

'Εγδοιη μοι Σύμος, ὁ τοι γενθός αἰμφίβοητον,
'Η σε θεων τον πρωτον ἀειγενεων, ἔρος, οὐπω,
Των ὕστερος τε παλαι βασιλεια τε παιδας
Γεινατο νιξ, πελαγεσσιν ὑπ' εύρεος Ὄχεανοιο.
'Η σε γε Κυπριδόνια via περιφρονος, γέ σε γαῖης
'Η αγεμων. Τοιος συ κακα φρογεων αλαλησαι
'Ανθρωπων, ηδ' ἐσθλα, το και σεο σωμα διφυον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustris Ebn Feras,

يا معاشر الناس هل لي
مها لقيت مجبر*
اصاب غرة قلبي
ذاك العزال الغزير*
وعمر ليلى طويل
وعمر نومي قصير*

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatum longum reddit, somni
verò breve.”

& alius,

وَمَهْرَفْ غَنْجِ الشَّهَادَلِ ازْعَجَتْ
* قَلْبِي مَحَاسِنْ وَجْهَهُ ازْعَاجَأَ

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultūs
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitia exultat, ut Scifo’ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يَا لَيْلَةَ لَسْتَ اَنْسِي طَبِيبَهَا اَبْدَأَ
كَانَ كُلُّ سُرُورٍ حَاضِرٌ فِيهَا *
بَاتَتْ وَبَاتَ وَبَاتَ الرَّقْ ثَالِثَنَا
حَتَّى الصَّبَاحِ تَسْقِينِي وَاسْقِينَا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivis-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiae genus aderat;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentius in amicas invehunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

اکرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصح مقبول *
 لكنها خلة قد سبیط من دمها
 فجع وولع واحلاف وتبديل *

“ Ah ! quām dulcis esset amor ejus, si fidem
 servaret, aut si amicitiam sinceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipue Asiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfō'lafrār* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسهوا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقيح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبر في الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبٌّ الي حبيبه وحامل كل شکوی علیل
الي طبیبه *

“ Per me maturescunt fructūs, per me splendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & spirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus sum amatorum ad ami-
“ cos, & depresso ægritudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentissimè utitur *Hafex*, cuius pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اکر کذری اقتدت بکشور دوست
بیار نفحه از کیسیوی معنبر دوست

“ Zephyre, si per amicæ meæ mansionem
transire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
bus (ambarcis).

بچان او که من از شکر جان بر اذشانم
اکر بسوی من آری بیامی از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertuleris.”

اکر چنانچه در آن حضرت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ *Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,*
“ *Affer saltem ad oculos meos pulverem ab*
“ *amicæ domicilio.*”

من کدا و تهنا ی وصل او هیهات
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ *Equidem miser sum, & adventum ejus*
“ *peto: ah! ubinam*
“ *Oculo meo videbo vultūs amici simula-*
“ *chrum?*”

دل صنویریم همچو بید لرزانست
حضرت قد وبالای چو صنویر دوست

“ *Cor meum excelsum, tanquam salix, tremit,*
“ *Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ*
“ *pino similis.*”

اکر چه دوست بچیزی نهیخرد مارا
بعالی نفروشیم موی از سر دوست

“ *Tametsi amica nos nihil æstimat, tamen*
“ *Orbem terrarum non permutemus crine il-*
“ *lius capitis.*”

چه باشد ارشود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام وچاکر
دوست

“ *Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
liberum,* ”

“ *Si Hafez dulciloquus amicæ servus et mi-
nister esse cogatur?* ”

In hoc amatorio genere regnum propè sibi vindicant *Perſæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus tantùm, verùm etiam antiquis illis *Arabiæ* cultoribus, qui nondum feritatem exuissent. In libro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum plenissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سالمي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
يتجشها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
والبيصن يرفلن كالدمي في الريط
والذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتني للدهر والدهر ذو
فنون

والعسر كاليسرو الغني كالعدم والحي لامنون

“ Epulæ nimirùm, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spa-
tium depresso vallis ;
“ Et puellæ candidulæ, delicate incedentes, tanquam sta-
tuæ eburneæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velataæ, studiosè custoditæ ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
rularum :
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ servit ;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt : & quicunque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potius imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis :

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas :
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ :
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargicr soporis :
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juventas ;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicunque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Desperamus asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثنا، والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè scmpor ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, sive adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parcius, propterea quod humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poesios
quasi fons est ac principium divinæ beneficentiae
ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ
naturâ ortum coniunctum habuit. Possimusne
nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum
dignissimus contemplator, cùm primò hoc orna-
tissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc
solem dierum ac tempestatum moderatorem,
hanc cœrulei ætheris placidissimam serenitatem,
hanc denique terram universam, florum, herba-
rum, atque arborum varietate distinctam, aspex-
isset, instinctu quodam poetico incenderetur, &
in cantum incitatissimum prorumperet, quo ho-
rum omnium architectum & rectorem laudaret?
Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem
verni temporis descriptionem, sex habet versicu-
los pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبا
له نفس نشرة صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يغوح
كها يفعل الغاقد الواحد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكي الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقاح
وقد هزة البارق الراعد

ووافي الربيع بهعني بديع
 يتوجه وردة الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعك يا جاحد
 وكل للايه ذاكر
 مقرّ له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدلّ على انه واحد

“ Nonne sentis dulcem auram, à cuius halitu odor afflatur ;

“ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum perditum inveniens ?

“ Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur agitatus ramus,

“ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos nubes fulgurans & tonans discutit ;

“ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur rosa adveniens :

“ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua comoda, incredule,

“ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum laudant, illi gratias agunt ;

“ In unâquaque enim re signum est, ostendens illum Unum esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *pœsis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroës laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poeseos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subjecere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licet ab Athenæo † in quatuor παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodo ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενει, ανασσ' Αθανα,
Ορθε τανδε πολιν τε και πολιτας,
Ατερ αλγεων τε και σασεων,
Και θανατων αωξων. Συ τε και, Πατερ.

Πλετε μητερ' Ολυμπιαν αειδω
Δημητρα σεφανηφοροις την ωραιας.
Παι Διος, Περσεφονη, χαιρετον,
Ει δε τανδ' αιμφεπετον πολιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδον παρα μονοις Αρκασι πρωτον μεν οι παιδες ἐκ νηπιων αδειν ἐθιζονται κατα νομος της ὑμνως και παιανας, οις ἐκαστοι κατα τα πατρια της ἐπιχωριας ἤσωας και θεος ὑμνωσι.

† Lib. xv.

Ἐν Δγλῷ ποτ' ἐτίκτε τεκνα Λατῶ,
Φοιβον χρυσοκομαν ἀνακτ' Ἀπολλῶν,
Ἐλαφηβολον τ' ἀγροτεραν Ἀρτεμιν,
Ἄ γυναικῶν μεγ' ἔχει κρατός.

Ω Παν, Ἀρκαδίας μεδῶν κλεεννας,
Θρυγγα, Βρομιας ὄπαδε νυμφαις,
Ιω Παν, ἐπ' ἐμαις εὐφροσυναις,
Ταις δ' αιοιδαις α'ει κεχαργημενός.

De Persarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομενε βέργε, προσωπον
Χει θεμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meā quidem sententiā, est à Caab Ben Zohier scriptum; cuius versūs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quām magna hæc est leonis descriptio, quem sc̄ minus timere ait quām Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكونه
ببطن عثر غيل دونه غيل

يَعْدُ فِي لَحْمٍ ضَرَّاغَامِينَ عَيْشَهُمَا
 لَحْمٌ مِنَ الْقَوْمِ مَغْفُورٌ خَرَادِيلُ
 اذَا پِسَاوَرْ قَرْنَاً لَا يَحْلُّ لَهُ
 اَنْ يَتَرَكَ الْقَرْنَ الْاَوَّلُ وَهُوَ مَغْلُولٌ
 مِنْهُ تَظَلُّلٌ سَبَاعُ الْجَوْضَامِرَةِ
 وَلَا تَهْشِي بَوَادِيهِ الْاَرْجِيلُ
 وَلَا يَزَالُ بَوَادِيهِ اَخْوَثَقَةً
 مَطْرَحٌ الْبَرُّ وَالدَّرْسَانُ مَاءُ كَوْلُ

(Magis illum timeo) “Quām leonem leonum, qui habitat
 “In valle *Attbari*, ubi sylva est sylvæ imposita;
 “Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur
 “Carne hominum, in pulvere volutatâ & consciâtâ:
 “Cùm in hostem insiliat, non licet ei
 “Hostem relinquere, nisi priùs vinciatur.
 “Ob illum leones solitudinis manent taciti,
 “Neque in valle illius pedites ambulant.
 “At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros con-
 fidentissimus
 “Projectis & armis & vestibus devoratur.”

Deinde ad Mohammedem transit, elatissimâ usus
figurâ,

اَنَّ الرَّسُولَ لِسَيْفٍ يَسْتَضَأْ بِهِ
 مَهْنَدٌ مِنْ سَيْفِ اللَّهِ مَسْلُولٌ

“Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,
 “Indicus, ex ensibus Dei, nudatus.”

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poezeos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumeræ sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بَيْنَ الْمُلُوكِ السَّابِقِينَ وَبَيْنَهُ
 فِي الْفَضْلِ مَا بَيْنَ الثَّرَابِيِّ وَالشَّرِيِّ
 وَبِكُلِّ أَرْضٍ جَهَةٌ مِنْ عَدْلِهِ
 الصَّافِي اسْأَلْ نَدَاهُ فِيهَا كُوثُرَا
 عَدْلٌ يَحْلِمُ الْذِيْبُ مِنْهُ عَكْيٌ الطَّوَيِّ
 غَرْثَانٌ وَهُوَ يَرِي الْغَزَالَ الْأَعْفَرَا
 يَعْفُوُ عَنِ الذَّنْبِ الْعَظِيمِ تَكْرِمًا
 وَيَصْدُّ عَنِ قَوْلِ الْخَنَا مُتَكْبِرًا
 لَا تَسْبِعُنِ حَدِيثَ مَلَكٍ غَيْرَهُ
 يَرُوِي فَكِلَ الصَّيْدِ فِي جَوْفِ الْفَرَا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram,

“ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœ-
 lestis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ mansuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Esuriens, licet hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur*.

Similiter *Ferdusi* de rege Persarum, priu-
 quâm ab illo lacestitus esset injuriis:

جهاندار مکهون شاه بزرگ
 بآپش خور آرد همیش وکرک
 زکشپیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کوک لب از شیر مادر شست
 بکهواره مکهون کوید نخست
 ببزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک ازدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر رآب وزمین پر نکار
 زابر اندرون آمد به هنکام نم
 جهان شد بکردار باغ ارم

“ Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 “ Ad cuius aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 “ A Cashmîrâ usque ad Sinensem oceanum
 “ Reges illius laudes itcrant.
 “ Cùm infans labium matris laete lavat
 “ In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert.
 “ In convivio cœlum est liberalitatis,
 “ In prælio, belli leo est, imò draco:
 “ Ab ejus magnificentiâ orbis terrarum verno horto similis est,
 “ Aër pluviâ plenus est, & terra ornamenti plena:
 “ A nubibus debito tempore cadit ros,
 “ Et terræ orbis *Iremi* hortulos resert.”

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdcl* filios pari
yenustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملک يقود الي الاعدی عسكرا
 من كل وضاح الجبین تخاله بدرأ
 وان شهد الوغی فغضنفرا
 قوم ذکروا اصلا وطبيوا محتدا
 وتدفقوا جودا وراقو منظرا
 متقدم حتى اذا النفع انجلی
 بالبيض عن سبي الحریم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنھل
 ما لم يكن بدم الواقع اصرا
 يغشوا الي نار الوغی شغفا منه
 وبجل ان يغشوا الي نار القری

“ Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 “ Rex est, qui in hostes exercitum ducat ;
 “ Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
     illum esse putares lunam,
 “ At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem :
 “ Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 “ Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultûs.
 “ Irruunt, cùm elucetat aliqua utilitas
 “ Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinent.
 “ Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 “ Quæ hostium sanguine non tingatur.
 “ Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 “ Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant.”

Nobilissima sunt in hoc genere *Abîl Ola* carmina, cujus exultans & quasi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quam Græcæ poeseos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus clatissimi poematis illustriores quasdam virtutes exponam. Seipsum initio alloqui videtur, & sententiarum seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur; mulieres quasdam inducit de causâ itineris percontantes: “ Respondimus, inquit, *Saidum petimus*; & fuit illis nomen principis fausto “ omni;”

سالن قتلنا مقصداً بسعيد

فكان اسم الامير لهن فالا

Said enim fortunatum significat,

Tum, ad principis laudationem facili aperto
aditu, in elatam animi exultantium erumpit, &
in hos magnificos versūs sese effundit :

مَكْلُفٌ خَيْلَهُ قَنْصُ الْأَعْدَادِيِّ
وَجَاعِلٌ غَابَهُ الْأَسْلُ الْطَّوَالِ
تَكَادُ قَسْيَهُ مِنْ غَيْرِ رَامِ
تَهَكَّنُ فِي قُلُوبِهِمُ الْنَّبَالَا
تَكَادُ سَيْوَفَهُ مِنْ غَيْرِ سَلِ
تَجَذَّدُ إِلَيْ رَقَابِهِمُ اِنْسَلَالَا
تَكَادُ سَوَابِقُ حَوْلَتِهِ تَغْنِي
عَنِ الْأَقْدَارِ صَوْنَانَا وَابْتِذَالَا

“ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,
“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.
“ Parum abest, quin arcus ejus nondum flexi
“ In illorum cordibus sagittas figant.
“ Parum abest, quin enses ejus non districti
“ Ad illorum colla properanter accedant.
“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,
“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris
potentissimi, describit. Hinc ad amores suos,
more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ
imagine adumbrat. Tempestatem describit ac
fulgura: morales quasdam sententias, ut Pin-
darus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis insimulat; iisque *Saïdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cuius fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & post nobilem gladii *Prosopopæiam*, variasque laudationes, poema claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descrip-
tio, quàm audax, quàm magnifica!

محلی البزد تحسیبه تردي
نجوم اللیل واتتعل الھلا
مقیم النصل فی طریق نقيض
یکون تباین منه اشتکالا
تبین فوقه ضخماح ماء
وتبصر فیه للنار اشتعالا
غراراہ لسانا مشرفي
یقول غرایب الموت ارجحالا
اذا بصر الامیر وقد نصاه
باعلي الجو ظن علیه آلا
ودبّت فوقه حمر المانيا
ولكن بعد ما مسخت نھالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putas

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

“ *Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam quandam habet,*
 “ *Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo;*
 “ *Fulget enim super eâ aquæ splendor,*
 “ *At vides in eâdem ignis scintillas.*
 “ *Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,*
 “ *Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.*
 “ *Cùm circumspiciat princeps, eumque ensem educat*
 “ *In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;*
 “ *Et repunt super illo purpureæ mortes,*
 “ *Posteaquàm in formicas mutatæ fuerint.”*

Sanguinis guttulas lento motu per gladium desfluentes cum formicis comparat. Illâ autem figurâ, “ *repunt super illo purpureæ mortes,*” nihil esse potest conceptu difficilior, nihil incertius aut magis terribile, & ob eam ipsam causam, ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

LESSON

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyram* vocant, veteres *Iambos*; propterea quod illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατέρ Λυκαμένα, ποιειν έχρατω τοδε;

Τις σας παγηειρε φένας;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilocho sumpsit: nam Hephaestion, de versu daetylico tetrametro loquens, addit ω πρωτῷ ἐχρησατο Ἀρχιλοχῷ ἐν Ἐπωδοις. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

‘Ως οἱ μεν ἀγεις Βεπαλῷ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitius in poetarum chorūm *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quod si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solūm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omnino reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Ceterum, utut se habeat res, non minus in hac poesi quam in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cum quâdam etiam sentiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi haec timidi cuiusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لَحَّاكَ اللَّهُ مِنْ رَجُلٍ جَبَانٍ
وَلَا اسْتَقْتَكَ غَادِيَةٌ تَدَاهَا
وَلَا جَادَ السَّحَابُ دِيَارَ قَوْمٍ
تَحْلِّ بِهَا وَلَا اخْضُرَتْ رِبَاهَا

لَبِسْتَ مِنْ الْمَذْلَةِ يَا ابْنَ بَدْرٍ

ثَيَارًا لَا تَغْيِرُ مَا تَلَاهَا

“ Eradicet te Deus, ignave miles;
 “ Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “ Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “ Ubi tu commoraris, neu virescant eorum colles!
 “ Induisti, O fili Bader, ignominiae
 “ Pallium, nec te deferent illam secuturæ miseriae.”

Hujus libri quartumdecimum solummodo volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi deesse putem. Ita sanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non vereat eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximus, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Mcallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Abla regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amári, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره دع هوي الخود الرداح
 ودع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعدادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان ترها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السهر الرماح
 وعبلة طبية تصطاد اسدآ
 باجفان سقيهات صاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتى
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جهعاً
 وجيفت الروابي والبطاح
 وصرت لك كل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 انت لنا ماثواب حرير
 ضحكن عليك وأكثرن المزاح
 ومذ وافيتنا وأنناك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابغا عليك الا احتقاراً
 بقدرك اذ رجعت كمستراح
 رأتك عبيلة مرمما طريحاً
 ومن معها من الخود الرداح
 وعترة الغوارس ليث غاب
 يصلوّل وفي العطا بحر السماح
 ونحن كأننا زهر ذكري
 بانفاس البنفسج والاقاح

علاه البدر او شميس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وابخلتم من القوم الشحاج
 تروم وصالها بغياً وظليها
 وانت اذلّ من كلب النباح

فہت کہداً والا عش ذلیلًا
 قلیس للفظ هجوي فیک ماح

“ *Amārab*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ *Define* autem te *formosis virginibus* objicere;
 “ *Non enim repellis* hostium manūs,
 “ *Nec fortis* es *eques* die certaminis:
 “ *Neu cupias Ablam* intueri;
 “ *Videbis* potiūs terrores à leone vallis,
 “ *Neque enim* ad *cam* accendent candidi enses,
 “ *Cùm impetum* faciunt, nec *haftæ fuscæ*;
 “ *Abla* verò *est capreola*, quæ *leonem* venatur
 “ *(Ciliis) oculis* languidis, sed integris.
 “ *At tu amori ejus strenuè* incumbis,
 “ *Et imples omnia* loca querelis.
 “ *Define* ideo illam importunè petere, fin minùs,
 “ *Irrigat* te *Antara* mortis poculo.
 “ *At non cefsâsti* eam petere, donec
 “ *Texisti* vestes tuas nitidas armis.
 “ *Te verò irrident* puellæ certatim,
 “ *Ut in colliculis & vallibus* Echo respondeat;
 “ *Et factus* es unicuique auscultanti fabula,
 “ *Et ludibrium* cùm mane tum vesperi.
 “ *Venis* ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ *Illæ* te irrident, & lusūs augent.
 “ *Et cùm accefferis iterum*, veniet ad te leo,
 “ *Quem timent* leones in vallibus :
 “ *Hic nihil* tibi relinquet, præter odium,
 “ *Pro potestate* tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ *Videbit* te pulchra *Abla*, projectum, humilem,
 “ *Et quæ erunt* cum illâ puellæ venustæ,
 “ *Antara* enim, heros heroūm, leo *est sylvæ*,
 “ *Dum furit*, at liberalitate mare superat.
 “ *Nos autem* pulchris floribus sumus similes,

" Odorem habentes violarum & parthenii;
 " Et Abla inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 " Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 " Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 " Et inter avaros longè avarissimus :
 " Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 " Tu, qui vilior es cane latranti.
 " Morere igitur ob tristitiam: fin minùs, vive abjectus;
 " Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes. complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbitatem *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fœcundissimus,
 Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritisimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusi vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebectighin*, composuit. Illum enim rex jussierat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtrectionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulum expectavisset, neque ullum accipisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محبود زابلی دریاست
 چکونه دریا کانرا کرانه پیدا نیست
 چه غوطها که زدم اندران ندیدم در
 کناه بخت منست این کناه دریا نیست

“ *Felix, cui Mahmud Zabeli* mare est liberali-
 “ tatis, usque adeò ut nullum in eo littus ap-
 “ pareat! utcunque verò in eo sim immersus,
 “ margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
 “ culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potius contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quàm injuriâ lacefitus *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit ideo acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstionem, daret ei legendum. Quo facto, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturus. Interea rex

libellum designat, & legit vehementissimum sui
vituperium, cuius loca quædam insigniora hoc
in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
بکوی وزکفتاز حق وامکیر
نه نیکو بود حق نهان داشتن
بخاشاک ایهان بر انباشت
بشيری به از شهریار چنین
که نه کیش دارد نه آیین نه دین
خرد نیست مر شاه محمود را
که بینم دلش مانع جود را
پرستار زاده نیاید بکار
اکر چند باشد پدر شهریار
شر ناسزایان بر افراشت
بود خاک در دیده انباشت
سر رشته خویش کم کردن است
بجیب اندرون مارپیوردن است
درختی که تلخ است اورا سرشت
کرش در نشانی بیانگ بهشت
کر از جوی خلدش بهنکام آب
به بینخ انکبیں ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوهٔ تلخ بار آورد
 وکر بیضهٔ زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باع بهشت
 بهنکام آن بیضهٔ پروردنش
 زانجیر جنت دهی ارزنش
 دهی آبش از چشهه سلسیل
 دران بیضهٔ دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضهٔ زاغ زاغ
 پرد رنج بیهودهٔ طاوس باع
 وکر افعی را زراهش دهی
 میان کل آرامکاهش دهی
 بکامش اکر رشتهٔ جان کنی
 وکر شربتش زاب حیوان کنی
 نکرده بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 وکر بچهٔ جعد را با غبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیون کند شب نهال کلش
 سحرکه دهد جلوهٔ بر سنبلشی

چو روزی پروپال پیدا کند
 ههان کنج ویرانه ماوی کند
 حدیث پیغمبر نکشتنست ره
 شود هر شیء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اکر بکذری
 شود جامه تو ههه عنبری
 وکر بکذری نزد انکشت کر
 ازو جز سیاهی نه یابی دکر
 زبد کوهران بد نباشد عجب
 سیاهی نشاید بریدن زشب
 به ناپاک زاده ندارید آمید
 که زنکی به شستن نکردد سپید
 جهاندارا کر پاک و نامی بدی
 درین راه دافش کرامی بدی
 شنیدی چوزینکونه رای سخن
 زایین شاهان ورسم کهنه
 نکشتنی چنین روزگارم تباہ
 دکر کونه کردنی بکارم نکاه
 ایا شاه مسحهون کشور کشای
 زمن کر نترسی بترس از خدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
تترسیدی از تیغ خون ریز من

“ Liberalitatem vide regis istius indigi!
“ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum pete.
“ Non probum est veritatem celare,
“ Et fidem abjectis fôrdibus spargere.
“ Res quævis vilissima melior est tali rege,
“ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat;
“ Intellectus non est regi Mahmud,
“ Video enim animam ejus à beneficentiâ aversam.
“ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perduci,
“ Licet pater sit multorum principum;
“ Caput improborum hominum efferre,
“ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
“ Aut suum filum incurvare,
“ Aut colubrum in sinu alere.
“ Arborem, quæ est naturâ anara,
“ Si in hortum paradisi transferas;
“ Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
“ Radicem ejus melle spargas, & puris favis
“ Naturam suam postremò ostendet,
“ Et fructus omnino afferet acerbos.
“ Quod si ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
“ Ponas sub pavone horti cœlestis,
“ Et tunc, cum ex ovo prodeat puius,
“ Si præbeas illi grana fœcûs divinæ,
“ Si des illi aquam ex fonte Salsebil,
“ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
“ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
“ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebedîghîn, Mahmudi pater, servus *Alpteghîni*, qui, sub regno *Nûhî Samani*, exercitui Persico præfuit.

“ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si noctuæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabriferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingenii prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Aethiops lavatu non sit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisse indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ es es liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseos dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitâsti?
 “ Annon gladium meum sanguineum metuis?”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipue florent Asiatici. Picturam ac poesin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuò juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mœstissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvisse; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpfisse,

— ὡς δὲ ἐσειδεν Ἀγαμεμνῶν ἀναξ
Ἐπι σφαγὴν σειχεσσαν εἰς ἀλσῷ κορην,
Τπεσεναξε, καμπαλιν σρεψας καρα
Δακρυα προγγεν, ὀμματων τεπλον προδεις.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valedè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cuius rei exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rer. naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi supellecti' em, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eoque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum lusus in Oeneo describit * *Chæremon*, tragico-
rum longè venuitissimus!

'Εκείτο γαρ ή μεν λευκον εἰς σεληνοφως
Φυινθσα μασον, λελυμενης ἐπωμιδῳ,
Της δ' αὐ χορεια λαγονα την ἀριστεραν
'Ελυσε· γυμνης δ' αιθερῳ θεαμασιν
Ζωσαν γραφην ἐφαινε· χρωμα δ' ὄμμασι
λευκον μελαινας ἐργον ανταυγει σκιας·
'Αλλη, δ' ἐγυμνις καλλιχειρας ὠλενας,
'Αλλη προσαμπεχεσα θηλυν αὐχενα.
'Η δ' ἐκραγεντων χλανιδων ὑπο πικχας
'Εσαινε μηρον, καξεπεσφραγιζετο
'Ωρας φελωσης χωρις ἐλπιδων ἴρως.
'Ξπίωμεναι δ' ἐπιπλον ἐλεγιων ἐπι,

Ίσση τε μελανοφυλλα συκλωσαὶ πίερα,
Κροκον δ' ὁς ἡλιαδες εἰς ὑφασματα
* Πεπλων ἱεις εἰδωλον ἔξομοργυται.

Quos versūs eleganter, ut semper, convertit *Grotius*, eam sibi vindicans in trimetris licentiam, quam *Nævius*, *Accius*, & veteres tragicū sumpserunt:

Alia jacebat candidas papillulas
Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
Alii chorea lævum nudārat latus,
Nudum sideribus exhibens spectaculum,
Viventem effigiem. Lacteus visu color
Contra certabat umbris nigricantibus:
Monstrabat ulnas alia, & formosas manūs:
Alia obtegebat tenera colli volumina:
Alia disrupto tenuis interulæ finu
Femur ostendebat; arridente gratiâ
Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
Jam nigricolores violas populantes legunt,
Crocique florem, qui purpureis supparis
Injectus rutilum solis imitatur jubar.

Idem in *Alpheibæa* humanam pulchritudinem describit pulcherrimè:

Και σωματος μεν ὁψις ἔξευγαζετο
Στιλεψτα λευκω χρωματι διαπρεπης,

* Duo, qui sequuntur, versūs,
Περσης δε θαλερος ευτραφεις αμαραχΘ.
Δειμωσι μαλακοις ιξετεινεν αυχενα,

ad hanc Nymphaeum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad illam, de quā loquitur *Athenæus*, cūm dicit *Chæremona* in describendis floribus multum esse & copiosum.

Αἰδως δ' ἐπερρύθμιζεν ἡπιωτατον
 Ἐρυθρα λαμπρω προσιθεισα χρωματε
 Κουαι δε κηροχρωτες, ὡς αγαλματῳ,
 Αύτοισι βοσρυχοισιν ἐκπεπλασμενοι,
 Σεθοισιν ἀνεμοις ἐνετρυφων φορμιενοι.

Nec omittendi sunt hoc loço versūs, quibus
 Venerem & Nymphas describit auctor poema-
 tis, quod Κυπρια inscribitur, five *Stasim*us, five,
 ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δε σὺν ἀμφιπολοισι φιλοιμειδης Ἀφροδιτη.
 Πλεξαμίην σεφαγες εὐώδεας, αἰθεα γαιης
 'Λν' κεφαλαισιν ιθεντο θεαι λιπαροκρηδεμνοι
 Νυμφαι και Χαριτες, ἀμα δε χρυση Ἀφροδιτη
 Καλον ἀειδεσαι κατ' ὄφος πολυπιδακε 'Ιδης.

Nec versūs illi de Cupidine dormiente (ex Iongiori, forsan, poemate libati) qui Platonis ascribuntur:

Αλσος δ' ὡς ικομεσθα βαθυσκιον, εὐφορμεγ ἐνδει
 Πορφυρεοις μηλοισιν ἐσικοτα, παιδα Κυθηρης.
 Οὐ δ. ἔχεν ιοδοκον φαετερην, ε καμπυλα τοξα,
 'Αλλα τα μεν δενδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοισι κρεμαντο.
 Λύτος δ' ἐν καλυκεσσι ροδων, πεπεδημενος ὑπνω,
 Εύδεν μειδιον, ξεθαι δ' ἐφυπερθε μελισσαι
 Κηροχυτοις ἐντος λαγαροις ἐπι χειλεσι βαινον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut modulatius; & vellem profecto plura superessent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquiæ testantur; & Socrati subirascor, qui discipulum suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiae libro, quo vix quidquam inveniri potest luculentius:

Χειματῶι ήνεμοεντῷ ἀσ' αἰθερῷ οἰχομενοιο,
Πορφυρεη μειδησε φεγανδεος εἰαρῷ ὥη.
Γαια δε κυανη χλοερην ἐσεψατο τοιην,
Και ρυτα θηλησαντα νεοις ἐκομισσε τετηλοις.
Οι δ' ἀπαλην τινοντες αεξιφυτε δρυσον ησε
Λειμωνες, γελωσιν ανοιγορενοιο ρόδοιο.
Χαιρει και συζητη νομευς ἐν ὄρεσσι λιγαινων,
Και τολιοις ἐριφοις ἐπιτερπεται αἰπολῷ αἰγων.
Ἴδη δε τλωσιν ἐπ' εύξεα κυματα ναυται,
Πνοιη ἀπημαντω ρεφυρε λινα κολπωσαντῷ.
Ἴδη δ' εὐαζεσι φορεσαφυλω Διογυσω
Ἄνθει βοτρυσεντῷ ἐρεψαμενοι τριχα κισσα.
Ἐργα δε τεχνηντα βοηγενεεσσι μελισσαις
Καλα μελει, και σιμελω εφημεναι εργαζοντας
Λευκα τολυτρητοι νεορρυτα καλλεα κηζε.
Παντη δ' ὄρνιθων γενεη λιγυφωνος αειδει,
Ἄλκυονες τερει κυμα, χελιδονες ἀμφι μελαθρα,
Κυκνος ἐπ' ὄχθαισιν τοταμα, και ὅπ' ἀλσος αἰδων.
Ει δε φυτων χαιρεσοι κομαι, και γαια τεθηλε,
Συριζει δε νομευς, και τερπεται εύκολα μηλα,
Και ναυται τλωσι, Διωνυσῷ δε χορευει,
Και μελπει τετεγνα, και ἀδινθσι μελισσαι,
Πιως εχη και αοιδον ἐν ειασι καλον αεισαι.

Amant potissimum *Asiatici* hortorum, amoenitatum, ac florum. descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in triesimâ *Haririi* declamatione:

* مسقط الراس سروج وبها كانت امواج
بلدة يوجد فيها كل شيء ويروج *

وردها سلسيل وصغارها مروج *
 وبنوها ومعانיהם نجوم وبروج *
 حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباهها حين تنحاب اللوج *
 من راهها قال مرسي جنة الدنيا سروج *

“ Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,
 “ Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.
 “ Vada ejus fontes cœlestes sunt, & campi juçunda prata,
 “ Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,
 “ Amamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,
 “ Et flores collium ejus, cùm abierint nives ;
 “ Quicunque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi ter-
 restris locus est.”

Et *Abu Dhaker Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فنعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبها من الوشي حالها القطر
 كانها شق من شعابها
 علي رباهها مطارف خضر
 ثم تبدلت كانها حدق
 اجفانها من دمابها حمر

“ Hortus, quem ornat ros, & in quo
 “ Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

“ Induit eum Veris manus
 “ Ornatum vestem, roris guttulis perspersam ;
 “ Anemonæ ejus partim similes sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt similes oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافيتک روضة دستجرد
 کعقد او کوشی او کبرد
 یطیر فراشها بیضاء و حمراء
 کریح طیرت اوراق ورد

“ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut ferico, aut pictæ chila-
 mydi ?
 “ Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
 “ Ceu rosarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et *Abu'l Hassan Ali Ebno'l Husein* de valle
 amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus ;

اذا ذکر الحسان من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهيَا عن كل شان *
 بروض مونق وخرير ماء
 الّذ من المثالث والمثاني *

وَتَغْرِيدُ الْهَزَارَ عَلَيْهِ ثَمَارٌ
تَرَاهَا كَالْعَقِيقِ وَكَالْجَهَانَ *
فَيَا لَكَ مِنْزَلًا لَوْلَا اشْتِيَاقِي
أَصِبَّحَابِي بِدِرْبِ النَّعْفَرَانَ *

“ Si quando mentio fiat de paradisi amoenitatibus, heus tu,
     “ age! ad vallem *Mawashín* accede.

“ Reperies vallem, quæ omnes moeclias disperget, receſ-
     “ sum, qui ab omni negotio te liberabit;

“ Cum horto splendido, cum fontium mürmure, dulciori
     “ lyrae & tibiæ notis;

“ Ubi aviculæ modulantur inter fructus, quos videbis py-
     “ ropis & margaritis similes.

“ O quæm dulcis effet hic recessus, niſi me desiderio affice-
     “ rent amiculi absentes in *Darbizafrán*!”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشنه سی چون آب حیوان
چراغ لاله هر جانب فروزان
نفسیم صبح کل جبین ایدوب چاک
صبا نرکس کوزین قالمشدی نهناک
اگاچ لر رقصه گرمشلر سبک خیز
شکوفه اوستنده او لمش درم ریز

“ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
“ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
“ Aura matutina laceravit rosæ sinum,
“ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
“ Arbores leviter ac celeriter saltant,
“ Et super flores nummos argenteos (torem) spargunt.”

Et alius,

حوالی سی سراسر کلستاندر
 کلستان جایجا آب رواندر
 او تو رمشلر ریاحین دست بر دست
 کلاهن کج رو اتیش لاله میست
 سرلمش نرکسک چشم سیاهی
 ادر سرینه مستانه نکاهی

“ Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
 “ Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
 “ Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
 “ Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
 “ Narcissi niger oculus effulget,
 “ Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et Dhafer Elbaddád,

وعيشة الهدت لعينك منظرا
 جاء السرور به لقلبك وافدا
 روض المخض العذار وجدول
 نقشت عليه يد الشهال مباردا
 والنخل كالغيد الحسان تزييت
 ولبسن من اثيرهن قلاددا

“ In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
 “ Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
 “ Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
 “ Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi lola*,

وحجام العلاط يضيق فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدنا في الجيد حبا
تعال الطوق منها بانفصام

“ *Columba nigram habens torquem, cuius os ita angustum
“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare
“ nequeat;*

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum
“ amorem, usque èd donec torques dolore subito rum-
“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadensis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عننا كاما نختن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تختن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est
“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram
“ sollicitudinem :

“Prætereà pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, fo-
“litariæ, profectò non viveretis?”

Et alias,

ولقد القت علي الاراك حمامه
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساوينا ضناه
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturē,
“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;
“ Aequalis ei dolore sui, & ille mihi;
“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et Alius. — *Al Warák* dulcissimè,

ورقا، ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريح
تنوح واكتنم سري ود—
معي لسري لدبها بدريع
كاننا تقاسينا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cuius querelæ me insomnem reddunt,
“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;
“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed
“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;
“ Velut si amorem divideremus,
“ Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبین ومن تعولينا

فقد شقت بالنوج منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيونا
تعالي نقم ماءثها للهوم
ونعول اخواننا الظاعنينا
ونسعد كن وتسعدنا
قان الخزبين يواسي الخرينا

“Tartures *Eraci sylvæ*, amabo, nobis dicite
“Quem desleatis, & ob quem ploretis?
“Sanè nos quoque corda dolore scindimus,
“Et oculi nostri ob mœstitiam lacrymas fundunt.
“Deus iniquitatem curis puniit,
“Et ploramus ob amicorum discessum.
“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta pre-
cari decet,
“Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoriæ, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafexi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantum hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بیا که می شنوم بوی جان از آن عارض
که یاقتم دل خودرا نشان از آن عارض

“Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (*vel* spem animæ),
“Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میکویند
زحسن ولطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpreti-
bus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

کرقته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یاقته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sinensis moschi odorem ab illis cri-
nibus,

“Aqua rosacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بکل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست کل کلستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam.

بشعرم رفت کل یاسپین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam
genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرق
قرار کرد مه آسیان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui sol verecundiæ rore immersi-
tur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

نظم دلکش حافظ چکید آب حیات
 چنانچه خوی شده خون چکان از آن
 عارض

“A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
 “Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
 præcordia.”

باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ sit pernobilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرمي
 ارقت وطال الليل للبارق الومض
 حبيبا سري مجيتاب ارض الي ارض *
 نشاوي من الا滴滴 كدربي مزننه
 يقضى بجدب الارض مالم تكدى يقضى *
 تحنن باجواز الغلا قطراته
 كها حنن نيب بعضهن الي بعض *
 كان السهاريني العلي من صبيره
 شهاريني من لبنان بالطول والعرض *
 تباري الرياح الخضر ميايات مزننه

بِنْهَرِ الْأَرْوَاقِ ذِي قَرْعٍ مَرْفَصٌ *
 يَغَادِرُ مَحْصَنَ الْمَاءِ ذُو هُوَ مَحْصَنَةٌ
 عَلَيْ اثْرِهِ أَنْ كَانَ لِلْمَاءِ مِنْ مَحْصَنٍ *
 يَرْوِي الْعَرْوَقَ الْهَامِدَاتِ مِنَ الْبَلْيِ
 مِنَ الْعَرْفِيِّ النَّجْدِيِّ ذُو بَادٍ وَالْحَبْنَسِ *
 وَبَاتِ الْحَبْنَيِّ الْجَوْنَ يَنْهَضُ مَقْدِمًا
 كَنْهَضَ الْمَدَانِيِّ قِيَدَهُ الْمَوْعِثُ النَّقْصُ *

Dixit Melîha Al Jarammi:

“*Insomnis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgorantem, splendidam; quæ transversè prosectora est de regione in regionem nigricans;*
Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod alias non esset consecuta:
Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;
Velut si pars altior albæ nubeculae vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)
*Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperserunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;*
Reliquerunt post sc aquam, quæ ita pura suit, ut ex lacle nero formata videretur,
Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & salicæ plantæ, quæ propè evanuerat;
Sic nubes atra progreedi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè ingredit.”

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

*De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum
Poetis.*

ID quod de poetis, qui *Λυρικοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, verius in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatum duplicetur in iis tantummodo percurrendis, non esse sufficeturum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abaffi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cuius opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omadeddin Al Isfahani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexit, *Kherida* حَرِيدَة seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud *Senecam* in Epist.

addi possunt *Ebn Khacán*, qui copiosè de Arابum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cuius opus vocatur,

قلائد العقیان في محسن الاعیان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatisbus: & Thaaalebi, cuius liber يتبیہ *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid politi, quidquid etiam elati habeat poesis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè disserit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans *Ebn Kelâkes*,

ابيات اشعار الیتبیہ

*ابکار افکار قدیمیہ *

مانوا فعیشت بعد هم

*فلذلک سیت الیتبیہ *

“ Versūs horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poetæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتبیہ cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكہیت

حلیت seu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawági*. Et hic liber Athenæi Δειπνοφιστις simillimus, sed meā quidem sententiā jucundior, ornatior, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amoenitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغرلان five *Prata binnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa præterea de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalféh* seu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclarè tractatum est; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cuius auctor fuit *Shebáddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porrò scriptoris politissimi *Ebni Khalican* opus

historicum non magis verborum elegantiâ & ubertate commendatur, quâm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteponendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas versus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem àbundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazis*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permulti sunt de poetis Persicis libri uberrimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sapissimè citat Herbelotus. Quâm feliciter autem Turcæ poeticam coluerint, intelligi potest cùm ex *Lutusii* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زیدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, نابغة ذو الرمة *Dhu'l Remma*, Nabea, مهلاحل *Mohalhal*, متلامس *Motalammes*, الغزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis autores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocantur: ac de his quidem alias dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Caffem*, cuius liber vocatur شذور الذهب *Auri particulæ*; neque immetitò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est sanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μεν δ, καλος δε.

Quàm eleganter hortum describit:

فهن روضة غنا، زخرف وشهما
ومن جدول تسعى بها سعي اسود
ومن اقحوان كالثغور مؤثر
ومن زهر مثل عبيري وعند

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,
“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,
“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,
“ Alique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem:

اذا افتر من جون الغمایم بارقه
بكى الودق من خبت الاناعم وادقه
بدمع كان الریح ينشر لولها
علي خد روض سندسی حدائقه

“ Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 “ Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 “ Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 “ Super genam hortuli pictâ chlamyde vestiti.”

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الفارض *Ibno'ل Faredb*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من النوراء
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفة
 فالجؤ منه معنبر الارجاء

“ Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 “ Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 “ Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 “ Et aér ab eo ambari odorem recipit.”

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdusium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaleddin Balkbi*, cuius perlongum opus, **مشنوی** *Mesnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; hystoriis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش ای عشق خوش سودای ما
 ای طبیب جهله علتهاي ما
 ای دوای نجوت وناموس ما
 ای تو افلاطون وجالینوس ما
 چشم خاک از عشق بر افلاک شد
 کوه در رقص آمد وچالاک شد
 با لب دمساز خود کر جقتهی
 همچو نی من کفتیها کفتی
 هر که او از ههزبانی شد جدا
 بی زبان شد کرچه دارد صد نوا
 چونکه کل رفت وکلستان درکذشت
 نشنوی زان پس زیلبل سرکذشت
 من چه کونه هوش دارم پیش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
کر نباشد عاشق را پروای او
او چو مرغی ماند بی پروای او

“ *Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,*
“ *O tu, qui omnes nostros morbos fanas;*
“ *O remedium, auxilium, & præsidium nostrum,*
“ *O tu Plato noster es, tu Galenus.*
“ *Oculus terrestris propter amorem in cœlo est,*
“ *(Ob amorem) colles saltantes veniunt, & celeriter incedunt.*
“ *Labio amicæ meæ si adhærcere possem,*
“ *Instar argutæ arundinis voces cederem.*
“ *Quicunque à fodali suo decedit,*
“ *Is elinguis est, licet centum habeat voces.*
“ *Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,*
“ *Non ampliùs lusciniae narrationen audis :*
“ *Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,*
“ *Dum lux amicæ usquequaque non effulget.*
“ *Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,*
“ *Avi similis est, quæ libertate caret.”*

Nec verò his solis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوری *Anvari*, رشیدی *Feleki*, فلکی *Reshidi*, کاتبی *Kudeki*, کرمانی *Kermani*, رونکی *Catebi*, & خاقانی *Khakani*, qui *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poesin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus merito habetur *Jami*, cuius opera saepenumero, cum in *Linguæ Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis nostris*, laudavimus.

Sed de poetis hactenus; fusiùs de iis & copiosius differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cuiusmodi opus cum utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniiis praeditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accurate interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minus esset usitatum Ferdusii, Amralkeisi & Abi'lolæ versus in quotidianis sermonibus recitare, quam nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omnino numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cuius sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platonicâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis differere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cum senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexuit, cum admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequoc satis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit in cultæ multitudinis tum aribus tum animis adeò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensiùs deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cum ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectus accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est **الدھر** seu Tempus nominatum:

نُوْقِيْمُ اللَّهُ شَرَا ذَلِكَ الْيَوْمَ وَلَقِيْمُ نَصْرَةً
وَسَرُورًا

وَجَزَاهُمْ بِهَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا
مُتَكَبِّينَ فِيهَا عَلَيِ الْأَرَائِكَ لَا يَرَوْنَ فِيهَا
شَهْسَرًا وَلَا زَعْهَرًا

وَيَطْوِفُ عَلَيْهِمْ وَلَدَانَ مَخْلُودُونَ
إِذَا رَأَيْتُمْ حَسِبَتُمْ لَوْلَوْ مَنْثُورًا

“ Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac lætitiam,
“ Et remunerat eos ob patientiam hortulο, & vestibus se-
rīcis:
“ In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,
“ Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod **الرَّحْمَن** seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
seri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

tici tanquam elegantis locutionis normam fibi proponunt; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem dissimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod fit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato'lkbolafa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

وأقبلت سوابق السبيل
تجري في مضمارها كالخيول
قتراكم من السحاب
علي وجه عروس السباء النقاب
وانهر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوتها
الأنهار

“ Accedebant torrentium fluctus prævertentes,
“ Currebant tanquam equi in loco pastus,
“ Et obvolutum est nubibus
“ Cœlum, ut sponsæ facies velo,
“ Et imbræ effuderunt nubes copiosè pluentes,
“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivuli.”

جنات تجري من تحتها الانهار *Ubi ista locutio*

* Cap. I.

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creiberrimè occurrit.

Exposui, ut puto, causam cur numerosum ·hoc dicendi genus tam studiosè Asiatici consec-tentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii sunt vel rhetorici, vel philosophici, vel historici. Primum apud Asiaticos videtur rhetoricæ studium floruisse. Philosophiam se-riùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi historiam Arabicam aut Persicam, solutâ oratione scrip-tam, quæ esset valdè antiqua. Itaque de rheto-ribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compositionis speciem, quam مقامۃ Mekáma vocant, & quæ nostræ declama-tioni videtur esse similis. Hujusmodi declama-tiones primus edidit *Hamadáni*, qui est ob elo-quentiam admirabilem بداع الزمان *Ætatis miraculum*, vocatus. Hunc imitati sunt mag-nus rhetorum grec, inter quos palma, facile de-ferenda est *Haririo*. Nihil hujus scriptoris ser-mone jucundius excogitari potest. Incredibilis in illo rerum est varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ com-mendatione quàm suis niti elegantiis possit. Declamationes composuit quinquaginta, de mu-tationibus fortunæ. Earum sex primas in lucem protulit & notis illustravit eruditis, literaturæ Arabicæ felicissimus indagator, Schultenius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur **في حكم الطيور والازهار كشف الاسرار** hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit *Ezzo' ddin*, qui cognomen **الواعظ** five *Oratoris*, adeptus est. Argumentum persimile est Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; sed non flores solum atque herbæ, verum aves etiam, præterea apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè differentes. Est profectò libellus cum pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Ili modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multum confectionantur, rebus scilicet & argumentis quam ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلقاء ومحاكهة الظرفاء،
وجليس الفضلاء وابيس النبلاء،

seu, “*Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

cetiæ; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatum gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum sanè de quo dicat poeta

فَانْ تَغْصُّ عَلَيْ بِحْرَ تَهْدِي مِنْهُ إِلَيْ

دَرِّ يَنْبِرِ عَيْوَنِ الْعُقْلِ فِي الشَّرْفِ

“Quòd si in scientiæ meæ te immegas fluctûs,
“duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“lectûs oculos nobili splendore illumina-
“bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الأول

في ذِكْرِ مَلَكِ الْعَرَبِ الَّذِي كَانَ لَوْضَعُ
هَذَا الْكِتَابَ الدَّاعِيُّ وَالسَّبِّبُ

De rege Arabum, qui hujus libri componendi
auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا مَلَكِ الْعَجْمِ الْمُتَهِيزِ عَلَيْ
مَلُوكِ زَمَانِهِ بِالْحُكْمِ وَالْفَضْلِ وَالْكَرْمِ

De præceptis regis Persarum, qui reges suæ
ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate supera-
vit.

الباب الثالث

في حكم ملک الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساء

De judicio regis Turcarum, cum genero suo so-
litario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحثة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجن

Disputatio viri docti cum angelo malevolo &
genio.

الباب الخامس

في نوادر ملک السباع ونبيه امير
التعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum sodalibus ejus
vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافرقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين أبي الابطال وابي دغفل سلطان الافيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbii cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والجنتين الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معالمة الاعداء والاصحاب وبه تبّت ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cuius in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo ; fabulas dico philosophi illius Indici بیدپایی *Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem دابشلیم *Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Persicè scribitur, & انوار سریلی seu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & هربایون نامه seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historiæ ; quæ cùm maximè sint inter se dispare, laus tamen pœnè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur المقدور في نوایب عجایب تیمور *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, تاج التواریخ *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Persica verò ظفر نامه seu *Liber victoriæ nominatur*, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parciùs loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshah* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim Timurum pingit inyictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, villem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & efferrum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate supares fuerunt. Tutius est certè utrique diffidere; & imperatorem illum singere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porrò ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiores esse putas. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quod si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè diffe-
ruimus.

Reliquum cest, ut de dicendi generibus, qui-
bus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omnino tria
sunt, Elatum, Venustum, Tenuc. Misceri qui-
dem potest elatio cum venustate; & cum te-
nuitate venustas: elatum autem genus cum te-
nui nullo modo miscetur. Orationis altitudo &
venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione.
De conceptu alio * loco diximus: nunc de
compositione differendum est. Magnam igitur
affert orationi altitudinem, verborum ampla &
longè deducta comprehensio; velut historiæ Ti-
muri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي على منوال ارادته وتدبره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبع قصايده الى
لجمع قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & fa-
“ pientiæ suæ telam humanarum rerum texit,
“ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
“ oceanum fluctuus æstatum ac temporum fecit
“ defluere.”

Hoc senserunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimūm oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cuius rei præclarum profert exemplum,

‘Ο γαρ Ἀχελώος ποταμος ἡεών καὶ Πινδα ὁρές δια Δολοπιας κατα Αγριαν και Αμφιλοχων, και δια τη Ἀκαρνανικη πεδια αγωθει παρα Στρατον πολιν ἐς Θαλασσαν διεξιεις παρ Οινιαδας, και την πολιν αυτοις περιλιμναζων, αποριν ποιει ύπο τη οδατος ἐν χειμωνι σφατευειν.

Quæ si incisum proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis ايدوب & اولوب frequentissimè utuntur, ideoque verborum ambitus in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustrior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

وافتخر اخوه القبيل بوجوده
وقدمه على خواصه وجنوده
وافاض حدائق آماله بزلال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,
“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,
“ Et hortum spei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficen-
tiæ irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
 Ἰσοσκελεῖ designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
 æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
 afferunt pulchritudinem; ut

وَجَرُوا فِيهَا الْأَنْهَارُ
 وَغَرَسُوا فِيهَا الْأَشْجَارُ
 فَصَارَتْ تَاوِي إِلَيْهَا الْأَطْيَارُ
 وَبَتَرَنَمْ فِيهَا الْبَلْبَلُ وَالْهَزَارُ
 بَانَوَعَ التَّسْبِيحُ وَالْأَذْكَارُ
 وَغَدَتْ مِنْ أَحْسَنِ الْأَمْصَارِ

“ Amnes in eâ (insulâ) fluere fecerunt,
 “ Et posuerunt in eâ arbores,
 “ In quas volabant aves,
 “ Et in quibus luscinia & carduelis cecinerunt,
 “ Cum variis laudationum & precum modis,
 “ Evasit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
 & quasi gemina; sic *Ebn Arabshâb**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
 الصورة كريم السيرة وافر الحشمة علي الهمة
 كثير الأسماء والألقاب غير الخدام والاصحاب
 “ Fuit in sylvâ quâdam leo mansuetus, magno

* In libro *Facahato'lkhólafa*.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excenso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ servorum ac sodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجمال مبارية اذا سفرت حجل النيران
 وصليت القلوب بالنيران وان بسنت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالجهنم وان رنت
 هيئجت البلايل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعاقل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrisit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmulæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, luscinias provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri surripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeh*,

* Vide Mekâmah 18, seu السحاقية

حوالی بصره ده بر جزیره وارדי بغايت
 خوش هوا اول جزیره ده بر بیشه وارדי پر
 لطافت وصفاء لطیف چشم‌سارلری هر طردن
 روان ونسایم جان بخشی هر جهندن وزان
 الوان ازهارله هر جانبی ملّون انواع اشجارله
 هر گناری مزین

“ Haud procul à *Bafra* fuit insula auris suavis-
 “ simis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
 “ pulchritudine atque amoenitatibus plena.
 “ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &c
 “ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
 “ dulabantur; coloribus florum unumquod-
 “ que latus pictum est; & variis arboribus
 “ unusquisque angulus distinctus.”

Adeò elaborata hæc est compositio, ut jure
 quæri possit, quid inter eam & poesin intersit:
 nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
 feceris versus, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulîshân*,

در عنوان جوانی چنانکه اقتد ودانی با
 خوش پسری سری داشتم وسری بحکم انکه
 خلقي داشت طیب الادا وخلقی کالبدر
 اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire
 VOL. IV. A A

“ solet, quemadmodum scis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii consilia, proptereà quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti similem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'lmakdûr* subjiciam,

وكان اذ ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزبن واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباح القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواغ الحكمة نحرفها وازينت
 والاطيارات في الازهار ما بين مایة بليل
 والف هزار قد تشقت السباع واقامت
 السباع واستهالت الطياع برخيم صوتها
 واحيئت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decefferat hyemis tempestas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctore, colorata
 “ est, & sponsa hortuli à divinâ sapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè est vestita. Aves inter flores cane-
 “ bant, centum lusciniæ & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propensam reddiderunt
 “ naturam voce modulatâ; & vestigia divinæ

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
“ vitam revocârunt.”

مَوْتَهَا اَخْدَتْ زَخْرَفَهَا وَازْبِنْتْ
اَحْيَ اَللَّهَ الْاَرْضَ بَعْدَ
ex Alcorano depromitur,
ex quo (ut suprà dixi) plurimas suis libris illi-
gant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Perſarum* atque *Arabum* dic-
tionem, plurimùm intérēst: hi plerumque breves
sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri
potest) servant quandam simplicitatem cum
summâ sententiarum altitudine & verborum
concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocu-
larum collocationem, quam docere videtur na-
tura; adeò ut, qui vocum significaciones haud
ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit;
etenim propè unica linguae Arabicæ difficultas
ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re
Græcæ est persimilis. *Perſæ* verò (quos *Tur-
cici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splen-
didè scribere instituant, longissimis utuntur com-
prehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, in-
texunt versûs; omnes prætereà cumulant flores
leporum & elegantiorum colores. Insigne est
hujus rei exemplum in libro *Anvâr Sobeili*.
Voluit dicere auctor Persicus, “ Adolescentem
“ formosum puella pulcherrima perditè ama-
“ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc
sententiam exponendam utatur.

یکی از ایشانرا که کوشہ جهالش عروسان
 بهشترا جلوه دادی واز تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر اتش غیرت سوختی چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سینه‌را چون
 سینه هدف رخنه ساختی ولب جان بخشش
 بشکر تنک کام دلرا چون تنک شکر حلوات
 بخشیده

نظم

خرامنده پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کپسو چو مشکین نکند
 زیمین زنخ کوی انکیخته
 برو طوقی از غب غب آویخته
 بران طوق و کوی آن بت مهر جوی
 زهر طوق برده زخرشید کوی

با جوانی زیبا روی مشکین موي سرو بالاي
 ماه سیه‌ای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلغش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند و نوش لبان سهر قندی
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بیت

روی چکونه روی روی چو اقتابی
 زلفی چکونه زلفی هر حلقة پیچ و تابی
 دلبستکی آمده بود

“ Una ex illis puellis, cuius pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponsis splendorem daret,
 “ & à cuius genæ nitore sol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cuius
 “ ebrius ocellus sagittâ unius obtutus scopum
 “ pectoris, tanquam peccus scopi, percuteret;
 “ cuius labium vitam præbens, tanquam fac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

“ Delicatè incedens, tanquam cupressus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moschatum,
 “ A mento argenteo globum habens extensum,
 “ Sub quo torques à collo pendet.
 “ Super quem torquem & sphæram templum est illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à sole rapti.
 “ Cum adolescentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, staturam cupresso simi-
 “ lem, faciem instar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cuius cincinnulis formosi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cuius dulcedinis amorem excitantis de-

“ siderio juvenes Samarcandii suavia haben-
 “ tes labia, tanquam amatorum corda, tu-
 “ multuabantur,

VERSICULUS.

“ *Facies!* at qualis *facies?* *facies* *foli* *similis*:
 “ *Cincinnus!* at qualis *cincinnus?* in unoquoque annulo
 plexus & splendidus.
 “ *Amoris vinculo colligata est.*”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Supereft, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas, Etenim,

Submissa placide blandiloquens oratio*.

aut nullis aut perpaucis ornatur translationibus, sed propriis utitur verbis, & ad sermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis esse & dilucida, ideoque *venusto* generi subiungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cuius rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeb* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی از عجم ویکی از

* *Laberius.*

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا کشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او کفت که سه احت
 و جوانه‌ری عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربتی آب مرا از هلاک خلاص بخشی
 عرب تامیلی کرد و کفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنکی می باید سپرد لیکن روانه‌یدارم
 که این فضیلت عرب را فوت شود ذکر جهیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این احده و هشتاد
 عرب را یاد کار ماند و آبرا بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرک نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزکار باقی ماند

“ Ex imperatore audivi cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miferiâ (ob fitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ per paullulum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac per vulgata gentis*

“ tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi
 “ fiet accessio, si aquæ haustulum mibi concedens,
 “ sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,
 “ post aliquam deliberationem, Arabem ref-
 “ pondisse, *Certò scio, si tibi aquam concessero,*
 “ dulcem mibi animam ob fitim intensam in
 “ auras pervolaturam. Sed tamen indignum
 “ esse censeo, banc gentis meæ excellentiam in
 “ nibilum redigi. Famam ideo jucundam vitæ
 “ fragili anteponens, & animâ meâ redimens
 “ tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-
 “ ria beneficentie Arabum sit monumentum.
 “ Aquam adeò Persæ dedit, qui ejus haustu
 “ à morte liberatus est, & ex hac solitudine
 “ incolumis evasit. Hujus facti semper vivit
 “ & vivet recordatio.”

De tribus dicendi generibus hactenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundissimus شکران Shekardan, cuius exemplar haud invenustè exaratum, comiter, ut solebat, mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum, dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel, cuius singularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perspexeram: opus est *Ebn Abi Hagelab*, venustissimi cùm rhetoris tum poetæ, cuius elegantes versûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in eo libro ac multiplex eruditio. Per multa habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinsulsa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehe mens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quam jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictio nis quæsitæ illæ venustates potius ineptiæ videntur pueriles, quam veræ elegantiæ. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Ούτος δε ('Ερως) ήμας ἀλλοτριοτητῷ μεν κενοι, οἰκειοτητῷ δε πληροι. τας τοιασδε ξυνοῦσθε μετ' ἀλλήλων πασας τιθεις συνιεναι, ἐν ἔορταις, ἐν χοροις, ἐν θυσιαις, γιγνομενῷ γέμεων, πρωτητα μεν πορῖων, αὐγριοτητα δ' ἔξωρικων. φιλοδωρῷ εὐμενειας, ἀδωρῷ δυσ μενειας. ίλεως, αγαθῷ, θεατος σοφοις, αγασος θεοις. ζηλωτος ἀμοιβοις, κῆτος εύμοιροις. τρυφης, ἀρροτητος, χλιδης, χαριτων, ιμερη, πονθις πατηη. ἐπιμελης αγαθων, ἀμελης κακων, ιν πονω, ἐν φοβῳ, ἐν λογῳ κυβερνηης, ἐπιβατης, παρασατης τε και σωτηρ αξιοσ.

Idem in Phædro:

Νη την Ἡέαν καληγε ή καταγωγη. Ἡ τε γαρ πλατατῶ μαλα ἀμφιλαρῆς τε και ἴψηλη, τι τε αγνω το ὑψῷ και το συσκιον παγ καλον, και ὡς αἰκμην ἔχει της ἀνδης, ὡς αν εὐωδεσατον παρεχει τον τοπον. ηγε αύ πηγη χαριεσατη ὑπο της πλατανω ρει μαλα ψυχρε ὑδατῷ, ὡσγε τῷ ποδὶ τεκμηρασθαι. νυμφων τε τινων και Ἀχελως ιερὸν ἀπο των κηρων τε και ἀλαματων ἔοικεν ειναι. Εἰ δ' αύ βιλεις το εύπνευν τι τοπε, ὡς αγαπητον τε και σφοδρα γέδε. θερινον τε και λιγυζον ὑπηχει τῷ των τεττιγων χορῳ παντων δε κομψοτατον το

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam † Demosthenem, se reprehendere non vident;

της ποσας ὅτι ἐν τῷρεμα προσαντες ἵκανη πεφυκε πατακλινάντι τῷν κεφαλὴν παῖκαλας ἵχειν.

* Isocrates in 'Αρειοπαγίτικω.

'Εσκαπε γαρ ἐτῶ διακειμενοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἀπαστας μεν τας πολεις τας ἐπι Θρακης ἀπολωλεκοτες, πλειω δὲ οἵ τις ταλαντα ματην εἰς τας ξεινες ἀπανγλωκοτες, προς δε της Ἑλληνας διαβεβλημενοι, και τῷ βαρβαρῷ πολεμιοι γεγονοτες.

Idem in *alio loco*,

'Απηλλαξε της μεν πενητας των αἰποριων ταις εὐεργεσιαις και ταις παρα των ἔχοντων ὀφελειαις. της δε γεωτερης των ἀκολασιων τοις ἐπιτηδευμασι, και ταις αὐτων ἐπιμελειαις. της δε πολιτευομενης των πλεονεξιων ταις τιμωριαις, και τῷ μη λανθανειν της ἀδικηντας. της δε πρεσβυτερης των φαδυμιων ταις τιμαις ταις πολιτικαις, και ταις παρα των γεωτερων θεραπειαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pulcherrimo ad *Demonicum*,

'Οσοι μεν δὲ προς της ἑαυτων φιλεις της προτρεπτικης λογες συγγραφασι, καλον μεν ἐργον ἐπιχειριστι, οἱ μην πει γε το κρατισον της φιλοσοφιας διατριβεσιν. ὅσοι δε τοις γεωτεροις εισήγενται μη δι ὧν την δεινοτητα την ἐν τοις λογοις ἀσκησθειν, ἀλλ' ὅπως τα των τροπων τῇδη σπάδαιοι πεφυκεναι δοξησι. τοστω παλλον ἐκεινων της ἀκινοντας ὀφελεσιν, ὅσον οἱ μεν ἐπι λογον μονον παρακαλεσιν, οἱ δε και τον τροπον αὐτων ἐπανορθεσι. διοπερ γέμεις, οἱ παρακλησιν εύροντες, ἀλλα παρασινεσιν γραψαντες, μελλομεν σοι συμβελευειν αν χρη της γεωτερης ὀρεγεσθαι, και τινων ἐργων ἀπεχεσθαι, και ποιαις τισιν ἀνθρωποις ὀμιλειν, και πως τον ἑαυτων βιον οικονομειν. ὅσοι γαρ τε βιε ταυτην την ὁδον ἐπορευθησαν, οτοι μονοι της αἰρετης ἴφικεσθαι γνησιως ηδυηθησαν.

Ibidem.

Τες κακες εὐ ποιων ὁμοια πειση τοις τας ἀλλοτριας κυνας σιτιζεσιν. 'Εκειναι τε γαρ της διδοντας ὠσπερ της τυχοντας ὑλακτεσιν. οἵτε κακοι της ὀφελεντας ὠσπερ της βλαπτοντας ἀδικεσιν.

† Aristoteles.

'Εκ μεν 'Αθηνων ἴγω εις Σταγειρα ηλθον δια τον βασιλεα τον μεγαν. ικ δε Σταγειρων εις 'Αθηνας διε τον χειμωνα τον μεγαν.

† Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui *σοφισται* nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: “Est igitur hæc, judices, non scrip-“ ta, sed nata lex; quam non didicimus, acce-“ pimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arri- puimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, satis am- plos, & fontem patefeci diutissimè obstrictum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantum instructos impellere atque incen- dere; quod si quem meo hortatu ad hoc argu- mentum uberiùs ac limatiùs tractandum acce- sisse intellexero, satis magnum laboris mei fruc- tum videbor percepisse.

Τη τε πολει βοηθειν οιεται δειν, και δικην υπερ αυτω λαζειν, τετο καγω πειρασματι ποιειν. Hæc tamen, potius temerè quam con- sultè, numerosè cadere opinor; multum enim abhorret ab his ve- nustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

APPENDIX.

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI
TESTAMENTUM MORALE,
SEU
DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

*R*EX Indiæ, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, expperrectus concendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defossum; fodunt servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: præterea inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex referari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accerfitur interpres: perlegit tacitè, mox, “ Thesaurum, ait, “ invenisti auro & margaritis pretiosiorem,” tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Huſhenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumcrabiles, ad uſum regis Indiæ perilluſtris, & imperatoris eximii *Dabſhelim*, hoc in loco deposui: quippe quodd præſagitione quâdam divinâ theſaurum hunc occultum ab illo inventum iri ſciam. Præterea cum auro & gemmis hoc testamentum idcircò collocavi, ut cùm hos theſauros intueator, quos erit fine ſollicitudine adeptus, expurgiscatur, & compertum habeat, non eſſe ſapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, ſed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impensiùs amare, ſummae eſſe ſtultiæ: præſertim cùm opes ac poſſefſiones copioſiſſimæ ſimiles ſint mutuatæ ſupelleſtili, quæ diverſorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrum-

pitur: immò, improbæ pellicis gerant similitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexūs sustinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatūs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. *Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.*

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Felicissimus regum is est, cuius fama ob iustitiam perpetuò maneat, & cuius exemplum posteri sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirùm illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponsa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cùm aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque insidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiaæ contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amovent. Propterea quod nihil illis fit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut farmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enim verò amicitiâ & concordiâ totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminæ sunt sorores.*

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi sinnat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos redi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucafo

* Hæ sententiae in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latinè ad verbum redi neutiquam possunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum est.

nasci, aut argentum posse in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plaga tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi finat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam affecutus fit, fluere atque avolare patiatur, eam iemel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissa nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prooperationis temeritate deductæ miseriæ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

*fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu
erit facile, ubi semel feceris, uestus quid proderit?*

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabifinat. Verùm ubi consociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive aper-
tum ex hac focâ perfugium videat, illud con-
festim rapiat necesse est. Præterea illorum ma-
litiosas voluntates prudenti consilio & simula-
tione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque
irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac
fallacias ferè geritur.* Et aiunt sapientes viri,
*ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, sic
dolis atque infidiis ex hominum versutorum laqueis
te eripere potes.*

VIII.

Nunquam se putet ab infidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porrò autem blanditiis ac malitiosis assentationibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem
babeas, qui latenter perniciosas tendunt infidias;
pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae
& atrocitatis erit plenissimum: te aspicit, & quasi
adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit.*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subiectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbitatem mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari fiverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

*Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris,
cave per injustum animi impetum in terram depri-
mas.*

X.

Ab omni maleficentiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirkò vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos enteat. *Si benefici sis, vobis met benefacitis.*

Quod si benignus sis, largâ benevolentiae vicissitudine compensabere, si minùs, acerbiores habebis malevolentiae tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficiis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerserint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum predictis delicatiorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dedidicit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adcò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & facilius victoriam ab hostibus reportat, quam centum exercitūs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteratores procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tamdiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & factos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentiae viri sæpiissimè malè multentur. Quòd si ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggrata calamitas. Ministri regis fidi fint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi fint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimiâ ægritudine ac mœstitiâ, velut cœno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, infani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fædissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiae domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentîâ; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructûs expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessariò præstantiam sequitur, sed à providentiae divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annexuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perlustris hos apolos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficiisci debet, in quem hominum patrem ex illem descendisse memoriae proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

S I V E

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quām ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantūm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cūm igitur die quodam ad portum unā descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, & Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cūm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tūm demūm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliā* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregié tingant; sed eos à poesi alienissimos esse persuasum habeo. Sermonem *Latikum*, tuo hortatu, teque usus adjutore, didici; spem enim dedisti poetas complures elegantissimos legendi, sed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quasdam elegias, & *Virgili* nobilissimum poema, quod, meo judicio, poesis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quam in urbe *Româ* ortos fuisse? Tum *Britannus*, Ipse, inquit, judicabis; recitabo enim versiculos quasdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit *Arabs*; sed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiām igitur à poetis heroicis: Sanè, si placet, inquit alter; sed ullumne habes poetam, quem cum *Ferdusio* compares? Unum, inquit, atque alterum; sed palma *Miltono* facilè deferenda est; cuius poema epicum, quod inscribitur *Paradisus Amīsus*, ab omnibus meritò celebratur; istius poematis recitabo exordium:

“ De hominīs primā inobedientiā, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cuius mortalis gustus
 Attulit mortem in mundum, omnesque nostras miserias,
 Cum amissione *Edenī*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amēnam sedem,
 Cane, cœlestis musa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versūs audivi magis insipidos. Versūs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad *Lyricos*. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium*, *Coulcium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, *Miltonum*: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscrispsit, alterum *Triftem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectionis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fœnestrâ dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensiùs rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir *Britannus*, iambos quosdam citabo *Popii* nostri, poetarum Anglorum, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

“ Tremat *Sporus*—Quid? res illa serica,
Sporus, merum illud coagulum lactis asinini!
 Vituperium aut judicium, cheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis disrumpit papilionem in equuleo?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium lutu, qui foetet & pungit.”

—Ohe, inquit *Arabs*, define, si me amas: hæc-
 cine poesis dici potest? Prætereà ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc
 cùm dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEO RUM LIBER.

PROCÆMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cùm esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quām vox Græcæ Λειμών, seu *Pratum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pampphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, partim è Latino & Anglico sermone conversis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ vicesimum sunt composita. Hæc in brevia capita dispertire malui, quām, ut mos est, confusè atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevolentia prosequatur, omnino est rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimum, edidisse, sed studiis aliis sum impeditus.

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRÉS erant præcipui *Græcæ* tragædiæ scrip-
tores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude qui-
dem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari
genere. Cùm poetarum horum proprietates
exemplis dilucidiùs, quâm disputatione longissi-
mâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus
Anglicis μονολογias Græcè conversas proferre, qua-
rum primam ac tertiam è *Shakespeareo*, secun-
dam ex *Addisono*, de prompfi: prima à rege *An-
glorum*, Henrico quarto, dici fингitur, cùm nocte
quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis;
secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à
Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ
se manu imperfecturus esset; tertia denique, ab
Hamleto, Dæniæ principe, cùm, post visum à se
patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte
meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschy-
lei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in
tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum
conatus.

HENRICUS,

Ποσαι τεγητων μυριαδες υπηκοων
 Εύδεσιν ηδη σηματων λελησμεναι;
 Πως, 'Υπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε έρωτοις,
 Φυσεως τιθηνε, πως ποτ' ἔξεπληξα σε;
 'Οτ' εικονις ἐφιζανων έλεφαροις ἐτι
 'Επιψεκαζεις μειλιχον ληθης δροσου;
 Τιπτ' αυ τενητων ἐν μελαντειχει σεγη
 Μαλλον δυσοσμοις διφθεραις κεκαλυμμεν
 Εις οξυφωνων ἐμπιδων κεισαι ψοφον,
 'Η ωλησιων μεμυρισμεναις ἐν πασασιν
 'Επ' αργυροφανης πορφυροσρωτη λεχθει
 Εις ευθρος φορμηγι^Θ ιρεετην οωα;
 'Ω νηπιοφρον, τιπτ' αρ' ἐν πινωδεσι
 Ναιεις θανασων σιβασι, και λειπεις θρονον
 'Ως φρεγιον ψοφωδες η κωδωγιον;
 'Αρ' ειν ιφ' ισια λαιλαπι σροθεμενα
 Κοιμας ακαματον ανδρος ομικα ναυτικε,
 Κεκαριωμενον σροφαληγι έρωντρομα σαλε,
 'Οωηνικ' ἐν τυφωνι πολυκελαδε ζαλης
 'Αελλοποδες αιγεσιν ανεμοι κυματα,
 Και έσρυχηδον ασπετον σφιγγεσ' αλα,
 Λακισα ραντιζοντες αφεω λαιφεα,
 'Αιδην δ' αρ' αιον δεινος ανεγειεις έρομ^Θ;
 Δυναιο δητ', ω δαιμονων αδικωτατε,
 Τοιαδ' ἐν άρα τυδε θελγειν πημονας;
 Ειτ' ευγαληνη νυκλος ἐν γελασματι,
 Συν ποικιλαις ινγξι, συν θελκτροις άμα,
 'Δμελειν μοναρχει; Μακαρες έσε, ποιμενες.
 Διαδηματοφρον υπνος ε τερπει καρα.

CATO.

Ούτως ἔχει. και καρτα τανθυμματα
 Πολλη γ' αναγκη ταπο σε ταρβειν, Πλατωτ.

Ἐπαξιως γαρ εἰπας, ἀξιως δε και
 Ψυχη, συ παυλαν ἐλωισασ' ἔχεις κακων,
 Φιλην τ' αδειαν, καναληψιν τη Ει,
 Μη ει ψευδομαντις, ει γαρ αν θεοθεν φυσις
 Ανδρων ἀπαντων ἐμωεφυκια φρεσι
 Ερψειν ἀναβοσα μη, κλισειν Ειον.
 Αλλως τε μητις εικασειν αν ποτε
 Αρθαρσιαν, τι χρημα γλυκυπικρου Εροτοις
 Μακρα γαρ ήμιν ἐσθ' ὁδῷ πορευτεα,
 Μακρα κελευθῷ. αἴτιαται ποιεις ἐτι
 Χωρις αφιξομαι γ', όποιοι οικηματα;
 Προσω γε παντα κειτ' ιδεοθαι ξυμμετρα,
 Αλλ' ἀπαναβληθον σεγανα και περιγεφελα.
 Ει δ' ειςιν ὁσις ταν Εροτοις λευστει παθη,
 Αλλ' οντα γε ξυμπασα σημαινει φυσις,
 Βλεπει μεν αὐτῷ αις του εύσεβη Ερωτων,
 Απα; δ' ὑν αὐτῷ αν πεκτιδ', εὐγμενοι.
 Ποι γεν ποτε; και πως; ο Καισαρ είστει
 Τα σκηνωτρα πρινει, και μοναρχει τη χώρη.
 Αλλ' αἰκτενον τογ'. ἐλθε δευρο μοι, σφαγευ,
 Ελθ', ξυλαργητ'. ἐρρετω μεν ἐκποδων
 Βιθον ειωθῷ, ιρρετω δ' αἰμετρον κακον.
 Ω δισσα θανατε καθανασιας ήδεια
 Τεδ' ανδρος ιλπις. θιγιανω γ' όμις δυοιν.
 Το μεν αν τον ανδρα τονδε δια ταχεις ικτανει,
 Παλιν τοδ' αισθις αν Εις δοιη τροφας.
 Ω θανατε, θανατε, σε τι μοι μελον κυρει;
 Δεινον τογ' εχι δεινον. ει γαρ αν δειμας
 Θανη, μενθο γε μηποτ' αν ψυχης θανοι,
 Ψυχη δε φασγανον γελωτ' ὀφλισκανει.
 Φθινει μεν αἰρων φως, φθινει δε χήλια,
 Παθωσιν άλλοι σκληρα πρῷ πακοις κακα,
 Διασκεδα τε πανθ' δ παναλασωρ χρονῷ,
 Και μην ιωαυχω τησδε της ληθης απο
 Σε βλαγανεσαν, αιδος αις, λαμψειν ιτι*.

HAMLETUS,

Το ζῆν, το μη ζῆν. θυμῷ ίνδοιη μαλα
 Ειτ' ἀν τοιοι τῷμειον οὐ χων ησυχως
 Εν γῇ κυματωλῇξ αἰελαιαὶ θει,
 Ειδ' οὐν θρεμβσῃ χειμάσαιεν θο λαιλασι,
 Σχεθων τ' αἰδειμως οἰδιμά πορφυρης ἀλθο.
 'Ο θανατος θάνος, θ πλεον. ληξις θ' ἀμα
 Παντων, δος' ισι, δυσφατων αλγηματων,
 'Οσαια γε σκιοειδεσι θροτοις παρα.
 'Ω πολυποδητον τερμα και φρενι γλυκυ.
 'Ο θανατος' θάνος' θπνος; αλλ' ισως θνατ.
 Δακεθυμον ισι τοδε. το πως γ' ευδησομεν
 Τα πρωτ', ιπειτα το πως θνειρωπολησομεν,
 'Εωει το πηλος πλασμα τετ' θλειψαμεν,
 Πολλης χατιξει φροντιδθο. τετε χαριν
 Τας αλλοτ' αλλας σλγεων κτυπειν θρασ
 Αγίτως θωμεν. θ γαρ θτις ἀν παθοι
 Πονης μεν θγρας ααστες, πονες δε γης,
 Φθονερων θδονθ, θπερηφανων σεμνην θφρυν,
 Το τ' θξυ κεντρον ιμερε δυστιμερε,
 Τα δεινα πενιας, δειν 'Αρης, δεινα χρονια,
 Λιμη, νοτων, και ταλλ', θσ' ισιν, αλγεε,
 'Α περιεφευγεν αριθμον, θ τις ἀν φερων
 Τοσας άνιας, οιδα γ', ησυχιαν ιχοι,
 Ληγειν περ άν οιος τε παντοιων κακων
 'Η ξιφιδιον γ' αψαμεν θο η την αγχονην,
 Ει μη φοιθο δυης θπισθοφανης τινθο,
 Χω χωρθο ασκονθο, θ γ' ατω θχ θδοιποροις
 Νος θω αρρ' θπωτ', ἀν παρεσι πημασι
 Στεργειν διδασκοι, κα προσεκευρειν τα μη.
 Ούτω γε φροντις δειλιαινει τας φρενας,
 Ούτω γε και προσωπον άνδρειας καλον
 Δια φροντιδ' άχρον γινεται, δια φροντιδα
 'Ρος μεγισων παρατεραπται πραγματων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγραμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potius ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de *Agathonis* osculo, quod apud A. Gellium prolixè admodum Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere voluimus:

Cùm fervens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os avebat
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Brevius etiam hoc modo redi potest,

Cùm dulci teneam morsu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poemata, quæ Græcorum ἐπιγραμμασι si-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Versiculi, quorum initium Διξαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihique peramicus, ipsius rogatu sunt converbi.

AD MUSCAM.

Διψαλεη, φιλοκωμε, ταυπτίερε τερπεο μυια,
Τιρπεο νεκταρεώ γευσαμενη πομαίΘω.
Συμπιε, συμπιε, μυια, και ευτεφαναιο κυπελλα
Ἐκροφεες θοτρων τον μελιφυρίον ὅπον.
Δει σ' ἀρ' ἕφροσυναις λαδικηδεσι θυμον ιανειν,
Μεχρις ια ξιστα τεξμ' ὀλυγοχρονιον.
Ωσπερ ἐμος ΣιΘω ὥκα, τεος ΣιΘω ὥκα πεφευγε,
Κεισομαι αὐλος ὄμως και συ μαραινομενΘω.
Και γαρ ισ ξηκονια παρελκομενον λυκαντας
Ἐν θερΘω ανθρωπων, ε' πλεον, ισι βιΘω.
Ἐξηκονι" ιτεων ταχεως παραμειψεται αιγλη,
Ἐκφευγεε δ' ηδης ανθεμον, ωσπερ ουαρ.

IDEA, HENDECASYLLABIS.

Διψηρη, φιλοκωμε, πινε, μυια,
Συμπιν' εύραβαμιγΓΘω ικ κυπελλα.
Οινον δη σοι ἀφειδεως ὄπαξω,
Ει πασαν ρανιν ἐκροφειν δυναιο.
Δρεψαι χρη ξιστοιο καλ' αιια,
Ἐξαγθει Σιος ώκα κακμαρανθη.
Ωσπερ τάμον, ὄμως το σον μινυνθα
Ακμαξει θερΘω γέδυ κάποδηνησκει.
Ἐν σοι μεν θερΘω ἐσιν, ἐν δε κάμοι,
Ει κεν δις τριακον" εἰη παρεσχοι,
Ων ηβαιον ἐπηκ ἀμειψει" ανθΘω,
Ως ιν μακροτερον θερΘω δοκησει.

AD LUNAM.

Διέσαμαι καλαν' Αμαρυλλιδα. μιμνε, σελανα,
 Μιμνε δι' ἀργυρεων ἀδυφατης νεφελων.
 Οὐ σε, θεα, καλεω, φιλοπανυγχθοῦτε λησης,
 'Ανδρος ἐρευνασας ιχνια χρυσοφορε,
 Οὐδ' οὐς νυκτιλοχθοῦ δορυθαρσης οιος 'Ενυες,
 Δαιον ἐν λοχμαις αίμα λιλαιομενθο.
 Κόλπον ἐρωτομανη τις κεν διεπληγεν 'Εριγνυς;
 Χειρ' ἀμιαντον ἔχει μειλιχομητις 'Ερως.
 Οὐδ' ἐπι κλεμμα θεω. γλυκυ μειδιοωσ' Αμαρυλλις
 Οὐκ ἀεκεσα φιλας ἀμπελατει * χαριτας.

AD GLYCEREN.

'Ηνιδ', ὅταν δακρυων τεγμεις ῥαυδεσσοι ταρειας,
 Κειται διλως, Γλυκερη, παντ' ὀλοφυρομενα.
 Μηκετ' ἀγδονιευς ἐλελιχομενθο δια φυλλων
 Ειαρι αν ιει την τολυθρηγον ὄτα.
 Αιθερι κυανεων νεφελων ἐπικιδυναται ἀχλυς,
 Συμωταταγει δ' ὄμβρων ποικιλοθρης κελαδθο.
 Αι κρηναι θρηνωσι, και ειβομενον κελαρυζει
 'Ρωγαδος ἐκ πετρης δακρυσεν ρεεθρου.
 Οικεροι σχιζεσι και αι κεραι ροδοσηχεις
 Συν δειγω μαλακην την τλοκαμιδα γοω.
 'Α Γλυκερη γλυκοεσσα, σε τως ηλυγυνεν ἀνιη,
 'Ην β' Βεβληκει χρυσοβελεμνθο 'Ερως.
 Δακρυα τανδακρυτα, τι ταντα δυνασθε λεσινει,
 Πληγη κολπου σφειερη δευομενον ψεκαδι;

* Sappho.

Σταθι καυτα, φιλα, και θλιφαρων ἀμπετασου χηρι.

AD SPEM*.

Αγανοελεφαρε παρθεν', γτις ίμερον γλυκυν τρεφεις,
 'Εν ροδοισι μαλθακοισιν, ιν δ' ιοις ανθοσμιοις
 'Ελωις, η φερεις ιρωτας, η φερεις ευθυμιαν,
 'Ητις αθλιοισι τερψιν, η κακοις θελυγηματα.
 'Ελωις, ίμερε τιθηγη, δαιδαλευτρια καλων,
 'Ηδεως φενακισασα των ιρωμενων φρενας,
 Μετριως γλυκεια παρθεν', οδε γλυκυπικρωτε,
 'Ελθε δευρο μειδιασασ', ιν δ' ονειροις μειλιχοις,
 Δος με χαιρειν, δος μ' ιρωταν, δος με δητ' ευδαιμονιω.

* Anno AEtat. 17.

CAPUT III.

De Idyllo.

HO_C, quod sequitur, Εἰδυλλιον, cùm esset olim.
Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem
imitatus, sed dialecto usus Ionicā: non enim
pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poe-
mate loquentes inducuntur.

Χρυσις ἡ Κολυμβητης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιππη κυανοφρες ὑπο ράδινην πλατανιστον
Κλινθη, κειτο δε καλος ἐν ἀγκοινησιν Ἀμυντας,
Συν τ' ἀγανη φιλοτητηι και ἵμερτοις ὄφεοισι.
Χή νυμφη μαλακον τον ἔφωτυλον ὡδ' ἀγορευε.
Προς Ἀκτωριδ^Θ, φιλε κερε, λιγυφθογλω πλαγιαινλω
Ἡδυ τι μοι πνευσον. τινα κεν τινα μυθον αἰειδης;
'Ος φατο μειδιοσ'. δε λειξιον τι γελαστας
Χειλεα παρθενικης δις και τριτον ὑγρα φιλησε.
Και τοτε Κασαλιας Μεσαι λιπον ἀργυροδινω
Ναμα, λιλαιομεναι νεβ ἵμεροφων ακεειν,
'Ος τοδ ιω^Θ μελισεν φιλικον μελιγηρυι μολαση.

Χρυσις ιωσλοκαμ^Θ λιταφεχροος ηρατο κερε
Εύρυαλις χαριεντ^Θ, ο βδενα, ο μα σε, Κυπρι,
Λαδων καλλιδοναξ χαροπωτερον ειδεν ἴφησον,
Λαδων, δις μετωπισθε κοραις ιχθις^Θ ἕγεντο.
'Αλληλεις δε φιλησαν, Έρως δ' ο χρυσοφακεννος
Πνευσεν ιω' ἀμφοτεροις διμαλην φιλοτητ^Θ αὔτιμην.
Εύρυαλ^Θ πλοιητο ποθω, κηρης ροδοεσσομε.

Ὁσσε διαγλαυσσούτε, κυδωνιοωντε τε μαζω
 Πτανίαινων μηλοιν ἰοικοτ' ἵρευθομενοῖν.
 Ἡδε κηρη τον παιδα περιγληνωμενη ἀβέσον
 Ἰσην την πλοκαμιδα φερονθ' ἀπαλοις ὑακινθοις.
 Ωμοισιν Βοτρυδον ἴσπιρρειασταν ἵραννοις,
 Και χειλες ἀμαρευγμα, και ἀνθεμοεντας ιαλης
 Οια γναμπτία σελινα περι παταφοις χνοαωντας.
 Ἡστο κυλοιδιοωσα Βελει δεδμημενη αινω
 Ἰμερε, ὁς κ' αύτης ὑποδαμναται βριανιωνας.
 Ούδε τοσον Παφη κεφον Κινυρο φιλησε
 Τον ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ιν Ἰδαλιψ πολυμηλω,
 Ὁσσον ἀρ' Εύρυαλε, Χευσι, ξανθοτριχῷ ηρεσ.
 Ούδ' Ἰδης ὑτω Ζευς τηκετο ιν κορυφησι
 Πτοιηνεις χαρισιν Γανυμηδεῷ εύχαιταο.
 Ἡδυ μεν ἐκ λιβαδῷ πινειν ἥλεκτρινον ὑδωρ,
 Ἡδυ δε την πιτυος λεωτα ψιθυρισμαθ' ιεισης
 Ἐγ ῥοδεοις ἀντρει το μεσημερινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Ἡδυ δε και φιλεειν την οιδια την τριχομαλλον,
 Ἡδυ φαγειν μελικηρον. ιαινετο δ' ἐ φενα κερης
 Ούδ' ιεης λιβαδῷ πινειν ἥλεκτρινον ὑδωρ,
 Ούδ' αἴρα την πιτυος λεωτα ψιθυρισμαθ' ιεισης
 Ἐγ ῥοδεοις ἀντρει το μεσημερινον ἀνθεσι κεισθαι,
 Ούδ' αἴρα και φιλεειν την οιδια την τριχομαλλον,
 Ούδε φαγειν μελικηρον, αφ' ε' καλεις ἥρατ' ἀνηρε.
 Ούδε οι ηλακατη φρενας εναδεν, ε' καλαθισκος,
 Ούδ' ιερον κερης φιλεειδε δωρον Ἀδηνης,
 Ὁστα τε παζθενικαις οικισφελεεσσι μερμηλευ.
 Τοιγαρ Χευσοθεμις μαλακια μιν νεμεσιζετο μητηρ
 Ἰσον δτ' ε' δυνατο κρεκεμεν. και δημοτις Ινω,
 Ἡ τ' εύηλακατῷ Γλυκερη, και Λαμπτις ἀδελφη,
 Αιν' ισπικερτομενεσαι ισιλλισταν ἀλλυδις ἀλλη,
 Ως μαλακη γληνη; φευ, το τξιφερον γλυκυμηλον,
 Ως λαλεις ἥ τλημων; οια Βλεπει αινοθευπλῷ;
 Ναι, ναι, Χευσιδιον γλυκερον τεκος, οιδ' ο δονει σε.
 Ἡ σ' ἀλυεις μεσσηη σινα γυκια καθευδεμεν οιην.
 Ως αἴρα γεικειεσιν ἀμοιβαδις. η δε σεσηρος
 Και γλυκυ μειδησασα ταδε κλυεν, ε' δ' ἀλεγιζεν.
 Πιιλλακι δ' ἀεδμεσσα πολυρριδον ἀν λειμωνα

Οἳ οὖν λιγυρη μολαρη καφιζεν ἔρωτα.
Και ποτε δαιδαλεη φωνη τοιαυτα μελ.ζεν.

Ω φιλε ωαι, Πειθες χρυσωωιδΘ ηδυ μελημα,
Εύξυαλε, γλαυκων Χαριτων θαλΘ, ηδε Κυθηζης
Θεσπεσιον δαιδαλμα μελιφρόνΘ, η σε Θαλια
Και νυμφαι Παφαι, και καφαι μηλοωαξειοι
Ἐν τε ῥοδοις θειεψαν, και αμαξακω. ἐν τε κρινοισιν.
Ειδε κ', ίμον μελετημα: ποσιν σε γε κικλησκοιμι,
Και σε κε συμπλεξαιμι γαμηλιη ἐν φιλοτητι
Α δειλη. τι κε ταυτα λιλαιει; ο δεδιας γε
Μη τοδ' ιπΘ. Ζεφυροι φορεοιεν ίσις 8ατα μητρος;
Η μη και πλελεαι κε τεον λαλεοιεν ῥωτα.
Αλλα τι κεν δεδια; Ξυνος νοικος ισθ' Τμεναις.
Και τι γ' ίγω κεν άνυμφΘ, ιργημιας ώδε λιωιμην;
Χρη μ' αρχ παρθενιας ῥοδον ἀγχοσαντον ιρυσναι;
Αλλ' ιραμαι. φευγει δ' οναρ ως μαλακαιποδΘ ηζης
Αιγυλη λειρισεσσα, και ιρπαι γηρας αμορφον,
Γηρας ιύπλεκτα θοτην λευκαινον ίθειας.
Δει μ' αισα θυμον ιεωσιν ιαινεσθαι μαλακοισι.
Δευς' Τμηγ, 'Τμεναιε. συδ', 'Αρτεμι, μη νεμεσα μαι,
Και συ, θεα, φιλοωαις. σε δε Ευκολω Ενδυμιωνι
Λατημα ινι χλοερης Εγσοσης λεγυθσι καθευδειν.
Αλλα δος, ω Αγητης θυγατερ, δος μ' η γαμεεσθαι
Η θανεειν. Κηρες δε κ' ίμον τειμοιεν ατρακτον,
Πριν σει, παρθενιη, νοιουν ἀγνοτατον παραζαινειν
Νοσφι γαμω. γαι, τετο, θεα, τελεσαιμι γοημα.
Η, και πορφυρεσσα κιεν χλωρης δια λοχηης,
Βη δε μελαμψηριδΘ ισιονος ΛαδωνΘ.
Η μηγ κεινον ίμελλε παρηστιν εικ αδιανταις
Αιζειν τον παταρον, και μη φρενα δηρον ισινειν.
ΕύξυαλΘ γαρ ίκει διανηχετο ναματι δεινω
Καλος, ιαρ θ' οροων, και ειν ύδασι λιψινος αθυξεν.
Η δε κορη παπταινε δια πλατανω θαμυφυλλω
Αιδομενη γληηησις ροδοχροα κολωνον ιφηζε.
Ιμερτω δε ποδω παταγκετο, ηύτε λευκη
Ηελιοιο χιων καταλειζεται ακτινεσσιν.
Ω σλιγοχειριον τερψις. σοι δ' αιεν ανη

Πικρη παρμεμέλωκε και ἀργαλεα μελεδωνη.
 Οιδμασι γαρ μεγα ναμα πολυγγαμωιοισιν ἵειφθη
 Αιφνιδιον, ποταμω δ' ισειδει μηνατο λαιλαψ.
 Εύρυαλε τριφιλητε, συ δ' ίν διγησι κεκμηκως
 Λινοπαθης μαλεραις ειλισσεαι, θδε σ' αιρηγον
 Νυμφαι ἀκηληγοι λιμνητιδεις, αλλα γαρ, αι αι,
 Ἐς Ευθον ηριωεις υγρον αναβλυζων μελαν ύδωρ.

Παχυνωθη δε κορη πικρη έεελγμενη ατη
 'Ως ιδε τεθνειωτα νεον, γοεωψ δ' ὄλολυγμω
 'Ω εμε δειλαιτη, σοναχιδ', απω δε Βλεφαροιν
 Δακρυα μυρόμενοιν θερμα έλνε πομφολυγεις ώς.
 Τιλλε δε τας πλοκαμως. ὄλοφυρετο δ' ηρτ' αιηδων
 Χλωρηις θυγατηρ ΠανδιονΘ, η δια φυλλων
 Παιδ' Ιτυν, αιεν Ιτυν, γλυκεροις μινυρισμασι κλαιει.
 'Αλλετο δ' ιει πολαμον. τοδ' ύδωρροσσ' αιμφικαλιψεν.
 'Αλλ' ιηγ Βεληφι περιφρονΘ 'Αμφιτριτης
 'Αντι κορης θυητης νυμφη Νηρηις ιγευτο,
 'Εν τε Ευθω ποταμοιο συνηντετο τω χαριευτι
 Εύρυαλω, θεω οντι ἀγγιζει, και μιν ιερανη
 Δωτω, και Μελιτη ροδοχρως, και Μηλις ἀγανη
 Και Γλαυκη χαριτοβλεφαρΘ, χαριση τε Γαληνη
 Και μαλακη Γαλατεια, και Εφινικη ΒαβυκολωΘ
 Θρεψαν έω' ἀργυρεω κλισμω ροδεοις εν αιτοις,
 Χειλεσι νεκταρεας ραβαμιγμας έπισαξασαι.
 'Ενθα γάμω Χρυσις κεχαρημενη Εύρυαλοιο
 Μιτρην λυσατο πρωτα, λέχει χρυσης Λφροδιτης
 Γαμβρον προσωτυξασα, και αιροις χειλεσι χειλη
 Θλιψε, περιπλεκτοισιν αιγαλλομενη μελεεσσιν.
 'Ως φατο Κασαλιδων νυμφων γλυκυς ορνις 'Αμυντας,
 'Ηδη συμπλεξας ραδινην ινι πηχει κερην,
 'Αιμβροσιαν φιλοτητα πινεων ψιθυρισμασι λεστοις.
 Λισιμελες δε κατα Βλεφαρω θει κωμα καταρρει,
 'Αμφω έπι' ἀλληλων κολπαις κυωσσοντες ιρασαι
 'Αμπανισι μελη ΚυπριδΘ κεκμηκοτα δωροις.

CAPUT IV.

De Comœdiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem supereffsent *Menandri* comœdiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut dè illo dici possint, quos de Lesbiâ poetriâ citat Addisonus noster, è Phædri fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cum sint reliquæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comœdiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad Menandri verecundiorem suavitatem accessisse non puto. Evidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis* *Terentii*, qui maximè Menandrum imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivâ vitæ humanæ descriptione, è *Shakespeareo* sumptâ, qui nonnullis in locis Aristophani similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. Συρος.

*Δημ. Φευ τέμον αἴθλιον καρό, ως ἔχοντες αὐτούς
Ἐμες αρσαρκειν μηδεν. Ε' γαρ οίδα τε*

Αδελφος ἵστιν, οὐδὲ πώς τεχνή πονεῖ
 Καπειτα τινον, ἣν ἀντεκυρσ', ὁδοιπορων
 Ουκ ἀγροῦ είναι τετον εἰρηκως κυρει.
 Μη ε ταυτ' ἀρεσκει. μη γαρ αίλλα κακως ἵχω.
 Κτη. Παι, γηι, ωαι. Σ. τι φησ. Κτ. τι δαι ζητει γερων;
 Συρ. Και καρτα σε γε Κτ. τι δαι; Σαβαιαξ. Σ. αυ, στηγα.
 Δημ. Πως αν τοδ' ειη; δηλονοτη και κακό.
 Φυσιν σχεδον πεφηνα και κακεμεν.
 Εμε παν ταρατει; ταύτα διαλυμανεται,
 Σγωδα παντα, παν μονθ φερω Σαρ.
 Συρ. Ούχ οιος είμι τον γεροντα μη γελαν,
 Ος γ' οδεν ειδως πανθ' ο φησιν ειδεναι.
 Δημ. Ζητων αδελφον αιτώ οδ' ἐληλυθα.
 Κτη. Παι, ωαι. Σ. σιγα. μελλω ρ' ἵγωγε πανθ' οραν.
 Δημ. Κοψω Συραν. ιατλαται δηλω παρα.
 Συρ. Και μην μα την Δημητρα, καν έτως ἔχοι
 Ουδεις ταλαιπωροιτ' αν, ως ἵγωγε περ.
 Δελθ περ αν μεριψιν δικαιαν μεμφομαι.
 Δημ. Ποσ' ἀτία; λιγεικαζτα ληγον έτοσι,
 Αττ' εισει, ω γαβ'; αιρ' αδελφος ινδον; Σ. α.
 Μη σκωπτε μι. ω γαθ'; ἀτλαται. Δ. κακως γ' ιχεις;
 Συρ. Πονηρό άγε και παμπονηρό αν έροτων
 Ως τεδε τάνδρον, ειτα παρθενε τινος
 Εχει παταξας πυξ δυσωνυμον καρα.
 Δημ. Πυξ; παζενε; παταξεν: ο μαινοι γε;
 Συρ. Ουκ αν έλεποιης ως πανθργος έτοσι
 Σος παις γε με ξεκοψε τω γναθω δυω;
 Δημ. Τι γαρ; Σ. ως ίμργε ταυτα δεαν πεισαντος. Δ. ο
 Συ γ' αρτι ναιειν αυτον ειπας ἀγροθι;
 Συρ. Ναι, δεσπωτ', αλλα Σατιον αυτον έλεπον
 Τον ἀγμιοποιον κομποφακελορργημονα.
 Δημ. Εύ, γενναδας. Σ. πως; Δ. πως γαρ οχι γενναδας,
 Φυσιν κατεικασθεις γε και έιον πατρι;
 Συρ. Άλλα' αν σιγαν μαθοι, σχφ' οιδ'. Δ. ευ, παιδιον.
 Συρ. Γελοιον. δι δηλω λαζυμγ' αν έκτομοι
 Μολις αντιλεγειν οιβ τε, μων έτος καλος;
 Δημ. Και φερτατος γαρ. αρ' αδελφος οικοδι;
 Συρ. Σγωδα. κεκ αν πε τοπε κυρει φρασω.

Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακεργε; Σ. φημ' ήτω.

Δημ. Και μην παταξαιμ' ἀν γνωστον στημεῖον.

Συρ. Ἐιιιι. τοπον φρασω, καὶ τένομα.

Οὐκ οίδα γαρ καὶ πως; Δ. τοπον ἦν εὔθυνος, λεγε.

Συρ. Ἀρ' οισθα δηπε πανδοκευτριαν κατω;

Δημ. Ήως εὶ γαρ; Σ. ὡς ἀν τηνδε παραβαινης ἔδει,

Καταντες, εἰσορων ἀν ἀντικρυς τυχοις,

Κάκει σε. Δ. ποι δητ' ἀν τραποιμι μ'; Σ. ὡς αἰνει

Σχεδον προστήθεις ῥίπτε και συ σαυτον. ἐσ

Την δεξιαν θλεποις ἀν ἀλσος τη θεων.

Κάκει σενωπος ἐσ' ἀπ' ομματων προσω-

Δημ. Οὐκ οίδα. Σ. μυρρινων πανυ παρ' εύσκιον.

Δημ. Ἀνοδῷ γαρ. είτα πως περαιωδησομαι;

Συρ. Ναι, ναι. τις ἀν μωχον μ' ἀν ἐκ ειποι κλων.

Αὐθις ἀπαξαπαντα σοι μελλω φρασειν.

Βαδισεα γ' ἐσ πανδοκευτριαν παλιν.

Ἄρ' οισθα τανδρος Εύκρατε γε; Δ. πως γαρ ε';

Συρ. Τετον ἡα παραβαινεις εἰς ἀριστεραν ίτω

Καταθεν. αἰλλα μην ὅταν λυκοκτονε

Θεε παργλάθεις, αὐθις εἰς την δεξιαν.

Πρενη πυλην δ' ἡκειν παρα κεηνην πανυ,

Βλεψεις μεν ἀρτοκωλιον, τα δ' αντικρυς

Τε τεκτονος, κάκει κασιγνητος πουνι.

Δημ. Τη γε δρα ποθ'; Σ. αἴτια νιν κλιντηρια

Ποιειν κελευει, συμμετρα γεν αἰς πινειν.

Δημ. Πινειν ταχ' ὑμας; Σ. αἴρα μη εὶ καλως ἐχει;

Δημ. Ηαυται λεγων χρη. Σατλον ἐν Βαδισεα.

Συρ. Γελοιον. αποθοιμην ἀν εὶ μη δως δικην.

Ἐγω τι ποιησω; τε γαρ εἰκοτος περα

Ἄπεισιν Αισχινῷ το δειπνον τετοι

Ημελλε καιειν. χῇ τραπεζ' ἐσηρετο.

Ο Κτησιφων δ' ὄλως ἐξωτι μαινεται.

Αλλ' ἐνδον εἰμ' ἀπαντα σιλληδην καλε

Περικυλισων μοι δαφιλως. κ' οινοτ ἥρων

Ημαρ παρελέω τογε γλυκυτατον ηρεμα.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθαπέρ **Σιοτες** **τασιν** δῆπε τοις αἰθρωτοῖς διακείται,
 Πας σκηνοβατει και κωμωδεις **τας** τις κωμωδιαν αἰνηρ.
 *Αλλα γαρ ως το θεατρον **ταραβαν** πρωτον το θρεφος προλογιζει,
 Και παππαζον, και τραυλιζον, κ' αιει **χαμαδις** **τηρυγιζον**.
 Κατα **χελωνης** **εηματι** **παιδιον** ως φροντισγριον ιζπει,
 Στωμυλλομενον και **ειελοφορον**, κ' ηωω **σιλεου** έζευθει.
 *Αλλα κινυρομεν^Θ τοτ' ιρασης, κ' οικε **θριγκοισιν** έρεισθεις,
 Νυκτωρ φιδει **ταραχλαυσιθυρον** **ωρ**^Θ **έπισκυνιον** γε **κορισκης**,
 Κ' αυτην **ιματιων** **θωπευει** **δαπαναισιν** **ποικιλομορφων**,
 Μηπωγ' ομβρων, μητ' αν **χιον**^Θ, μητ' αν **νυκτ**^Θ μελετωη.
 Δασυπαγων μεν **έπειτα** **λοχαγ**^Θ μεγα τι **σρατιον** τ' ιπιορκει,
 Και δοξολογει **τολλα** μεν **ιν** γη **πολλα** δ' έφ' **ύγρα** **πιτυλευσας**,
 Αιει **δυσκολ**^Θ, αιει **σιγροικ**^Θ, κ' αιει **τα** **στελαγχην** **αγανακτων**,
 Καιει **ζητων** **έπι** τε **ξιφε**^Θ **φημης** **κλεος** **εικελονειρον**
 Ποτνιω δ' αιει **ωαγωνι** **δικασης** **γασγαδης** και **ταχυκυμος**,
 Και **μυτιωτων** **έμπλησαμενος**, **των** τ' **όψων**, **των** **τε** **λαγωνων**,
 *Επι **τοις** **αλλοις** **σεμνοπροσωπει** και **τη** **γλωτη** **τολεμιζει**.
 *Τποκωφον δη και **σφηκωδεις**, **λγιμων** **τε** **γεφοντιον** **έρωει**,
 Και **ποππυζει** κ', **αδε** **ωρο** **τολλω** **κεκραξιδαμαν**, **πανυ** **γρυζει**.
 Δραμα **παλιμπαις** **πρεσβυ** **κλειει** **σεμνον** **τοδε** και **τερατωδεις**
 Χωρις **ελεφαρων**, **χωρις** **όδοντων**, **χωρις** **δγων** **ειστειας**.

Anno AEtat. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pin-darica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, melius quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quon-dam placuit, ut inciperem justum carminum vo-lumen contexere, quorum alia è veterum Lyri-corum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è re-centioribus, libare statucram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magister fuit: in horum secundo *Sap-phüs in Venerem* notissimum carmen sum imita-tus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè reddi-tam exposui: id verò, quod *ad Lælium* inscri-bitur, missum est, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cuius fororibus latrunculos lusorios ex ebore atque ebeno tornatos dederam.

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
 Mater, cœrulcis edita fluctibus,
 Quæ grati fruticeta accolit Idali,
 Herbosamque Amathunta, & viridem Cnido
 Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
 Quæ nunc, Tænariâ immittior æsculo,
 Mœrentis Liciniâ sollicitum melos
 Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
 Non illam Æoliis illacrymabilem
 Plectris dimoveat, lenis ut arduam
 Cervicem tepidum flectat ad osculum.
 Quantum est & vacuis neclar in osculis!
 Quòd si carminibus mitior applicet
 Aures illa meis, si (rigidum gelu
 Te solvente) pari me tepeat face,
 Te propter liquidum fonticuli vitrum,
 Ponam conspicuo marmore lucidam,
 Te cantans Paphiam, teque Amethystam
 Pellam gramineum ter pede cespitem,
 Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
 Cingam, tunc hilares eliciam modos:
 At nunc me juvenum prætereuntium,
 Me ridet comitum cœtus amabilis;
 Et ludens puerorum in plateis cohors
 Ostendit digitis me, quia langueo
 Demissis oculis, me, quia somnia
 Abrupta haud facili virgine faucium
 Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Persido ridens Erycina vultu,
 Seu Joci mater, tenerique Amoris,
 Seu Paphi regina potens, Cyprique
     Lætior audis,
 Linque jucundam Cnidon, & coruscum
 Dirigens currum, levis huc vocanti,
 Huc veni, & tecum properet soluto
     Crine Thalia.
 Jam venis! nubes placidi serenas
 Passeres sindunt, super albicantes
 Dum volant sylvas, celeresque versant
     Leniter alas.
 Rursus ad coelum fugiunt. Sed almâ
 Dulcè subridens facie, loquclam
 Melle conditam liquido, jacentis
     Fundis in aurem.
 “ Qua teces, inquis, Licini, puellâ,
 “ Lucidis venanti oculis amantes?
 “ Cur doces mœstas resonare lucum,
     “ Care, querelas?
 “ Dona si ridet tua, dona mittet;
 “ Sive te molli roseos per hortos
 “ Hinnulo vitat levior, sequetur
     “ Ipsa fugacem.”
 Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
 Pectus ingratæ rigidum Cerinnæ
 Lenias. Et te, Venus alma, amore
     Torsit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata sororibus,
 Et donem lapides, quos vel alit Tagi
     Fluctus, vel celer undâ
     Ganges auriferâ lavit,
 Læli, si mea sit dives opum domus.
 Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
     Servo carmina blandis
     Nympharum auribus insolens,
 Quarum tu potior pectora candidis
 Mulces alloquii, te potiorem amat
     Musa, utcunque puellæ
     Pulsas Æolizæ fides.
 Quin illis acies mittere commodus
 Tornatas meditor, quæ bicoloribus
     Armis confaciendæ
     Bella innoxia destinant,
 Qualis propter aquas aut Lacedæmoni
 Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
     Cornicum manus albis
     Nigrans certat oloribus.
 Cur non sub viridi ludimus ilicis
 Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
     Ridens Lydia pulchris,
     Et saltare decens Chloë:
 Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
 Me testudineis aut Venerem modis
     Dicente, aut juvenilis
     Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ tecta peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.

Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ulricem meditor figere cuspidem.

Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deseruit furor,
Et telum facili decidit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELÉGANTEM Callimachi *ὑπερον*, qui inscribitur *ad laracra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poëtæ de comæ Berenices *πονηρατον* vertcrat. Nos autem, anno ætatis decimo septimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adsit huc,
Huc adsit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion' ? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio, nemus avium
Funditus fremit, & bona
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turbæ, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen !

Non Minerva priùs lavit
 Quām suā roſeā manu
 Mollicella latuscula
 (Perfundens gelidā jubar)
 Despumārit equarum;

Et perterserit aurea
 Colla, myrtleolum gerens
 Caufape, ac ter & amplius
 Moverit teneram manum
 Subter ora, sub aīmos.

Huc adēste, puerulæ:
 (Jam videntur) at haud onyx,
 Haud amaracinum (meles
 Dulce tibia succinit)
 Haud amaracinum adsit:

Odit Pallas amaracum;
 Haud adsit speculi nitor,
 Pallas haud speculi indiget.
 Nempe ubi ad Phrygium Idali
 Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
 Nec pellucidulos lacūs
 Finxit inspiciens comes;
 Nec decora politulum
 Consuluit orichalcum,

At cincinnuli identidem
 Unam bellula fimbriam
 Transmovit Cythereia,
 Ad glabrum speculi vitrum
 Usq[ue]quaque renidens,

Pallas haud ita : scilicet
 (Quales per cava Tænari
 Gemellæ juga stellulæ)
 Gramina, & pede pervolat
 Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
 Dum, velut sylüæ comæ,
 Crinis luxurians fluit
 Hic & hic bene-olentibus
 Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
 Ora floridula & genas
 Haud minùs rubet, ac rosæ
 Vel flos purpureæ teres,
 Vel ridens inelimelum.

Prodeas, dea casta, sis;
 Audin' audin' ut integræ
 Succinant tibi virgines,
 Ne lavatum aliorsum eas?
 Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
 Pedes, innuba, transfer huc:
 Huc veni: huc refer ægida:
 Et ferrugineam arduæ
 Cassidis quate cristam.

At cava, upilio, bibas
 Has aquas hodiè; cave,
 Vacca, tute fitim leves:
 Urnulam fer, aquarie,
 Fontes ad Physadeæ.

Nempe desilit è jugis
 Muscosis hodiè Inachus;
 Flosculos, viden', irrigans
 Defluit liquido pede,
 Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
 Pastor, tu quoque nudulam
 Decernas cave Pallada.
 Ecquisnam, (miser ah miser!).
 Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
 Interim organicis modis
 Suave nescio quid lubet
 Inter ludere virgines.
 Pandite ostia, valvæ.

Olim nymphæ, puellulæ,
 Castæ perplacuit deæ;
 Mater Tiresiæ, integræ
 Mentis, & viridissimo
 Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
 In molli gremio fovens,
 Quam curru vehere arduo,
 Quoi verba edere blandiens
 Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
 Matutina locutio,
 Nec fragrans oleæ nemus,
 Nec sol vesperi amoenior
 Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
 Suræ tegmina cereæ
 Tollens, layit in undulis,
 Frigerans ubi temperat
 Sylvas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
 Pestilentia retulit
 Æstas polverulentior:
 Et silentium amabile
 Montis densa tenebat

Forte tum Chariclus puer
 Multo cum cane, non sine
 Centeno hæduleo, genas
 Vix lanugine vestiens
 Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
 Ac tostus sive guttura,
 Ad sacrum laticis caput
 Proh pudor! tulit haud bonum
 Haud bonâ alite gresium.

At pudoricolor dea
 “ Ecqua te mala mens, ait,
 “ O miselle puer, rapit ?”
 Dixit; ille adeò tremens
 Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
 Genua succidere: artubus
 Sensim obrepere flammula:
 Et tractim auriculæ sono
 Tintinare suopte.

Tum puella, “ Quid inquiit,
 “ Quid facis, dea, quid geris?
 “ (Me fugit ratio mea)
 “ Ecquid commerui? mihi
 “ Filium malè perdis,

“ O fontes, nemora, & lacūs
 “ Puri, O mons Heliconeus
 “ Non amabilis amplius.
 “ Occidunt puer, ah puer,
 “ Candidi tibi soles.

“ Ah semel, semel occidit
 “ Lux tibi: & cadis immerens,
 “ Immerens cadis, ultimi
 “ Flosculus velut hortuli
 “ Suppernatus aratro.”

Talis per salicis comas
 Insolabiliter melos
 Integrans lacrymabile,
 Absumptos Ityli dies
 Daulias gemit ales.

At subrisit amoeniter
 Compellans dea virginem,
 Flere define; quid gemis?
 Tandem mollicularum, age,
 Siste lacrymularum.

Define: ecquod enim feras
 Commodi haud bene noscitas;
 Quid fles, nymphæ? licet tibi
 Dulci amaritie tuos
 Temperare dolorcs.

Filio sed enim dabo
 Longum aruspicium tuo,
 Unde quem fibi, quem tibi
 Sortem dii dederint sciat
 Augurarier audens.

Hoc ut dixerat, annuit ;
 Approbantior annuit
 Alma progenies Jovis.
 Jam redis, dea, jam redis :
 Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ ;
 Serta spargite, virgines :
 Proin tu casta domos, dea,
 Argoas ope fospitans
 Bonis omnibus opple.

**TOTIUS VOLUMINIS
EPILOGUS.**

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingenii
 Virtutis altrix, mater eloquentiae,
 Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
 At, O Dearum dulcium dulcissima,
 Seu *Suada* mavis five *Pitho* dicier,
 A te receptus in tuâ vivam fide :
 Mihi fit, oro, non inutilis toga,
 Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

Printed by T. DAVISON, Whitefriars.

